

Nicolae Sfetcu

FILOSOFIE

noțiuni de bază

Volumul 1

MultiMedia Publishing

Filosofie

Noțiuni de bază

Volumul 1

Nicolae Sfetcu

Publicat de MultiMedia Publishing

Copyright 2020 Nicolae Sfetcu

Toate drepturile rezervate.

PREVIZUALIZARE CARTE

Publicat de MultiMedia Publishing, Drobeta Turnu Severin, 2020, www.setthings.com/ro/editura

ISBN 978-606-033-375-3

DECLINARE DE RESPONSABILITATE: Având în vedere posibilitatea existenței erorii umane sau modificării conceptelor științifice, nici autorul, nici editorul și nicio altă parte implicată în pregătirea sau publicarea lucrării curente nu pot garanta în totalitate că toate aspectele sunt corecte, complete sau actuale, și își declină orice responsabilitate pentru orice eroare ori omisiune sau pentru rezultatele obținute din folosirea informațiilor conținute de această lucrare.

Cu excepția cazurilor specificate în această carte, nici autorul sau editorul, nici alți autori, contribuabili sau alți reprezentanți nu vor fi răspunzători pentru daunele rezultate din sau în legătură cu utilizarea acestei cărți. Aceasta este o declinare cuprinzătoare a răspunderii care se aplică tuturor daunelor de orice fel, incluzând (fără limitare) compensatorii; daune directe, indirecte sau consecvente, inclusiv pentru terțe părți.

Înțelegeți că această carte nu intenționează să înlocuiască consultarea cu un profesionist educațional, juridic sau financiar licențiat. Înainte de a o utiliza în orice mod, vă recomandăm să consultați un profesionist licențiat pentru a vă asigura că faceți ceea ce este mai bine pentru dvs.

Această carte oferă conținut referitor la subiecte educaționale. Utilizarea ei implică acceptarea acestei declinări de responsabilitate.

Cuprins

Volumul 2

- 7 Bine și rău (Etica)
 - 7.1 Etica
 - Definirea eticii
 - Etica aplicată
 - Abordarea modernă
 - Etica descriptivă
 - Ce este etica descriptivă?
 - Lawrence Kohlberg: Un exemplu de etică descriptivă
 - Etica normativă
 - Teorii etice normative
 - Forța de legătură
 - Motivarea moralității
 - 7.1.1 Meta-etica
 - Întrebări meta-etice
 - Teoriile semantice
 - Centralism și non-centralism
 - Ontologie morală
 - Epistemologie morală
 - 7.2 Filosofia culturii
 - Discursuri moderne timpurii
 - Romantismul german
 - Romantismul englez
 - 7.3 Filosofia mediului
 - Probleme contemporane
 - Istoria modernă
 - Miscarea ecologică profundă
 - Mediul și evoluția
 - Ecologia umanistă (umanismul de mediu)
 - Evoluția și relativizarea acesteia
 - 7.4 Filosofia dragostei
 - Teorii actuale
 - Tradițiile occidentale
 - Rădăcini clasice
 - Petrarhism
 - Scepticismul galician
 - Tradițiile orientale
 - 7.5 Etica deontologică
 - Filosofii deontologice
 - Kantianismul
 - Teoria poruncii divine
 - Deontologia contemporană

- - - Deontologia și consecințialismul
- 7.6 Etica creștină
 - - Dezvoltare istorică
 - - - Surse
 - - - Noul Testament
 - - - Creștinismul timpuriu
 - - - Scolasticismul și tomismul
 - - - Etica creștină modernă
 - - Virtuți și principii
 - - Critici
 - 7.7 Etica kantiană
 - - Rezumat
 - - - Bunăvoință și îndatorire
 - - - - Obligații perfecte și imperfecte
 - - - Imperativul categoric
 - - - - Universalizabilitate
 - - - - Umanitatea ca scop în sine
 - - - - Formula autonomiei
 - - - - Împărăția Finală
 - - - Influențe asupra eticii kantiene
 - - Semnificația eticii kantiene
 - - - Influența de etica kantiană
 - - - - Karl Marx
 - - - - Jürgen Habermas
 - - - - Karl Popper
 - - - - John Rawls
 - - - - Jacques Lacan
 - - - - Thomas Nagel
 - - - Eticiștii kantieni contemporani
 - - - - Onora O'Neill
 - - - - Marcia Baron
 - - Critici ale eticii kantiene
 - - - Friedrich Schiller
 - - - G. W. F. Hegel
 - - - Arthur Schopenhauer
 - - - Friedrich Nietzsche
 - - - John Stuart Mill
 - - - Jean-Paul Sartre
 - - - Michel Foucault
 - - - Etica virtuții
 - - - Autonomie
 - 7.8 Consecințialism
 - - Filosofii
 - - - Consecințialismul de stat
 - - - Utilitarism
 - - - Egoismul etic

- - - Altruismul etic
- - - Consecințialismul regulilor
- - - Consecințialismul pe două niveluri
- - - Consecințialismul motivațional
- - - Consecințialism negativ
- - - Etica teleologică
- - - Actele și omisiunile, și "doctrina actelor și omisiunilor"
- - Probleme
- - - Îndrumări de acțiune
- - - - Observatorul ideal
- - - - Observatorul real
- - - Consecințe pentru cine
- - - - Focalizat pe agent sau neutru pe agent
- - - - Focalizată pe om?
- - - Valoarea consecințelor
- - - Etica virtuții
- - - Scopul final
- - Etimologie
- - Critici
- 7.9 Utilitarism
- - Etimologie
- - Fundal istoric
- - - Filosofia chineză
- - - Filosofia occidentală
- - Utilitarismul clasic
- - - Jeremy Bentham
- - - John Stuart Mill
- - - - Plăcerile superioare și inferioare
- - - - „Dovada” lui Mill a principiului utilității
- - Evoluții din secolul XX
- - - Utilitarismul ideal
- - - Utilitarismul de acte și de reguli
- - - Utilitarismul pe două niveluri
- - - Utilitarismul de preferință
- - Mai multe tipuri de utilitarism
- - - Utilitarismul negativ
- - - Utilitarismul de motiv
- - Considerații suplimentare
- - - Fericirea medie vs. fericirea totală
- - - Motive, intenții și acțiuni
- - Utilitarismul de regulă
- - - Formularea lui Mill
- - - Utilitarismul de regulă puternic
- - - Utilitarismul de regulă slab
- - Critica utilitarismului
- - - Utilitatea cuantificării

- - - Utilitatea ignoră justiția
- - - Prezicerea consecințelor
- - - Obiecție de cerință
- - - Agregarea utilității
- - - Calcularea utilității eșuează
- - - Criticiile obligațiilor speciale
- - - Critici ale teoriei valorilor utilitariste
- - - Critici bazate pe datorie
- - - Ferma de copii
- 7.10 Teoria (etica) virtuții
- - Concepte cheie
- - Istoria virtuții
- - - „Turnura aretaică” contemporană
- - Subiecte în etica virtuții
- - - Etica virtuții ca o categorie
- - - Virtutea și politica
- - - Etica virtuții aplicate
- - - - Filosofia socială și politică
- - - - Educație
- - - - Asistența medicală și etica medicală
- - - - Tehnologia și virtuțile
- - Critica teoriei virtuții
- - - Subsumată în deontologie și utilitarism
- - - Utopianism și pluralism
- 7.11 Naturalism
- - Origini și istorie
- - Etimologie
- - Descriere
- - Furnizarea ipotezelor necesare științei
- - Naturalism metafizic
- - Naturalism metodologic
- - Critici ale naturalismului
- - - Alvin Plantinga
- - - Robert T. Pennock
- - - W. V. O. Quine
- - - Karl Popper
- 7.12 Relativismul moral
- - Variații
- - - Descriptiv
- - - - Meta-etic
- - - - Normativ
- - Istorie
- - Relativismul meta-etic
- - - Științific
- - - - Moralitatea și evoluția
- - - Filosofic

- - - - R. M. Hare
- - - - Walter Terence Stace
- - - - Sărăcia filosofică
- - - - Alte critici
- - - Religios
- - - - Catolicismul roman
- - - - Budismul
- - - Literar
- 7.13 Emotivism
- - Istorie
- - Susținători
- - - A. J. Ayer
- - - C. L. Stevenson
- - - - Primul model de analiză
- - - - Al doilea model de analiză
- - - - Metode de argumentare
- - Critica emotivismului
- - - Influența magnetică
- - - Realismul moral al lui Philippa Foot
- - - Utilizare standard și setare standard
- 8 Animale (Drepturile animalelor)
- Cognația animalelor
- - Canonul lui Morgan
- - De la anecdote la laborator
- - Semicentenarul comportamental
- - Revoluția cognitivă
- În filosofie
- - Conceptul de animale-mașină
- - Ipoteza Gaia
- - Critica termenului "animal" și a conceptului de "viață animală"
- 8.1 Drepturile animalelor
- - Dezvoltarea istorică în Occident
- - - Statutul moral și animalele în lumea antică
- - - Secolul 17: Animalele ca automate
- - - - Legile timpurii de protecție a animalelor în Europa
- - - - René Descartes
- - - Tratarea animalelor ca datorie a omului față de sine
- - - - John Locke, Immanuel Kant
- - - Secolul al XVIII-lea: Centralitatea sentienței
- - - - Jean-Jacques Rousseau
- - - - Jeremy Bentham
- - - Secolul al XIX-lea: Apariția jus animalium
- - - - Arthur Schopenhauer
- - - - Percy Bysshe Shelley
- - - - John Stuart Mill
- - - - Charles Darwin

- - - - SPCA americană, Frances Power Cobbe, Anna Kingsford
- - - - Friedrich Nietzsche
- - - - Henry Salt
- - - Secolul XX: Mișcarea drepturilor animalelor
- - - - Dezvoltarea veganismului
- - - - Creșterea utilizării animalelor
- - - - Formarea grupului Oxford
- - - - Publicarea Animal Liberation
- - - - Subculturi și drepturile animalelor
- - - Secolul XXI: Dezvoltări
- - - - Petiții pentru Habeas Corpus
- 8.2 Animal-mașină
- - Nașterea ipotezei
- - Consecințe
- 8.3 Suferința la animale
- - Durerea la animale
- - - Experiența durerii
- - - Argumentul-prin-analogie
- - Cruzimea față de animale
- - - Definiție și puncte de vedere
- - Abordarea filosofică
- - - Istoria suferinței la animalele sălbatice
- - - Ecologia ca valoare intrinsecă
- - - Animalul sălbatic ca o reducere la absurd
- 8.4 Specism
- - Istorie
- - - Originea termenului
- - - Răspândirea ideii
- - Argumente în favoarea specismului
- - Critica specismului
- - - Comunitatea morală, argument din cazuri marginalizate
- - - "Mintea discontinuă"
- - Holocaustul animalelor
- - Centralitatea conștiinței
- 8.5 Antispecism
- - Antispecismul și religia
- - Surse teoretice și filosofice ale antispecismului
- - - Critica filosofică a termenilor „Animal” și „propriu omului”
- - Critica epistemologică
- 8.6 Au animalele drepturi?
- - Utilitarismul
- - Subiecți-ai-unei-vieți
- - Aboliționism
- - Contractarianism
- - Teoria drepturilor prima facie
- - Feminismul și drepturile animalelor

- - Transumanism
- - Critici privind drepturile animalelor
 - - - R. G. Frey
 - - - Carl Cohen
 - - - Richard Posner
 - - - Roger Scruton
- 8.7 Îndatoriri indirecte față de animale
 - - Critica îndatoririi
 - - - Negarea îndatoririi față de animale
 - - - Drepturile animalelor
- 9 Politica (Filosofia politicii)
 - Etimologie
 - - Clasificări
 - Istoria politicii de stat
 - - Statul
 - Sursa puterii în politică
 - - Puterea din punct de vedere pragmatic
 - - Autoritatea și legitimitatea
 - - - Autoritatea tradițională
 - - - Autoritatea charismatică
 - - - Autoritatea legal-rațională
 - - Suveranitatea
 - Tematici
 - - Forme de organizare politică
 - - Politica globală
 - - Corupția politică
 - - Partide politice
 - - Politica, disciplină academică
 - Valori politice
 - - Stânga - dreapta
 - - Autoritar-libertarian
 - - Critici ale spectrului politic
 - 9.1 Filosofia politicii
 - - Istorie
 - - - Tradiții antice
 - - - - India antică
 - - - - China antică
 - - - - Grecia antică
 - - - Creștinismul medieval
 - - - - Sfântul Augustin
 - - - - Sfântul Toma Aquino
 - - - Epoca de Aur islamistă
 - - - - Ibn Khaldun
 - - - Europa medievală
 - - - - Renașterea europeană
 - - - - Niccolò Machiavelli

- - - Iluminismul european
- - - - John Locke
- - - - John Stuart Mill
- - - - Benjamin Constant
- - - - Thomas Hobbes
- - - - Jean-Jacques Rousseau
- - - Industrializarea și epoca modernă
- - - Perioada contemporană
- 9.2 Filosofia dreptului
- - Jurisprudență analitică
- - Jurisprudență normativă
- - Abordări filosofice ale problemelor juridice
- 9.3 Egalitatea socială
- - Ontologic
- - Oportunitatea
- - Condiția socială
- - Rezultate
- 9.4 Egalitatea de rezultate
- - Comparații cu concepte conexe
- - Conceptul în argumentul politic
- - Filosofia politică
- - - Conflația cu marxismul, socialismul și comunismul
- - Critica egalității de rezultate
- 9.5 Discriminarea forței de muncă
- - Definiție
- - Explicații neoclasice
- - - Înclinațiile pentru discriminare
- - - Discriminarea statistică
- - Abordarea non-neoclasică
- - - Modelul suprapopulării
- - - Modele instituționale
- - - - Piața internă a muncii
- - - - Locuri de muncă primare și secundare
- - Critica abordării neoclasice
- - Bazele teoretice ale discriminării referitoare la ocuparea forței de muncă
- - - Teorii juridice: explicate prin cazul SUA
- - - Teorii structurale
- 9.6.1 Discriminarea inversă
- - Critici ale discriminării inverse
- 9.7 Egalitatea politică: Democrația
- - Caracteristici
- - Istoria democrației
- - - Origini istorice și societăți proto-democratice
- - - - Origini antice
- - - Evul Mediu
- - - Era moderna

- - - - Perioada modernă timpurie
- - - - Secolele XVIII și XIX
- - - - Secolele XX și XXI
- - Tipuri de democrații guvernamentale
- - - Forme de bază
- - - - Direct
- - - - Reprezentativ
- - - - Parlamentar
- - - - Prezidențial
- - - - Hibrid sau semi-direct
- - - Variante
- - - - Monarhie constituțională
- - - - Republica
- - - - Democrația liberală
- - - - Socialist
- - - - Anarhist
- - - - Sortare
- - - - Consociativ
- - - - Democrația consensului
- - - - Supranațională
- - - - Incluzivă
- - - - Politica participativă
- - - - Cosmopolită
- - - - Democrație creativă
- - - - Democrație ghidată
- - Democrația non-guvernamentală
- - Teorie
- - - Aristotel
- - - Teoria republicană timpurie
- - - Argumentare
- - - - Agregativă
- - - - Deliberativă
- - - - Radicală
- - Dezvoltare
- - Critici ale democrației
- - - Ineficiențe
- - - Regula populară ca fațadă
- - - Regula Mob
- - - Instabilitate politică
- - - Alegeri frauduloase
- - - Opoziția
- 9.7.1 Democrația directă
- - Mișcări contemporane pentru democrația directă
- - Evoluția democrației directe
- - - Democrația ateniană
- - - Republica romană

- - - Elveția
- - - Statele Unite
- - - Democrația electronică
- - Trilema reformei democratice
- 9.7.2 Democrația reprezentativă
- - Competențele reprezentanților
- - Istorie
- - Critica democrației reprezentative
- - - Soluții propuse
- 9.8 Libertatea
- - Liberul arbitru
- - Libertatea sau libertatea de acțiune personală și socială
- 9.8.1 Libertatea de acțiune
- - Filosofie
- - Politică
- - Istorie
- - - Contractul social
- - Ideologii
- - - Liberalism
- - - Libertatea republicană
- - - Socialism
- - - Marxism
- - - Anarhism
- - Premise culturale
- 9.8.2 Libertatea negativă
- - Prezentare generală
- - Istorie
- - Libertatea negativă și autoritatea: Hobbes și Locke
- 9.8.3 Libertatea pozitivă
- - Prezentare generală
- - Istorie
- - Exemple
- 9.8.4 Libertatea de exprimare
- - Originea libertății de exprimare
- - - Relația cu alte drepturi
- - Democrație și interacțiune socială
- - Limitări
- - - Internetul și societatea informațională
- - - Libertatea de informare
- - - Cenzura pe Internet
- - Istoria disidenței și a adevărului
- 9.9 Pedeapsa
- - Definiții
- - - În filosofie
- - - În psihologie
- - - În socio-biologie

- - - - Exemple împotriva pedepselor sociobiologice
- - Critica
- - - Distructivitatea gândirii și îmbunătățirea
- 9.10 Justiția retributivă
- - Scopuri
- - Istorie
- - Principii
- - - Proportionalitatea
- - Subtipuri
- - Critici
- - - Alternative
- 9.11 Teoria descurajării
- - Conceptul
- - - Proportionalitatea
- - - Reciprocitatea
- - - Credibilitatea coercitivă
- - Teoria descurajării raționale
- - - Echilibrul militar
- - - Semnalizarea și putere de negociere
- - - Reputația de soluționare
- - - Interese în joc
- - Armele nucleare și descurajarea
- - Descurajarea modernă
- - Critica teoriei descurajării
- 9.12 Protecția societății (Securitatea națională)
- - Definiții
- - Dimensiunile securității naționale
- - - Siguranța fizică
- - - Securitatea politică
- - - Securitatea economică
- - - Securitatea ecologică
- - - Securitatea energiei și a resurselor naturale
- - - Securitatea informatică
- - - Securitatea infrastructurii
- - Probleme în protecția societății (securitatea națională)
- - - Coerența abordării
- - - Securitate națională vs. transnațională
- - - Impactul asupra libertăților civile și a drepturilor omului
- 9.13 Reformism
- - Istorie
- - Critica reformismului
- 9.14 Nesupunerea civică
- - Istorie
- - Etimologie
- - Teorii
- - - Violent vs. non-violent

- - - Revoluționar vs. nerevoluționar
- - - Colectiv vs. solitar
- 10 Aparență și realitate (Realitatea)
- Folosirea filosofică modernă
- Științific
- Mecanic
- Grup și social
- 10.1 Realitatea
- - Concepte înrudite
- - - Viziuni și teorii ale lumii
- - Filosofia occidentală
- - - Ființa
- - - Percepție
- - - Obiecte abstracte și matematica
- - - Proprietăți
- - - Timp și spațiu
- - - Lumi posibile
- - - Teorii ale întregului și filosofia
- - - Realitatea fenomenologică
- - - Ipoteze sceptice
- - Științe fizice
- - - Realism științific
- - - Realism și localitate în fizică
- - - Rolul observatorului în mecanica cuantică
- - - Multivers
- - - Teorii științifice despre tot
- - Tehnologie
- - - Realitatea virtuală și spațiul cibernetic
- - - „RL” în cultura internetului
- 10.2 Filosofia percepției
- - Categorii de percepție
- - Explicații filosofice ale percepției
- - Reprezentarea spațială
- 10.3 Realismul naiv (direct)
- - Prezentare generală
- - Realism naiv și științific sau realism direct și indirect
- - - Realismul și fizică cuantică
- - Realitate virtuală și realism
- 10.4 Argumentul iluziei
- - Argumentul iluziei, critica realismului direct
- - Critica argumentului iluziei
- 10.5 Argumentul visului
- - Rezumat
- - Paradoxul lui Hutton
- - Simularea realității
- - Discuție critică

- 10.6 Halucinația
- 10.7 Memoria
 - Neuroștiințe cognitive
- 10.8 Cogito, ergo sum
 - În scrierile lui Descartes
 - Discurs asupra metodei
 - Meditații metafizice
 - Principiile filosofiei
 - Căutarea adevărului
 - Alte forme
 - Interpretare
 - Predecesori
 - Critici
 - Utilizarea lui „eu”
 - Kierkegaard
 - Williams
 - Heidegger
 - John Macmurray
- 10.9 Realismul reprezentativ (indirect)
 - Istorie
 - Critica realismului indirect (reprezentativ)
 - Teoria adverbială
- 10.10 Fenomenologia
 - Prezentare generală
 - Prezentare istorică a utilizării termenului
 - Varietăți de fenomenologie
 - Concepte
 - Intenționalitatea
 - Intuiția
 - Dovada
 - Noesis și noema
 - Empatia și intersubiectivitatea
 - Lumea vieții
 - Investigații logice a lui Husserl (1900/1901)
 - Transcendentalismul de după Idei (1913)
 - Realism
 - Existențialism
 - Gândirea orientală
 - Abordări la tehnologie
 - Heidegger
 - Dreyfus
- 10.11 Fenomenalism
 - Critici
- 10.12 Cauzalitate
 - Concept
 - Metafizică

- - - - Ontologie
- - - - Epistemologie
- - - - Semnificație geometrică
- - - - Voliția
- - - Cauze necesare și suficiente
- - - Contrastat cu condiționale
- - - Cauza discutabilă
- - Teorii
- - - Teorii contrafactice
- - - Causă probabilistică
- - - Calculul cauzal
- - - Învățarea structurii
- - - Teoriile derivării
- - - Teoriile manipulării
- - - Teoriile proceselor
- - Istorie
- - - Filosofia hindusă
- - - Filosofia budistă
- - - Baha'i
- - - Filosofia occidentală
- - - - Aristoteliană
- - - Evul Mediu
- - - - După Evul Mediu
- - Realismul cauzal
- 11 Știința (Filosofia științei)
- Ce este știința?
- Ramuri ale științei
- - Științele naturii
- - Științele sociale
- - Științele formale
- Cercetarea științifică
- - Metode științifice
- - - Matematica și științele formale
- - Filosofia științei
- - - Certitudine și știință
- - - Pseudoștiință, știință marginală, și știință falsă
- Comunitatea științifică
- - Ramuri și domenii
- - Instituții
- - Literatura
- Practica științifică
- - Cercetarea fundamentală și aplicată
- - Cercetarea în practică
- - Impactul practic al cercetării științifice
- - Femeile în știință
- - Politica științei

- - Perspectivele media
- - Utilizarea politică
- - Știința și publicul
- Clasificarea științelor
- 11.1 Filosofia științei
- - Introducere
- - - Definirea științei
- - - Explicația științifică
- - - Justificarea științei
- - - Observație inseparabilă de teorie
- - - Scopul științei
- - - Valori și știință
- - Istoria
- - - Pre-modernă
- - - Modernă
- - - Pozitivismul logic
- - - Thomas Kuhn
- - Abordări curente
- - - Ipoteze axiomatice
- - - Coerentism
- - - Orice e bun
- - - Sociologia cunoașterii științifice
- - - Filosofia continentală
- - Alte subiecte
- - - Reductionism
- - - Responsabilitatea socială
- 11.2 Metode științifice
- - Prezentare generală
- - - Procesul
- - - - Formularea unei întrebări
- - - - Ipoteza
- - - - Predicția
- - - - Testarea
- - - - Analiza
- - - Exemplet ADN-ului
- - - Alte componente
- - - - Replicarea
- - - - Examinarea externă
- - - - Înregistrarea și partajarea datelor
- - Investigații științifice
- - - Proprietățile cercetării științifice
- - - Credințe și prejudecăți
- - - Logica argumentării științifice
- - Elementele metodelor științifice idealizate
- - Elemente ale metodei științifice
- - - Caracterizări

- - - Incertitudine
- - - Definiție
- - - Caracterizări ale ADN
- - - Un alt exemplu: precesiunea lui Mercur
- - Aspecte ale metodelor științifice
 - - - Observația
 - - - Ipoteza
 - - - Predicția
 - - - Verificarea
 - - - Evaluarea
 - - Comunicarea și comunitatea
 - - - Evaluarea colegială (inter pares)
 - - - Documentarea și replicarea
 - - - Arhivarea
 - - - Partajarea datelor
 - - - Limitări
 - - - Dimensiunile practicii
 - - Filosofia și sociologia științei
 - - - Rolul hazardului în descoperire
 - - Relația cu matematica
 - - - Relația cu statistica
 - - - Alte aspecte ale metodelor științifice
- 11.3 Raționamentul inductiv
 - - Raționamentul inductiv vs. raționamentul deductiv
 - - Istorie
 - - - Filosofia antică
 - - - Filosofia modernă timpurie
 - - - Filosofia modernă târzie
 - - - Filosofia contemporană
 - - - - Bertrand Russell
 - - - - Gilbert Harman
 - - Critici
 - - - Prejudecăți
 - - Tipuri de raționament inductiv
 - - - Generalizare
 - - - Silogismul statistic
 - - - Inducția simplă
 - - - Argumentul din analogie
 - - - Inferența causală
 - - - Predicția
 - - - Inferența bayesiană
 - - - Inferența inductivă
- 11.3.1 Problema inducției
 - - Formularea problemei
 - - - Originile antice și timpurii moderne
 - - - David Hume

- - - Noua ghicitoare a lui Nelson Goodman a inducției
- - Interpretări notabile
- - - Hume
- - - David Stove și Donald Williams
- - - Karl Popper
- 11.4 Falsificabilitatea
- - Prezentare generală
- - Falsificarea naivă
- - - Două tipuri de declarații: observaționale și categorice
- - - Inferența categorică inductivă
- - - - Falsificarea deductivă
- - Falsificaționism
- - Criteriul de demarcare
- - - Verificaționism
- - - Utilizarea în instanțe judecătorești
- - Critici ale falsificaționismului
- - - Filosofi contemporani
- - - Kuhn și Lakatos
- - - Feyerabend
- - - Sokal și Bricmont
- - - Economie
- - - Evoluție
- - - Creaționismul biblic
- - - Istoricism
- - - Matematică
- - Citate
- 11.5 Filosofia educației
- - Filosofii ale educației
- - - Idealism
- - - - Platon (424/423 î.e.n. - 348/347 î.e.n.)
- - - - Immanuel Kant (1724-1804)
- - - Realism
- - - - Aristotel (384 î.e.n. - 322 î.e.n.)
- - - - Ibn Sina (980 - 1037)
- - - - Ibn Tufail (1105 - 1185)
- - - - John Locke (1632–1704)
- - - - Jean-Jacques Rousseau (1712–1778)
- - - - Harry S. Broudy (1905–1998)
- - - Scolastica
- - - - John Milton (1608–1674)
- - - Pragmatism
- - - - John Dewey (1859–1952)
- - - - William Heard Kilpatrick 1871–1965)
- - - - Noddings Nel (1929–)
- - - Existențialism
- - - Teoria critică

- - - - Paulo Freire (1921–1997)
- - Filosofii normative ale educației
- - - Perennialism
- - - - Allan Bloom (1930–1992)
- - - Educație clasică
- - - - Charlotte Mason (1842–1923)
- - - Esențialism
- - - - William Chandler Bagley (1874–1946)
- - - Reconstituționism social și pedagogie critică
- - - - Maria Montessori (1870–1952)
- - - Waldorf
- - - - Rudolf Steiner (1861–1925)
- - - Educație democratică
- - - - A. S. Neill (1883–1973)
- - - Progresivism
- - - - John Dewey (1859–1952)
- - - - Jean Piaget (1896–1980)
- - - - Jerome Bruner (1915–2016)
- - - Neșcolarizarea
- - - - John Holt
- - - Educație contemplativă
- 11.6 Filosofia istoriei
- - Tipuri
- - Istoria pre-modernă
- - Istorie ciclică și liniară
- - Istoria durabilă
- - Concepte
- - - Filosofia cronologiei
- - - Filosofia cauzalității
- - - Filosofia neutralității
- - Teorii operative
- - - Abordări teleologice
- - - Georg Wilhelm Friedrich Hegel
- - - Thomas Carlyle
- - - Evoluționismul social
- - Teorii contextuale
- - - Karl Marx
- - - Michel Foucault
- - Alte abordări
- - - Istoria narativă
- - - Nayef Al-Rodhan
- - Educație și propagandă
- 11.7 Filosofia matematicii
- - Istorie
- - - Filosofia contemporană
- - Teme majore

- - - Realism matematic
- - - Antirealism matematic
- - Școli contemporane de gândire
- - - Artistic
- - - Platonism
- - - Matematicism
- - Logicism
- - - Formalism
- - - Convenționalism
- - - Intuiționism
- - - - Constructivism
- - - - Finitism
- - - Structuralism
- - - Teoriile minții întruchipate
- - - - Realismul aristotelic
- - - - Psihologism
- - - - Empirism
- - - Fictionalism
- - - Constructivism social
- - - Dincolo de școlile tradiționale
- - - - Eficiența nerezonabilă
- - - - Cele două sensuri ale lui Popper ale enunțurilor numerice
- - - - Filosofia limbajului
- - Argumente
- - - Argumentul indispensabil pentru realism
- - - Argumentul epistemic împotriva realismului
- - Estetică
- 11.8 Scientism
- - Definiții
- - Relevanța în dezbaterile despre știință și religie
- - Filosofia științei
- - Retorica științei
- - Religie și filosofie
- - Raționalizarea și modernitatea
- 12 Mentea (Filosofia minții)
- Definiții
- Facultățile mentale
- Conținutul mental
- - Memetica
- Relația cu creierul
- Mințile ne-umane
- - Inteligența animalelor
- - Inteligența artificială
- 12.1 Filosofia minții
- - Problema minte-corp
- - Soluții duale pentru problema minte-corp

- - - Argumente pentru dualism
- - - Dualismul interacționist
- - - Alte forme de dualism
- - - - Paralelismul psihofizic
- - - - Ocazionalism
- - - - Dualismul proprietății
- - - - Teoria aspectului dual
- - - - Dualismul experimental
- - - - Hilomorfism
- - Soluții moniste la problema minte-corp
- - - Monisme fizice
- - - - Behaviorism
- - - - Teoria identității
- - - - Funcționalism
- - - - Fizicalism nereductiv
- - - - Emergentism slab
- - - - Materialismul eliminativ
- - Misterianism
- - Critica lingvistică a problemei minte-corp
- - Naturalismul și problemele sale
- - - Qualia
- - - Intenționalitatea
- - Filosofia percepției
- - Filosofia minții și știința
- - - Neurobiologie
- - - Informatică
- - - Psihologie
- - - Știința cognitivă
- - Filosofia minții în tradiția continentală
- - Subiecte legate de filosofia minții
- - - Liberul arbitru
- - - Sinele
- 12.2 Filosofia psihologiei
- 12.3 Problema minte-corp
- - Interacțiunea minte-corp și cauzalitatea mentală
- - Corelații neuronale
- - - Neurobiologie și neurofilosofie
- - - Excitație și conținut
- - Fundal istoric
- - - Buddha
- - - Platon
- - - Aristotel
- - - Influențe ale religiilor monoteiste orientale
- - - Toma Aquino
- - - Descartes
- - - Kant

- - - Huxley
- - - Whitehead
- - - Popper
- - - Searle
- 12.4 Zombi
- - Tipuri de zombi
- - Argumentele zombi
- - Răspunsuri
- - Experimente de gândire conexe
- 12.5 Dualismul minte-corp
- - Tipuri
- - - Dualismul substanței sau dualismul cartezian
- - - Dualismul proprietății
- - - Epifenomenalism
- - - Dualismul predicatelor
- - Viziuni dualiste ale cauzalității mentale
- - - Interacționism
- - - Fizicalism non-reductiv
- - - Epifenomenalism
- - - Paralelism
- - - Ocazionalism
- - - Kantianism
- - Evoluția istorică
- - - Platon și Aristotel
- - - De la neoplatonism la scolasticism
- - - Descartes și discipolii săi
- - - Formulări recente
- - Argumentele pentru dualism
- - - Argumentul subiectiv
- - - Argumentul zombi
- - - Argumentul științelor speciale
- - - Argumentul din identitatea personală
- - - Argumentul din rațiune
- - Argumentele împotriva dualismului
- - - Argumente din interacțiunea causală
- - - - Replici
- - - Argumentul din fizică
- - - - Replici
- - - Argumentul din afectarea creierului
- - - Argumentul din dezvoltarea biologică
- - - Argumentul din neuroștiință
- - - Argumentul din simplitate
- 12.5.1 Dualism fără interacțiune (Paralelism psihofizic)
- - Istorie
- - - Malebranche
- - - Spinoza

- - - Leibniz
- 12.6 Fizicalism
- - Definiția fizicului
- - - Definiții bazate pe superveniență
- - - Fizicalismul de realizare
- - - Fizicalismul token
- - Reducționism și emergentism
- - - Reducționism
- - - Emergentism
- - Fizicalism a priori versus a posteriori
- - Alte puncte de vedere
- - - Fizicalismul strawsonian
- 12.7 Teoria identității minte-creier
- - Fundal
- - Versiuni ale teoriei identității de tip
- - - U. T. Place
- - - Feigl și Smart
- - Critica teoriei identității minte-creier
- - - Realizabilitate multiplă
- - - Qualia
- 12.7.1 Teoria identității ocurențelor - Monismul anomal
- - Prezentare generală
- - Argumentul clasic al lui Davidson pentru monismul anomal
- - Interacțiunea cauzală
- - Caracterul nomologic al cauzalității
- - - Legi stricte
- - - Justificarea cauză-lege
- - Anomalismul mentalului
- - - Normativitate
- - - Holism
- - Rezolvarea contradicției
- - Critica monismului anomal
- 12.8 Behaviorism
- - Varietăți
- - - Behaviorism radical
- - Inovații experimentale și conceptuale
- - Relația cu limbajul
- - Educație
- - Condiționarea operantă
- - Condiționarea respondentului
- - În filosofie
- - - Legea efectului și condiționarea urmei
- - - Behaviorism molecular versus behaviorism molar
- - - Behaviorismul teoretic
- - Analiza și cultura comportamentului
- - Informatică comportamentală și calcul comportament

- - Critici și limitări
- 12.9 Funcționalism
- - Realizabilitate multiplă
- - Tipuri
 - - - Funcționismul mașină-stare
 - - - Psiho-funcționalism
 - - - Funcționalismul analitic
 - - - Funcționalismul homuncular
 - - - Funcționalism mecanic
- - Fizicalismul
- - Critica funcționalismului
 - - - Creierul Chinei
 - - - Camera chinezească
 - - - Spectru inversat
 - - - Pământul geamă
 - - - Holism de semnificație
 - - - Argumente de trivialitate
- 12.10 Problema altor minți (Solipsism)
- - Versiuni
 - - - Solipsismul metafizic
 - - - Solipsismul epistemologic
 - - - Solipsismul metodologic
- - Ideile principale
- - Istorie
 - - - Gorgias
 - - - Descartes
 - - - Berkeley
- - Relația cu alte idei
 - - - Idealism și materialism
 - - - Dualismul cartezian
 - - - Filosofia lui Schopenhauer
 - - - Idealism
 - - - Raționalism
 - - - Zombi filosofic
 - - - Falsifiabilitate și testabilitate
 - - - Minimalism
 - - - Solipsismul la copiii mici
 - - - Hinduism
 - - - - Advaita Vedanta
 - - - - Samkhya și Yoga
 - - - Budism
- 12.11 Argumentul din analogie
- - Structura
- - Analiza argumentelor din analogie
 - - - Puterea unei analogii
- - Contraargumente

- - - Falsa analogie
- - - - Exemple
- 13 Arta (Estetica)
- Definiții
- Domenii ale artei în evoluția culturală
- Forme, genuri, mediu, și stiluri
- Aptitudini și meșteșuguri
- Scop
- - Funcții nemotivate
- - Funcții motivate
- Controverse
- Teorie
- - Apariția modernismului
- - Noua critică și „eroarea intenționată”
- - „Virajul lingvistic” și dezbaterea sa
- Disputele de clasificare
- - Judecata de valoare
- 13.1 Arte
- - Definiții
- - Istorie
- - - Clasificări
- 13.2 Estetica
- - Estetica și filosofia artei
- - Judecata estetică, universalitatea și etica
- - - Judecata estetică
- - - - Factorii implicați în judecata estetică
- - - Universalii esteticii
- - - Etica esteticii
- - Forme derivate ale esteticii
- - - Estetica post-modernă și psihanaliza
- - - Estetica recentă
- - - Estetica și știința
- - - Adevărul în frumusețe și matematică
- - - Abordări computaționale
- - - Estetica evolutivă
- - - Estetica aplicată
- - Critici
- 13.2.1 Estetica aplicată
- - Arhitectura și design interior
- - Arta digitală
- - Educație și științe sociale
- - Design vestimentar
- - Film, televiziune și video
- - Gastronomie
- - Umor
- - Design industrial

- - Tehnologia informației
- - Design peisagistic
- - Literatură
- - Hărți
- - Marketing
- - Matematică
- - Muzică
- - Neuroestetica
- - Artele interpretative
- - Artele bidimensionale și plastice
- - Viața urbană
- - Web design
- - - Cele mai bune practici pentru proiectarea site-urilor estetice
- - - Estetica și credibilitatea proiectării site-urilor web
- 13.3 Asemănarea familială
- - Contextul filosofic
- - Terminologie
- - Aplicații notabile
- - Critica asemănării familiale
- 13.4 Teoria formei semnificative
- - Critici ale teoriei formei semnificative
- 13.5 Idealismul în artă
- 13.6 Teoria instituțională a artei
- 13.7 Arta evolutivă
- - Procesul
- - Redarea non-fotorealistă
- 13.8 Critica artei
- - Definiție
- - Metodologie
- - Istorie
- - - Originile
- 13.9 Reprezentația artistică
- - Arte vizuale, arta reprezentației, reprezentația artistică
- 13.10 Interpretarea estetică
- - Scopuri ale interpretării
- - Unul sau mulți
- - Interpretarea cu destinație
- 13.11 Autenticitatea
- - Autenticitatea provenienței
- - Autenticitate culturală
- - Autenticitatea performanței
- - Autenticitatea expresiei
- - Autenticitatea experienței
- 13.12 Interpretarea documentată istoric
- - Instrumente timpurii
- - - Clavecin

- - - Fortepiano
- - - Viola da gamba
- - - Flaut dulce
- - Cântat
- - Schema
- - Recuperarea practicilor timpurii de interpretare
- - - Interpretarea notației muzicale
- - - Muzica mecanică
- - - Reglare și înălțime
- - - Dovezi iconografice
- - Critica interpretării documentată istoric
- 13.13 Valoarea artistică și falsificarea
- - Obscenitate și merit literar
- - Falsul
- - - Arta documentară
- - Contrafacerea
- - Kitsch

1 Filosofia

Filosofia (din greacă: *φιλοσοφία*, *philosophia*, literal "iubire de înțelepciune") este studiul problemelor generale și fundamentale cu privire la chestiuni precum existența, cunoașterea, valorile, rațiunea, mintea și limba. Termenul a fost probabil creat de Pitagora (c. 570-495 î.Hr.). Metodele filosofice includ întrebări, discuții critice, argumente raționale și prezentări sistematice. Întrebările filosofice clasice includ: Este posibil să cunoști ceva și să o demonstrezi? Ce este cel mai real? Dar filosofii ar putea să pună și întrebări mai practice și concrete, cum ar fi: Există o modalitate optimă de a trăi? Este mai bine să fii drept sau nedrept? Au oamenii liberul arbitru?

Filosofia se distinge de alte modalități de abordare a acestor probleme prin abordarea critică, în general, sistematică, și dependența de argumentele raționale. Într-un discurs mai obișnuit, prin extensie, "filosofia" se poate referi la "credințele, conceptele, și atitudinile cele mai de bază ale unui individ sau grup".

Din punct de vedere istoric, "filosofia" a cuprins orice domeniu de cunoaștere. Din epoca filosofului grec antic Aristotel până în secolul al XIX-lea, "filosofia naturală" cuprindea astronomia, medicina și fizica. În secolul al XIX-lea, dezvoltarea universităților moderne de cercetare a făcut ca filosofia academică și alte discipline să se profesionalizeze și să se specializeze. În epoca modernă, unele investigații care în mod tradițional făceau parte din filosofie au devenit discipline academice separate, inclusiv psihologia, sociologia, lingvistica și economia.

Alte investigații strâns legate de artă, știință, politică sau alte activități au rămas parte din filosofie. De exemplu, este frumusețea obiectivă sau subiectivă? Există multe metode științifice sau doar una? Este utopia politică un vis plin de speranță sau fantezie fără speranță? Principalele sub-domenii ale filosofiei academice includ metafizica ("preocupată de natura fundamentală a realității și a ființei"), epistemologia (despre "natura și bazele cunoașterii [și]... limitele și valabilitatea ei"), etica, estetica, filosofia politică, logica, filosofia științei și istoria filosofiei occidentale.

Începând cu secolul al XX-lea, filosofii profesioniști contribuie la societate în primul rând ca profesori, cercetători și scriitori. Cu toate acestea, mulți dintre cei care studiază filosofia în programele de licență sau postuniversitare contribuie și în domeniile dreptului, jurnalismului, politicii, religiei, științei, afacerilor și a diferitelor activități de artă și divertisment.

Introducere

Cunoașterea

În mod tradițional, termenul "filosofie" se referă la orice domeniu de cunoaștere. În acest sens, filosofia este strâns legată de religie, matematică, științe naturale, educație și politică. De exemplu, *Principiile matematice ale filosofiei naturale* ale lui Newton din 1687 a ajuns să fie clasificată în anii 2000 ca o carte de fizică.; el a folosit termenul "filosofie naturală" pentru că a cuprins discipline care mai târziu au devenit asociate cu științe precum astronomia, medicina și fizica.

În antichitatea clasică, filosofia a fost în mod tradițional împărțită în trei ramuri majore:

- Filosofia naturală ("*fizica*") a fost studiul lumii fizice (*physis*, lit: natura);
- Filosofia morală ("*etica*") a fost studiul bunătății, a ce e drept și greșit, a frumuseții, a dreptății și a virtuții (*etos*, lit: uzanță);
- Filosofia metafizică ("*logos*") a fost studiul existenței, cauzalității, lui Dumnezeu, a logicii, formelor și altor obiecte abstracte ("*meta-physika*" lit.: "ceea ce vine după fizică").

Această diviziune nu este depășită, dar s-a schimbat. Filosofia naturală s-a împărțit în diferitele științe naturale, în special în astronomie, fizică, chimie, biologie și cosmologie. Filosofia morală a născut științele sociale, dar include încă teoria valorii (inclusiv estetica, etica, filosofia politică etc.). Filosofia metafizică a dat naștere la științele formale, cum ar fi logica, matematica și filosofia științei, dar încă include epistemologia, cosmologia și altele.

Progresul filosofic

Multe dezbateri filosofice care au început în antichitate sunt încă dezbătute și astăzi. Colin McGinn și alții susțin că nu s-a produs niciun progres filosofic în acest interval. Chalmers și alții, în schimb, văd progresul în filosofie similar cu cel din știință, în timp ce Talbot Brewer a susținut că "progresul" este un standard greșit de a judeca activitatea filosofică.

Categorii

Abordările filosofice pot fi grupate în categorii. Aceste grupări permit filosofilor să se concentreze pe un set de subiecte similare și să interacționeze cu alți gânditori care sunt interesați de aceleași întrebări. Grupările fac filosofia mai ușoară pentru studenți. Elevii pot învăța principiile de bază implicate într-un aspect al domeniului fără a fi copleșiți de întregul set de teorii filosofice.

Diferite surse prezintă diferite scheme de categorisire.

Aceste cinci ramuri majore pot fi separate în sub-ramuri și fiecare sub-ramură conține multe domenii specifice de studiu:

- Metafizică și epistemologie
- Teoria valorilor
- Știință, logică și matematică
- Istoria filosofiei occidentale
- Tradiții filosofice

Aceste diviziuni nu sunt nici exhaustive, nici nu se exclud reciproc. (Un filosof ar putea să se specializeze în epistemologia kantiană sau în estetica platoniană sau în filosofia politică modernă). În plus, aceste investigații filosofice se suprapun uneori unele cu altele și cu alte investigații, cum ar fi știința, religia sau matematica.

(Dignaga a fondat epistemologia budistă (pramana))

Metafizică

Metafizica este studiul celor mai generale caracteristici ale realității, cum ar fi existența, timpul, relația dintre minte și corp, obiectele și proprietățile lor, întregi și părțile lor, evenimente, procese, precum și legătura de cauzalitate. Ramurile tradiționale ale metafizicii includ cosmologia, studiul lumii în ansamblul său, și ontologia, studiul existenței.

În metafizica însăși există o gamă largă de diferite teorii filosofice. *Idealismul*, de exemplu, este credința că realitatea este construită mental sau imaterial, în timp ce *realismul* susține că realitatea, sau cel puțin o parte din ea, există independent de minte. *Idealismul subiectiv* descrie obiecte ca nu mai mult de colecții sau "pachete" de date sensitive pentru cel care le percepe. Filosoful din sec. 18, George Berkeley, a susținut că existența este fundamental legată de percepție, cu fraza *Esse est aut percipi aut percipere* sau "A fi înseamnă a fi perceput sau a percepe".

În plus față de punctele de vedere menționate mai sus, cu toate acestea, există și o dihotomie ontologică în metafizică între conceptele de entități particulare și universale. Entitățile particulare sunt acele obiecte care se spune că există în spațiu și timp, spre deosebire de entitățile abstracte, cum ar fi numerele. Entitățile universale sunt proprietăți deținute de multiple entități particulare, cum ar fi culoarea roșie sau genul. Tipul de existență, dacă există, al entităților universale și obiectelor abstracte, este o problemă de dezbatere serioasă în filosofia metafizică. *Realismul* este poziția filosofică în care entitățile universale există în fapt, în timp ce *nominalismul* este negarea, sau refuzul entităților universale, a obiectelor abstracte, sau a ambelor. *Conceptualismul* susține că există entități universale, dar numai în percepția minții.

Întrebarea dacă existența este sau nu un predicativ a fost discutată încă din perioada modernă timpurie. *Esența* este un set de attribute care fac un obiect ceea ce este el în mod fundamental și fără de care își pierde identitatea. Esența este în contrast cu *accidentul filosofic*: o proprietate pe care substanța o are contingent, fără de care substanța încă își poate păstra identitatea.

Epistemologia

Epistemologia este interesată de natura și sfera de aplicare a cunoștințelor, cum ar fi relațiile dintre adevăr, credință, percepție și teorii de justificare.

Scepticismul este în poziția de a pune sub semnul întrebării posibilitatea de a justifica complet orice adevăr. Argumentul regresului, o problemă fundamentală în epistemologie, apare atunci când, pentru a dovedi complet orice afirmație, justificare sa trebuie să fie susținută de o altă justificare. Acest lanț poate permite trei opțiuni posibile, toate fiind nesatisfăcătoare în funcție de *trilemma Münchhausen*. O opțiune este *infinisismul*, unde acest lanț al justificării poate continua la nesfârșit. O altă opțiune este *fundaționalismul*, unde lanțul justificării se bazează în cele din urmă pe convingeri de bază sau axiome care sunt lăsate nedovedite. Ultima opțiune, *coherentismul*, face ca lanțul să fie circular, astfel încât o declarație este inclusă în propriul lanț de justificare.

Raționalismul este accentul pus pe raționament ca sursă de cunoaștere. *Empirismul* este accentul pus pe elemente de probă rezultate din observație prin experiența senzorială față de alte dovezi, ca sursă de cunoaștere. Raționalismul susține că fiecare posibil obiect al cunoașterii pot fi dedus din premise coerente fără observație. Empirismul susține că cel puțin unele cunoștințe sunt doar o chestiune de observație. Pentru aceasta, empirismul citează adesea conceptul de *tabula rasa*, unde persoanele fizice nu se nasc cu un conținut mental ci acele cunoașteri se construiesc din experiență sau percepție. *Solipsismul epistemologic* este ideea că existența lumii din afara minții este o problemă nerezolvabilă.

Parmenide (500 î.e.n.) a susținut că este imposibil să te îndoiești de faptul că gândirea are loc cu adevărat. Dar gândirea trebuie să aibă un obiect, prin urmare, ceva dincolo de gândire există cu adevărat. Parmenide a dedus că ceea ce există într-adevăr trebuie să aibă anumite proprietăți - de exemplu, că nu poate începe sau înceta să existe, că acesta este un întreg coerent, că acesta rămâne același veșnic (în fapt, există în total în afara timpului). Acest lucru este cunoscut sub numele *argumentul celui de al treilea om*. Platon (427-347 î.Hr.) a combinat raționalismul cu o formă de realism. Conceptul filosofului consta în a lua în considerație ființa, și esența (ousia) lucrurilor. Dar caracteristica esențelor este că acestea sunt universale. Natura unui om, un triunghi, un copac, se aplică tuturor oamenilor, tuturor triunghiurilor, tuturor copacilor. Platon a susținut că aceste esențe sunt "forme" independente de minte, că oamenii (dar în special filosofii) pot reuși să cunoască prin rațiune, și prin ignorarea distragerilor percepțiilor senzoriale.

Raționalismul modern începe cu Descartes. Reflecția asupra naturii experienței perceptive, precum și descoperirile științifice în fiziologie și optică, au condus pe Descartes (și, de asemenea, pe Locke), să considere că suntem conștienți în mod direct de idei, mai degrabă decât de obiecte. Acest punct de vedere a dat naștere la trei întrebări:

1. Este idee o copie a unui lucru real pe care îl reprezintă? Senzația nu este o interacțiune directă între obiecte corporale și simțul nostru, ci un proces fiziologic care implică reprezentare (de exemplu, o imagine pe retină). Locke a crezut că o "calitate secundară", cum ar fi o senzație de verde, nu s-ar putea compara în niciun fel cu aranjarea particulelor care produc această senzație în materie, deși el a considerat că "calitățile primare", cum ar fi forma, dimensiunea, numărul, se regăseau într-adevăr în obiecte.
2. Cum pot obiectele fizice, cum ar fi scaunele și mesele, sau chiar procesele fiziologice de la nivelul creierului, să dea naștere la elemente mentale, cum ar fi ideile? Aceasta este o parte din ceea ce a devenit cunoscut sub numele de *problema minte - corp*.
3. Dacă toate cunoașterile sunt idei, cum putem ști că ceva există în afară de idei?

Descartes a încercat să abordeze ultima problemă prin rațiune. El a început, imitându-l pe Parmenide, cu un principiu care a crezut că nu poate fi negat coerent: *Cuget, deci exist* (de multe ori exprimat în original în latină: *Cogito ergo sum*). Pornind de la acest principiu, Descartes a continuat să construiască un sistem complet de cunoștințe (care implică dovezi despre existența lui Dumnezeu, folosind, printre altele, o versiune a argumentului ontologic). Punctul său de vedere că numai rațiunea ar putea duce la adevăruri importante despre realitate a influențat puternic acei filosofi, de obicei considerați ca raționaliști moderne (cum ar fi Baruch Spinoza, Leibniz Gottfried, și Christian Wolff), în timp ce a provocat critici din partea altor filosofi care au fost grupați retrospectiv ca empiriști.

Printre numeroasele subiecte din cadrul metafizicii și epistemologiei, cele mai vaste sunt:

- Filosofia limbajului - explorează natura, originea și folosirea limbajului.
- Filosofia minții - explorează natura minții și relația ei cu trupul. Este reprezentată de disputele dintre dualism și materialism. În ultimii ani această ramură a devenit legată de știința cognitivă.
- Filosofia religiei - explorează întrebările care apar în legătură cu religiile, inclusiv sufletul, viața de apoi, Dumnezeu, experiența religioasă, analiza vocabularului și textelor religioase și relația dintre religie și știință.
- Filosofia naturii umane - analizează caracteristicile unice ale ființelor umane, cum ar fi raționalitatea, politica și cultura.
- Metafilosofia - explorează scopurile filosofiei, limitele și metodele sale.

Teoria valorilor

Teoria valorilor (sau axiologia) este ramura principală a filosofiei care abordează subiecte precum bunătatea, frumusețea și justiția. Teoria valorii include etica, estetica, filosofia politică, filosofia feministă, filosofia dreptului și multe altele.

Etica

(Colegiul imperial de la Beijing a fost un centru intelectual pentru etica confucianistă în timpul dinastiei Yuan, Ming și Qing. Sursa: kanegen from Tokyo, Japan, <https://en.wikipedia.org/wiki/File:BeijingConfuciusTemple9.jpg>, CC Attribution 2.0 Generic license)

Etica sau "filosofia morală" studiază și analizează comportamentul bun și rău, valorile corecte și greșite, binele și răul. Investigațiile sale primare includ modul de a trăi o viață bună și de a identifica standardele de moralitate. Aceasta include, de asemenea, meta-investigațiile cu privire la existența unui mod bun de a trăi sau a unor standarde conexe. Principalele ramuri ale eticii sunt etica normativă, meta-etica și etica aplicată.

Un domeniu major de dezbateri implică consecințialismul, în care acțiunile sunt judecate de rezultatele potențiale ale actului, cum ar fi maximizarea fericirii, numită utilitarism și deontologia, în care acțiunile sunt judecate prin modul în care acestea aderă la principii, indiferent de finalurile negative.

Estetica

Estetica este "reflecția critică a artei, culturii și naturii". Se adresează naturii artei, frumuseții și gustului, plăcerii, valorilor emoționale, percepției și creării și aprecierii frumuseții. Este mai precis definită ca studiul valorilor senzoriale sau senzori-emoționale, uneori numite judecăți de sentiment și gust. Diviziunile sale principale sunt teoria artei, teoria literară, teoria filmului și teoria muzicii. Un exemplu din teoria artei este acela de a discerne setul de principii care stau la baza lucrării unui artist sau a unei mișcări artistice, cum ar fi estetica cubistă. Filosofia filmului analizează filmele și regizorii pentru conținutul lor filosofic și explorează filmul (imagini, cinema etc.) ca mijloc de reflecție și exprimare filosofică.

Filosofia politică

Filosofia politică este studiul guvernării și al relației dintre indivizi (sau familii și clanuri) cu comunitățile, inclusiv cu statul. Aceasta include întrebări despre justiție, lege, proprietate și drepturile și obligațiile cetățeanului. Politica și etica sunt subiecte legate în mod tradițional, deoarece ambele discută despre modul în care oamenii ar trebui să trăiască împreună.

Alte ramuri ale teoriei valorilor:

- Filosofia dreptului (adesea numită jurisprudență) - explorează teoriile diferite care explică natura și interpretarea legilor.
- Filosofia educației - analizează definiția și conținutul educației, precum și obiectivele și provocările educatorilor.
- Filosofia feministă - explorează chestiuni legate de gen, sexualitate și trup, inclusiv de natura feminismului în sine, ca o mișcare socială și filosofică.
- Filosofia sportului - analizează sporturile, jocurile și alte forme de joc ca activități sociologice și unice ale omului.

Logica, știința și matematica

Multe discipline academice au generat o cercetare filosofică. Este dezbătută relația dintre "X" și "filosofia lui X". Richard Feynman a susținut că filosofia unui subiect este irelevantă pentru studiul său primar, spunând că "filosofia științei este la fel de utilă pentru oamenii de știință, la

fel cum este ornitologia este pentru păsări". Curtis White, în schimb, a susținut că instrumentele filosofice sunt esențiale pentru științele umaniste, științe și științele sociale.

Subiectele filosofiei științei sunt numerele, simbolurile și metodele formale de raționament folosite în științele sociale și științele naturii.

Logica

Logica este studiul principiilor raționamentelor corecte. Un argument este "*o serie întreagă de afirmații destinate a stabili o propoziție*". Seriile de declarații conectate sunt "premise", iar propoziția este concluzia. De exemplu:

1. Toți oamenii sunt muritori. (premisă)
2. Socrate este un om. (premisă)
3. Prin urmare, Socrate este muritor. (concluzie)

Argumentele folosesc fie raționament deductiv fie raționament inductiv. *Raționamentul deductiv* este atunci când, având în vedere anumite declarații (numite *premise*), alte declarații (numite *concluzii*) sunt inevitabil implicate. Regulile inferențelor din premise include cea mai populara metodă, *modus ponens*, unde fiind dat "A" și "Dacă A, atunci B", atunci "B" trebuie să rezulte. O convenție comună pentru un argument deductiv este *silogismul*. Un argument este numit valabil dacă concluzia sa rezultă din premisele sale, unde premisele sunt adevărate sau nu, în timp ce un argument este corectiv dacă concluzia sa rezultă din premise care sunt adevărate. *Logica propozițională* folosește premise care sunt propoziții, care sunt declarații care sunt fie adevărate fie false, în timp ce *logica predicativă* folosește premise mai complexe numite formule care conțin variabile. Acestea pot fi valori atribuite sau pot fi cuantificate cu cuantorul universal (se aplică întotdeauna) sau cuantorul existențial (valabil cel puțin o dată). *Raționament inductiv* face concluzii sau generalizări bazate pe raționament probabilistic. De exemplu, dacă "90% din oameni sunt dreptaci" și "Joe este uman", atunci "Joe este probabil dreptaci". Sub-domeniile ei includ logica matematică, logica filosofică, logica modală, logica computațională și logica non-clasică. O întrebare majoră în filosofia matematică este dacă entitățile matematice sunt obiective și descoperite, numit realism matematic sau inventate, numit antirealism matematic.

Filosofia științei

Această ramură explorează fundațiile, metodele, istoria, implicațiile și scopul științei. Multe din subdiviziunile sale corespund unei ramuri specifice a științei. De exemplu, filosofia biologiei se ocupă în special de problemele metafizice, epistemologice și etice din științele biomedicale și ale vieții. Filosofia matematicii studiază ipotezele filosofice, fundațiile și implicațiile matematicii.

Istoria filosofiei

Unii filosofi se specializează în una sau mai multe perioade istorice. Istoria filosofiei (studiul unei anumite perioade, individ sau școală) este legată de, dar nu aceeași cu, filosofia istoriei

(aspectul teoretic al istoriei, care se ocupă de întrebări precum natura probelor istorice și posibilitatea de obiectivitate).

Conferințele despre filosofia istoriei ale lui Hegel au influențat pe mulți filosofi să interpreteze adevărul în lumina istoriei, o viziune numită historicism.

Școlile filosofice

Unii filosofi se specializează în una sau mai multe dintre școlile filosofice majore, cum ar fi filosofia continentală, filosofia analitică, thomismul, filosofia asiatică sau filosofia africană.

Filosofie aplicată

Ideile concepute de o societate au repercusiuni profunde asupra acțiunilor pe care societatea le îndeplinește. Weaver a argumentat că ideile au consecințe. Filosofia produce aplicații precum cele din etică - în special etica aplicată - și filosofia politică. Filosofii politici și economice ale lui Confucius, Sun Tzu, Chanakya, Ibn Khaldun, Ibn Rushd, Ibn Taymiyyah, Machiavelli, Leibniz, Hobbes, Locke, Rousseau, Adam Smith, John Stuart Mill, Marx, Tolstoy, Gandhi și Martin Luther King au fost folosite pentru a modela și a justifica guvernele și acțiunile lor. Educația progresivă, așa cum a fost susținută de Dewey, a avut un impact profund asupra practicilor educaționale din secolul XX. Descendenții acestei mișcări includ eforturile în filosofia copiilor, care fac parte din educația filosofiei. Filosofia politică a lui Clausewitz de război a avut un efect profund asupra statului, politicii internaționale și strategiei militare în secolul XX, în special în jurul celui de-al doilea război mondial. Logica este importantă în matematică, lingvistică, psihologie, informatică și inginerie informatică.

Alte aplicații importante pot fi găsite în epistemologie, care ajută la înțelegerea necesarului de cunoștințe, dovezi solide și credințe justificate (importante în drept, economie, teoria deciziei și o serie de alte discipline). Filosofia științei discută fundamentele metodei științifice și au afectat natura cercetării și argumentării științifice. Prin urmare, filosofia are implicații fundamentale pentru știință ca întreg. De exemplu, abordarea strict empirică a behaviorismului lui B. F. Skinner a afectat de zeci de ani abordarea instituției psihologice americane. Ecologia profundă și drepturile animalelor examinează situația morală a oamenilor ca ocupanți ai unei lumi care are și ocupanți non-umani. Estetica poate ajuta la interpretarea discuțiilor despre muzică, literatură, arte plastice și întreaga dimensiune artistică a vieții. În general, diferitele filosofii se străduiesc să furnizeze activități practice cu o înțelegere mai profundă a fundamentelor teoretice sau conceptuale ale domeniilor lor.

Societate

Unii dintre cei care studiază filosofia devin filosofi profesioniști, de obicei lucrând ca profesori care predau, cercetează și scriu în instituții academice. Cu toate acestea, majoritatea studenților de filosofie academică își aduc contribuția mai târziu în domenii foarte diverse precum justiție, jurnalism, religie, științe, politică, afaceri sau diverse arte. Personalități publice care au diplome în filosofie includ artiștii de comedie Steve Martin și Ricky Gervais, regizorul Terrence Malick, Papa Ioan Paul al II-lea, co-fondatorul Wikipedia Larry Sanger, antreprenorul tehnologiei Peter

Thiel, judecătorul Curții Supreme a SUA Stephen Bryer și candidatul vicepreședinte Carly Fiorina.

Eforturile recente de a face cunoscută publicului larg munca și relevanța filosofilor includ premiul Berggruen de milioane de dolari, acordat pentru prima dată lui Charles Taylor în 2016.

Profesional

Germania a fost prima țară care a profesionalizat filosofia. La sfârșitul anului 1817, Hegel a fost primul filosof care a fost numit profesor de stat, și anume de către ministrul prusac al Educației, ca efect al reformei napoleoniene în Prusia. În Statele Unite, profesionalismul a rezultat din reformele sistemului american de învățământ superior bazat în mare parte pe modelul german.

...

2 Istoria filosofiei

Într-un sens general, filosofia este asociată cu înțelepciunea, cultura intelectuală și căutarea cunoștințelor. În acest sens, toate culturile și societățile literare își pun întrebări filosofice cum ar fi "cum să trăim" și "care este natura realității". O concepție largă și imparțială a filosofiei stabilește o investigație argumentată în chestiuni precum realitatea, moralitatea și viața în toate civilizațiile lumii.

Filosofia occidentală

Filosofia occidentală este tradiția filosofică a lumii occidentale și se datorează gânditorilor pre-socratici care au trăit în Grecia Antică în secolul al VI-lea î.e.n., cum ar fi Thales (c. 624-546 î.e.n.) și Pitagora (570-495 î.e.n.) care au practicat o "dragoste a înțelepciunii" (*philosophia*) și au fost numiți, de asemenea, *physiologoi* (cercetători ai *physis*, sau ai naturii). Socrate a fost un filosof foarte influent, care a insistat că nu el nu posedă nicio *înțelepciune*, ci că este un *urmăritor* al înțelepciunii. Filosofia occidentală poate fi împărțită în trei epoci: antică (greco-romană), medievală (creștin europeană) și modernă.

Filosofia antică a fost dominată de școlile filosofice grecești care a fost dezvoltată de elevii ai lui Socrate, cum ar fi Platon care a fondat Academia Platonice și a fost unul dintre cei mai influenți gânditori greci pentru întreaga gândire occidentală. Elevul lui Platon, Aristotel, a fost, de asemenea, extrem de influent, fondând școala peripatetică. Alte tradiții includ cinismul, stoicismul, scepticismul grecesc și epicureanismul. Subiecte importante acoperite de greci au inclus metafizica (cu teorii concurente cum ar fi atomismul și monismul), cosmologia, natura vieții bine trăite (eudaimonia), posibilitatea cunoașterii și natura rațiunii (logos). Odată cu înălțarea imperiului roman, filosofia greacă a fost din e în ce mai abordată în latină de către romani, precum Cicero și Seneca.

Filosofia medievală (secolele 5-16) este perioada de după căderea Imperiului Roman de Vest, și a fost dominată de dezvoltarea creștinismului și, prin urmare, reflectă preocupările teologice

iudeo-creștine, precum și menținerea unei continuități cu gândirea greco-romană. Probleme precum existența și natura lui Dumnezeu, natura credinței și a rațiunii, metafizica, problema răului, au fost discutate în această perioadă. Unii dintre gânditorii medievali sunt Sf. Augustin, Thomas Aquinas, Boethius, Anselm și Roger Bacon. Filosofia acestor gânditori a fost văzută ca un ajutor pentru teologie (*ancilla theologiae*) și, prin urmare, ei au căutat să-și alinieze filosofia cu interpretarea lor a Scripturii sacre. În această perioadă s-a dezvoltat scholasticismul, o metodă critică a textului dezvoltată în universitățile medievale, bazată pe o lectură și o dispută strânsă asupra textelor cheie. Perioada Renașterii (1355-1650) a vizat din ce în ce mai mult gândirea greco-romană clasică și un umanism robust. Filosofia timpurie modernă în lumea occidentală începe cu gânditori precum Thomas Hobbes și René Descartes (1596-1650). În urma dezvoltării științei naturii, filosofia modernă era preocupată de dezvoltarea unei fundații seculare și raționale a cunoașterii și de îndepărtarea de structurile tradiționale de autoritate, cum ar fi religia, gândirea scolastică și biserica. Filosofii moderni importanți includ pe Spinoza, Leibniz, Locke, Berkeley, Hume și Kant. Filosofia din secolul al XIX-lea este influențată de mișcarea mai largă numită iluminism și include figuri precum Hegel, o figură cheie în idealismul german, Kierkegaard care a dezvoltat fundamentele existențialismului, Nietzsche un renumit anti-creștin, J.S. Mill care a promovat utilitarismul, Karl Marx care a dezvoltat bazele comunismului și americanul William James. În secolul al XX-lea filosofia s-a divizat între filosofia analitică și filosofia continentală, și s-au dezvoltat tendințele filosofice precum fenomenologia, existențialismul, pozitivismul logic, pragmatismul și turnanta lingvistică.

Filosofia Orientului Mijlociu

Regiunile Cornului abundenței, Iranului și Arabiei sunt gazda celor mai vechi literaturi filosofice cunoscute a înțelepciunii, și sunt astăzi dominate în cea mai mare parte de cultura islamică. Literatura timpurie a înțelepciunii din Cornul abundenței genul care încearcă să instruiască oamenii asupra acțiunilor etice, vieții practice și virtuții prin povestiri și proverbe. În Egiptul Antic, aceste texte erau cunoscute sub numele de "sebayt" ("învățăături") și ele sunt esențiale pentru înțelegerile noastre despre filosofia egipteană veche. Astronomia babiloniană a inclus, de asemenea, multe speculații filosofice despre cosmologie care ar fi influențat grecii antici. Filosofia evreiască și filosofia creștină sunt tradiții religio-filosofice care s-au dezvoltat atât în Orientul Mijlociu, cât și în Europa, care au în comun unele texte iudaice timpurii (în special Tanakh) și credințe monoteiste. Gânditori evrei, cum ar fi geonimii academiilor talmudice din Babilonia și Maimonide, au abordat filosofia greacă și islamică. Mai târziu, filosofia evreiască a intrat sub influențe intelectuale puternice occidentale și include lucrările lui Moses Mendelssohn care au inaugurat în Haskalah (iluminismul evreiesc), existențialismul evreiesc și iudaismul reformat.

Filosofia iraniană pre-islamică începe cu opera lui Zoroaster, unul dintre primii promotori ai monoteismului și a dualismului dintre bine și rău. Această cosmogonie dualistă a influențat ulterior dezvoltările iraniene, cum ar fi maniheismul, mazdakismul și zurvanismul.

După cuceririle musulmane, filosofia timpurie islamică a dezvoltat tradițiile filosofice grecești în direcții noi inovatoare. Această epocă de aur islamică a influențat evoluțiile intelectuale europene. Cei doi principali curenți ai gândirii islamice timpurii sunt Kalam, care se concentrează pe teologia islamică, și Falsafa, care s-a bazat pe aristotelianism și neoplatonism. Lucrarea lui

Aristotel a fost foarte influentă printre falsafieni, cum ar fi al-Kindi (secolul 9), Avicenna (980 - iunie 1037) și Averroes (secolul al XII-lea). Alții, precum Al-Ghazali, au fost extrem de critici față de metodele falsafiene aristoteliene. Gânditorii islamici au dezvoltat, de asemenea, o metodă științifică, medicină experimentală, o teorie a opțiunii și o filosofie juridică. Ibn Khaldun a fost un gânditor influent în filosofia istoriei.

În Iran, mai multe școli de filosofie islamică au continuat să înflorească după epoca de aur și includ curente precum filosofia iluministă, filosofia sufilor și teosofia transcendentă. În lumea arabă din secolul al XIX-lea și a XX-lea s-a dezvoltat mișcarea Nahda (trezirea sau renașterea) care a influențat filosofia islamică contemporană.

Filosofia indiană

Filosofia indiană (sanskrită: *darsana*; "viziuni ale lumii", "învățăături") sunt tradiții filosofice originare din subcontinentul indian. Tradițiile filosofiei indiene sunt în general clasificate ca ortodoxe sau heterodoxe - *āstika* sau *nāstika* - în funcție de faptul dacă acceptă autoritatea Vedelor și dacă acceptă teoriile lui Brahman și Atman. Școlile ortodoxe includ în general Nyaya, Vaisesika, Samkhya, Yoga, Mīmāṃsā și Vedanta, iar școlile comune heterodoxice sunt Jain, Buddhist, Ajñana, Ajivika și Cārvāka. Unele dintre cele mai vechi texte filosofice supraviețuitoare sunt Upanishadele perioadei vedice mai târzii (1000-500 î.Hr.). Concepte filosofice indiene importante includ dharma, karma, samsara, moksha și ahimsa. Filosofii indieni au dezvoltat un sistem de raționament epistemologic (*pramana*) și logică și au cercetat subiecte precum metafizica, etica, hermeneutica și soteriologia. Filosofia indiană a abordat de asemenea subiecte precum filosofia politică, așa cum se vede în Arthashastra sec. al 4-lea î.Hr. și filosofia iubirii, așa cum se vede în Kama Sutra.

Cele șase școli ortodoxe importante au apărut cândva între începutul Erei Comune și Imperiul Gupta. Aceste școli hinduse au dezvoltat ceea ce a fost numit "sinteza hindusă" care îmbină elementele ortodoxe brahmanice și neortodoxe din budism și jainism ca o modalitate de a răspunde provocărilor neortodoxe. Hindu s-a extins, de asemenea, spre est la imperiul indonezian Srivijaya și Imperiul Khmer din Cambodgia.

Ulterior, evoluțiile includ dezvoltarea influențelor tantre și iranian-islamice. Budismul a dispărut aproape din India după cucerirea musulmană în subcontinentul indian, supraviețuind în regiunile Himalaia și în sudul Indiei. La începutul perioadei moderne au apărut și înflorit Navya-Nyāya ("noua rațiune") sub filosofi precum Raghunatha Siromani (c.1460-1540) care au fondat tradiția, Jayarama Pancanana, Mahadeva Punatamakara și Yashovijaya (care au formulat un răspuns Jain)

În epoca modernă s-au născut naționalismul hinduist, mișcările de reformă hindusă și Neo-Vedanta (sau modernismul hindus), ai cărui susținători majori au inclus Vivekananda, Mahatma Gandhi și Aurobindo și care pentru prima dată au promovat ideea unui "hinduism" unificat. Datorită influenței colonialismului britanic, mulți filosofi indieni moderni au scris în limba engleză, precum Radhakrishnan, Krishna Chandra Bhattacharya, Bimal Krishna Matilal și M. Hiriyanna.

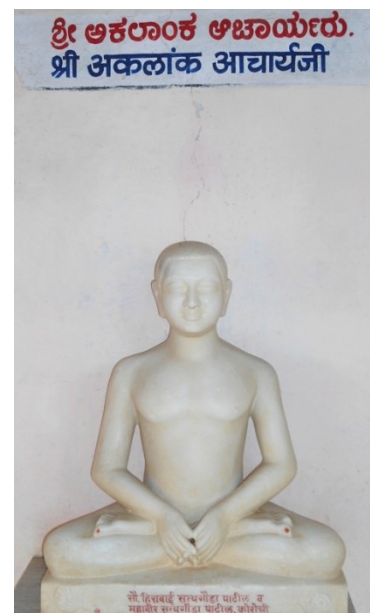

(Universitatea din Nalanda, Sursa. Neilsatyam, https://en.wikipedia.org/wiki/File:Long_view_nalanda.JPG, CC Attribution-Share Alike 3.0 Unported license)

Filosofia Jain

(Akalanka. Jains, https://en.wikipedia.org/wiki/File:Aklank_swami.jpg, CC Attribution-Share Alike 4.0 International license)

Filosofia Jain (jainistă) acceptă conceptul de suflet permanent (*jiva*) ca fiind una dintre cele cinci categorii *astikayas* sau categoriile de infinit etern care alcătuiesc substanța existenței. Celelalte patru fiind *dharmā*, *adharma*, *akasha* (spațiu) și *pudgala* (materie). Gândirea Jain separă complet materia de suflet. Are două subtradiții majore: Digambara (gol, îmbrăcat în cer) și Svetambara (îmbrăcat în alb), împreună cu mai multe tradiții minore, cum ar fi Terapanthis. Ascetismul este o virtute monahală majoră în jainism. Textele Jain precum *Tattvartha Sutra* afirmă că credința corectă, cunoașterea corectă și comportamentul corect sunt calea către eliberare. Gândirea Jain susține că toată existența este ciclică,

eternă și necreată. *Tattvartha Sutra* este cea mai veche compilatie cunoscută, comprehensivă și autoritativă, a filosofiei Jain.

Filosofia budistă

Filosofia budistă începe cu gândirea lui Gautama Buddha (între secolele VI și IV) și se păstrează în textele budiste timpurii. Gândirea budistă este transregională și transculturală. Ea a provenit din India și s-a extins ulterior în Asia de Est, Tibet, Asia Centrală și Asia de Sud, dezvoltând tradiții noi și sincretice în aceste regiuni diferite. Diferitele școli de gândire budiste sunt tradiția filosofică dominantă în Tibet și în țările din Asia de Sud-Est precum Sri Lanka și Birmania. Deoarece ignoranța față de adevărata natură a lucrurilor este considerată una dintre rădăcinile suferinței (dukkha), filosofia budistă este preocupată de epistemologie, metafizică, etică și psihologie. La final dukkha cuprinde și practici meditative. Conceptele cheie inovatoare includ cele patru adevăruri nobile, Anatta (non-sinele), o critică a unei identități personale fixe, tranziția tuturor lucrurilor (Anicca) și un anumit scepticism în legătură cu întrebările metafizice.

Mai târziu, tradițiile filosofice budiste au dezvoltat psihologii fenomenologice complexe denumite "Abhidharma". Filosofii Mahayana, cum ar fi Nagarjuna și Vasubandhu, au dezvoltat teoriile despre Shunyata (vacuitatea tuturor fenomenelor) și Vijnapti-matra (numai aparența), o formă de fenomenologie sau idealism transcendent. Școala Dignāga din Pramāna a promovat o formă complexă de epistemologie și logică budistă. După dispariția budismului din India, aceste tradiții filosofice au continuat să se dezvolte în tradițiile budiste tibetane, cele budiste din Asia de Est și cele budiste Theravada. Perioada modernă a cunoscut creșterea modernismului budist și a budismului umanist sub influențele occidentale și dezvoltarea unui budism occidental cu influențe din psihologia modernă și filosofia occidentală.

Filosofii hindu

(Adi Shankara este unul dintre filosofii hindu studiați mult)

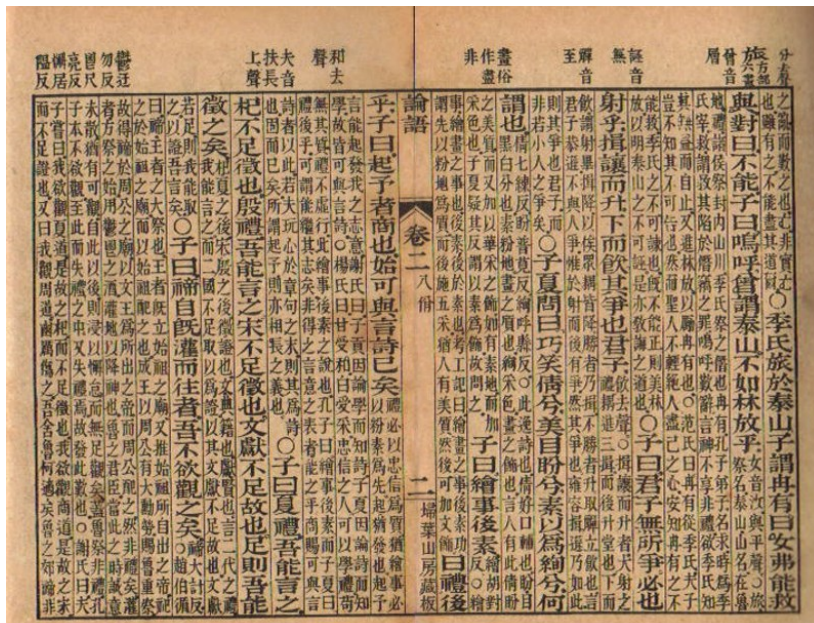
Școlile ortodoxe bazate pe vede fac parte din tradițiile hindu (hinduse) și sunt în mod tradițional clasificate în șase *darsani*: Nyaya, Vaiseshika, Samkhya, Yoga, Mīmāṃsā și Vedanta. Vedele ca sursă de cunoaștere au fost interpretate diferit de aceste șase școli de filosofie hindu, cu diferite grade de suprapunere. Ele reprezintă o "colecție de vederi filosofice care împărtășesc o legătură textuală", potrivit lui Chadha. Ele reflectă, de asemenea, o toleranță pentru o diversitate de interpretări filosofice în hindu, în timp ce împărtășesc aceleași fundații.

Unele dintre cele mai vechi texte hindu mistice și filosofice supraviețuitoare sunt Upanișadele perioadei vedice mai târzii (1000-500 î.e.n.). Filosofii hindu din cele șase școli au dezvoltat sisteme de epistemologie (pramana) și au investigat subiecte cum ar fi metafizica, etica, psihologia (*guna*), hermeneutica și soteriologia în cadrul cunoașterii vedice, în timp ce prezintă o colecție variată de interpretări. Aceste școli de filosofie au acceptat Vedele și conceptul vedic al lui Atman și Brahman, diferite de următoarele religii indiene care au respins autoritatea Vedelor:

1. Cārvāka, o școală de materialism care a acceptat existența voinței libere.
2. Ājīvika, o școală de materialism care a negat existența voinței libere.
3. Budismul, o filosofie care neagă existența ătmanului (sufletul neschimbător, Sinele) și se bazează pe învățăturile și iluminarea lui Gautama Buddha.
4. Jainismul, o filosofie care acceptă existența ătman (suflet, Sinele), dar se bazează pe învățăturile a douăzeci și patru de profesori asceți cunoscuți sub numele de tirthankaras, Rishabha fiind primul și Mahavira al douăzeci și patrulea.

Cele șase școli ortodoxe desemnate în mod obișnuit în timp au condus la ceea ce a fost numit "sinteza hindu", exemplificată prin scriptura sa *Bhagavad Gita*.

Filosofia din Asia de Est

(Analectele lui Confucius (l 551-

479 î.Hr.))

Gândirea filosofică din Asia de Est a început în China antică, iar filosofia chineză începe în timpul dinastiei Zhou occidentale și în următoarele perioade după căderea sa, când "sute de școli de gândire" au înflorit (secolul al 6-lea până în 221 î.e.n.). Această perioadă a fost caracterizată de evoluții intelectuale și culturale semnificative și a văzut creșterea școlilor filosofice majore din China, confucianismul, legalismul și taoismul, precum și numeroase alte școli mai puțin influente. Aceste tradiții filosofice au dezvoltat teorii metafizice, politice și etice precum Tao, Yin și Yang, Ren și Li, care împreună cu budismul chinez au influențat în mod direct filosofia coreeană, filosofia vietnameză și filosofia japoneză (care include și tradiția nativă Shinto). Buddhismul a început să se dezvolte în China în timpul dinastiei Han (206 î.H.-220 CE), printr-o transmitere treptată prin drumul mătăsii și prin influențe native care au dezvoltat forme distincte chinezești (cum ar fi Chan/Zen) care s-au răspândit în toată sfera culturală din Asia de Est. În timpul ultimelor dinastii chinezești, precum dinastia Ming (1368-1644), precum și în dinastia coreeană Joseon (1392-1897), un nou-confucianism a reînviat, condus de gânditori precum Wang Yangming (1472-1529), devenind școala dominantă de gândire, fiind promovat de statul imperial.

În epoca Modernă, gânditorii chinezi au încorporat idei din filosofia occidentală. Filosofia marxistă chineză s-a dezvoltat sub influența lui Mao Zedong, în timp ce pragmatismul chinezesc sub Hu Shih și creșterea lui Noului Confucianism a fost influențat de Xiong Shili. Gândirea japoneză contemporană s-a dezvoltat între timp sub influențe occidentale puternice, cum ar fi studiul științelor occidentale (Rangaku) și societatea intelectuală modernistă Meirokusha, care s-a inspirat din gândirea iluministă europeană. În secolul al XX-lea s-a dezvoltat Shinto și, de asemenea, naționalismul japonez. Școala de la Kyoto, o școală filosofică japoneză influentă și unică, din fenomenologia occidentală și din filosofia budistă medievală japoneză, cum ar fi cea a lui Dogen.

Filosofia africană

Filosofia africană prezintă perspectivele lumii, ideile și temele africane sau folosește metode filosofice africane distincte. Gândul modern african a fost ocupat de etnofilozie, definind înțelesul filosofiei africane și caracteristicile sale unice și ce înseamnă să fii african. În secolul al XVII-lea, filosofia etiopiană a dezvoltat o tradiție literară robustă, exemplificată de Zera Yacob. Un alt filosof african timpuriu a fost Anton Wilhelm Amo (c. 1703-1759), care a devenit un filosof respectat în Germania. Conceptele filosofice africane distincte includ Ujamaa, ideea Bantu de "Forță", Negritude, Pan-Africanism și Ubuntu. Gândirea contemporană africană a dezvoltat, de asemenea, filosofia profesională și filosofia africană, literatura filosofică a diasporei africane care include curente precum existențialismul negru al afro-americanilor. Gânditorii contemporani africani au fost influențați de marxism, literatura afro-americană, teoria critică, teoria rațiunii critice, postcolonialismul și feminismul.

Filosofia americană indigenă

Filosofia americană indigenă este filosofia poporului autohton din America. Există o mare varietate de credințe și tradiții printre aceste culturi americane diferite. Printre americanii nativi din Statele Unite există o credință într-un principiu metafizic numit "Marele Mister" (Siouan: *Wakan Tanka*, Algonquian: *Gitche Manitou*). Un alt concept pe scară largă a fost acela al

Orendei sau al "puterii spirituale". Potrivit lui Peter M. Whiteley, pentru americanii nativi "Mintea este informată critic prin experiența transcendentă (visuri, viziuni etc.), precum și prin rațiune." Practicile de accesare a acestor experiențe transcendente sunt numite *șamanism*. O altă trăsătură a concepțiilor lumii americane indigene a fost extinderea eticii lor la animale și plante.

(*Piatra aztecă a Soarelui, cunoscută și sub denumirea de Piatra Calendarului Aztec, la Muzeul Național de Antropologie din Ciudad de Mexico. Sursa: Rosemania, https://en.wikipedia.org/wiki/File:Sun_stone_detail.JPG, CC Attribution 2.0 Generic license*)

În Mesoamerica, filosofia aztecă a fost o tradiție intelectuală dezvoltată de indivizi numiți *tlatimini* ("cei care știu ceva"), iar ideile sale sunt păstrate în diverse coduri aztece. Viziunea asupra lumii aztece a numit ideea unei energii sau a unei forțe universale numite *ometeotl*, care poate fi tradusă ca "energie duală cosmică", și căutarea unei căi de a trăi în echilibru cu o lume "alunecoasă" în continuă schimbare. Teoria lui Teotl poate fi văzută ca o formă de panteism. Filosofii azteci au dezvoltat teorii despre metafizică, epistemologie, valori și estetică. Atitudinea aztecă a fost îndreptată spre căutarea *tlatiliztli* (cunoaștere, înțelepciune) bazată pe moderare și echilibru în toate acțiunile, ca în proza lui Nahua, "binele mediu este necesar".

Civilizația Inca mai avea și o clasă de elită a cărturarilor filosofi numiți *amawtakuna*, care erau importanți în sistemul educațional inca ca profesori de religie, tradiție, istorie și etică. Conceptele cheie ale gândirii andine sunt Yanantin și Masintin, care implică o teorie a "contrariilor

complementare" care vede polarități (cum ar fi bărbați/femei, întuneric/lumină) ca părți interdependente ale unui întreg armonios.

2.1 Filosofia antică

Filosofia chineză

(Kong Fuzi (latină: Confucius) Sursa: Mr. Tickle, https://en.wikipedia.org/wiki/File:Confucius_Statue_at_the_Confucius_Temple.jpg, CC Attribution-Share Alike 3.0 Unported license)

...

3 Ramuri ale filosofiei

3.1 Epistemologia

Epistemologia (din greacă, ἐπιστήμη, *epistēmē*, care înseamnă "cunoaștere, înțelegere", și λόγος, *logos*, care înseamnă "cuvânt") este un cuvânt folosit prima dată de filosoful scoțian James Frederick Ferrier pentru a descrie ramura filosofiei care se ocupă cu teoria cunoașterii. Acesta analizează natura cunoașterii și modul în care se poate dobândi. O mare parte din dezbaterile din

acest domeniu s-a axat pe analiza filosofică a naturii cunoașterii și modul în care se referă la concepte cum ar fi adevăr, credință și justificare.

(Aristotel și Platon)

Epistemologia este cunoașterea cunoașterii. Dacă vom considera conceptul de știință în sensul său cel mai general, ca toate formele de cunoaștere, epistemologia este știința științei.

Epistemologia poate fi concepută ca parte a științei cogniției (Goldman 1986, Changeux 2002). Cunoașterea este explicată prin producerea de reprezentări în creier.

Termenul a fost introdus probabil pentru prima dată de Ferrier în *Institutele metafizicii: Teoria cunoașterii și ființei* (1854).

Percepția, acțiunea și imaginația produc o cunoaștere tăcută. Cunoașterea vorbirii începe cu traducerea cunoașterii tăcute în cuvinte. Când înțelegem cuvinte sau gânduri, ne putem imagina ce descriu ele. Cunoașterea tăcută a percepției și a imaginației poate fi comunicată prin vorbire și, prin urmare, tradusă în cunoașterea vorbirii. Reflecția asupra cunoașterii ne permite să dezvoltăm cunoștințe abstracte și să justificăm ceea ce credem că știm, astfel încât să putem dezvolta o cunoaștere pe deplin rațională.

Cunoașterea despre cunoaștere este de o importanță fundamentală pentru dezvoltarea tuturor cunoștințelor, deoarece cunoașterea capacității proprii de a dobândi cunoștințe permite dobândirea acestora.

Epistemologia ne ajută să cunoaștem, să înțelegem și să știm să justificăm marile principii care trebuie aplicate atunci când lucrăm pentru a dezvolta cunoștințe științifice și, în general, pentru a dezvolta raționamente.

Printre principalele preocupări:

- Cum ne permite corpul să percepem, să ne imaginăm, să acționăm, să vorbim, să dobândim cunoștințe, să dezvoltăm și să finalizăm raționamente? Cum funcționează el?
- De ce cuvintele ne permit să dezvoltăm cunoștințe? Cum știm lumea reală prin cuvinte?
- Cum putem recunoaște cunoașterea? Cum putem face diferența între cunoaștere și ignoranță, adevăr și falsitate, corectitudine și eroare? De vreme ce justificăm cunoașterea pentru a o recunoaște, această problemă de recunoaștere este strâns legată de problema justificării: cum putem justifica pretențiile noastre față de cunoaștere?
- Ce putem face pentru a afla ce nu știm deja?
- De ce poate fi cunoscută realitatea? De ce este inteligibilă? De ce sunt percepțiile uneori adevărate? De raționând uneori putem să aflăm adevărul?

Context și semnificație

Cuvântul epistemologie este derivat din greaca veche *epistēmē* care înseamnă "cunoaștere științifică" și *logos* care înseamnă "vorbitură" sau "cuvânt", în acest context denotând "cunoaștere codificată". J. F. Ferrier a inventat epistemologia pe modelul "ontologiei", pentru a desemna acea ramură a filosofiei, care își propune să descopere sensul cunoașterii și a numi-o "începutul adevărat" a filosofiei. Cuvântul este echivalent cu conceptul *Wissenschaftslehre* în germană, care a fost folosit de Fichte și Bolzano pentru diferite proiecte înainte de a fi fost preluat din nou de către Husserl. Filosofii francezi au dat apoi termenului *epistemologie* un sens mai restrâns ca "teorie a cunoașterii [*théorie de la connaissance*]." De exemplu, Émile Meyerson a deschis lucrarea sa *Identitatea și realitatea*, scrisă în 1908, cu observația că termenul "devine în prezent" ca fiind echivalent cu "filosofia științelor."

Cunoașterea

Cunoașterea că, cunoașterea cum și cunoașterea directă

În epistemologie în general, un tip de cunoaștere discutată de obicei este *cunoașterea afirmațională*, de asemenea, cunoscută sub numele de "*cunoașterea că*." Aceasta se deosebește de "*cunoașterea cum*" și "*cunoașterea directă*". De exemplu: în matematică, este cunoscut faptul că $2 + 2 = 4$, dar, de asemenea, se știe *cum* să adunați două numere și se cunoaște o persoană (de exemplu, pe sine însuși), un loc (de exemplu, locul natal), un lucru (de exemplu, mașini) sau activitate (de exemplu, adunarea). Unii filosofi cred că există o diferență importantă între "*cunoașterea că*", "*cunoașterea cum*" și "*cunoașterea directă*", epistemologia fiind în principal preocupat de prima dintre acestea. Se sugerează uneori că aceste distincții sunt definite din punct de vedere lingvistic în unele limbi, precum *a cunoaște* și *a ști* în limba română. În franceză, portugheză și spaniolă, *a cunoaște (o persoană)* este tradus folosind *connaître*, *conhecer* și *conocer*, respectiv, în timp ce pentru *a cunoaște (cum să facă ceva)* este tradus folosind *savoir*, *sabie*, și *sabie*. Greaca modernă are verbele *γνωρίζω* (gnorízo) și *ξέρω* (kséro). Italiana are verbele *conoscere* și *sapere* și substantivele pentru cunoaștere sunt *conoscenza* și *sapienza*. Germana are verbele *kennen* și *wissen*. *Wissen* presupune cunoașterea unui fapt, *kennen* presupune cunoașterea în sensul de a fi familiarizat cu și având cunoștințe despre; de asemenea, există un substantiv derivat din *kennen*, și anume *Erkennen*, care implică cunoașterea sub formă de recunoaștere sau de luare la cunoștință. Verbul în sine presupune un proces: trebuie să mergi la o stare la alta, de la o stare de "*ne-erkennen*" la o stare de adevărată *erkennen*. Acest verb pare a fi cel mai potrivit în ceea ce privește descrierea "epistemei" într-una dintre limbile europene moderne, de unde și numele german "Erkenntnistheorie." Interpretarea teoretică și semnificația acestor probleme lingvistice rămâne controversată.

În lucrarea sa *Despre denotare* și cartea sa ulterioară *Probleme ale filosofiei*, Bertrand Russell a subliniat distincția dintre "*cunoaștere prin descriere*" și "*cunoaștere directă*". Gilbert Ryle este, de asemenea, creditat ca subliniind distincția între *cunoașterea cum* și *cunoașterea că* în *Conceptul minții*. În *Cunoașterea personală*, Michael Polanyi argumentează relevanța epistemologică a *cunoașterii cum* și a *cunoașterii că*; folosind exemplul actului de echilibru implicat în mersul pe bicicletă, el sugerează că cunoștințele teoretice ale fizicii implicate în menținerea unei stări de echilibru nu se poate substitui cunoștințelor practice despre cum se pedalează, și că este important să se înțeleagă modul în care ambele sunt stabilite și fundamentate. Această poziție aparține în esență lui Ryle, care a susținut că incapacitatea de a recunoaște distincția dintre *cunoașterea că* și *cunoașterea cum* duce la o regresie la infinit.

În timpurile recente, unii epistemologi (Sosa, Greco, Kvanvig, Zagzebski) și Duncan Pritchard au argumentat că epistemologia ar trebui să evalueze "proprietăți" ale oamenilor (de exemplu, virtuți intelectuale) și nu doar proprietățile propozițiilor sau ale atitudinilor mentale propoziționale.

Credință

În discursul comun, o "declarație de credință" este în mod tipic o expresie a credinței și/sau încrederii într-o persoană, putere sau altă entitate - în timp ce include astfel de puncte de vedere

tradiționale, epistemologia este, de asemenea, preocupată de ce credem. Aceasta include Adevărul, și orice altceva acceptăm ca adevărate pentru noi din punct de vedere cognitiv.

Adevăr

Dacă credința cuiva este adevărată sau nu, nu este o condiție prealabilă pentru credința sa. Pe de altă parte, dacă ceva este în fapt *cunoscut*, atunci categoric nu poate fi fals. De exemplu, în cazul în care o persoană crede că un pod este suficient de sigur să-l suporte, și încearcă să-l traverseze, dar podul apoi se prăbușește sub greutatea lui, se poate spune că el credea că podul era sigur, dar că credința lui a fost greșită. *Nu* ar fi corect să spunem că el *știa* că podul era în sigur, pentru că în mod clar nu era. În schimb, dacă podul suportă de fapt greutatea lui, atunci s-ar putea spune că el a crezut că podul era sigur, în timp ce acum, după ce a dovedit aceasta (prin traversarea podului), el *știe* că era sigur.

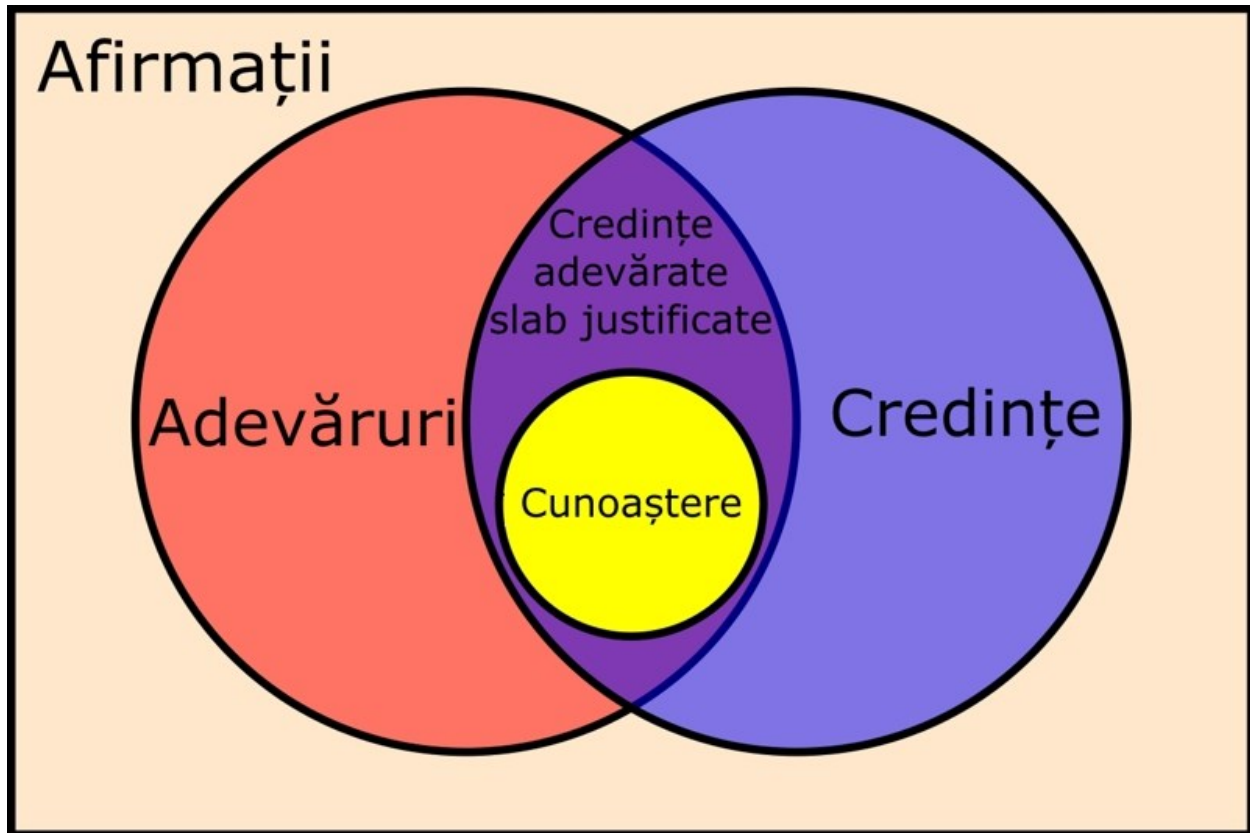
Epistemologii discută asupra faptului dacă credința este un corect purtător de adevăr. Unii ar descrie mai degrabă cunoașterea ca un sistem de afirmații adevărate justificate, în timp ce alții ca un sistem de sentințe adevărate justificate. Platon, în *Gorgias*, susține că credința este cel mai frecvent invocat purtător de adevăr.

Justificare

În multe dintre dialogurile lui Platon, cum ar fi *Menon* și, în special, *Theaitetos*, Socrate consideră o serie de teorii despre ceea ce este cunoașterea, ultima fiind că cunoașterea este credința adevărată care a fost "oferită în contul" (în sensul de explicată sau definită într-un fel). Conform teoriei că cunoașterea este credința adevărată justificată, pentru a ști că o anumită propoziție este adevărată, o persoană nu trebuie să creadă numai propoziția adevărată relevantă, dar trebuie să aibă, de asemenea, un motiv bun pentru a face acest lucru. O implicație a acestui lucru ar fi că nimeni nu ar dobândi cunoștințe doar crezând că ceva ce s-a întâmplat este adevărat. De exemplu, o persoană bolnavă fără pregătire medicală, dar cu o atitudine optimistă în general, ar putea crede că se va însănătoși repede. Cu toate acestea, chiar dacă această credință s-a dovedit a fi adevărată, pacientul nu a *știut* că se va face bine, deoarece credința lui nu avea o justificare.

Definiția cunoașterii ca credință adevărată justificată a fost acceptată pe scară largă până în 1960. La acest moment, o lucrare scrisă de filosoful american Edmund Gettier a provocat discuții majore pe scară largă.

Problema lui Gettier

(Diagrama Euler reprezentând o definiție a cunoașterii)

Edmund Gettier este cel mai bine cunoscut pentru o scurtă lucrare intitulată "*Este justificată cunoașterea ca credință adevărată?*" publicată în 1963, care a pus sub semnul întrebării teoria cunoașterii care a fost dominantă printre filosofi de mii de ani. În câteva pagini, Gettier a susținut că există situații în care credința cuiva poate fi justificată și adevărată, dar nu poate conta ca fiind cunoaștere. Respectiv, Gettier a susținut că, deși credința justificată într-o afirmație adevărată este necesară pentru ca această afirmație să fie cunoscută, nu este suficient. La fel ca în diagramă, o afirmație adevărată poate fi crezută de o persoană (regiunea violetă), dar încă nu se încadrează în categoria "cunoaștere" (regiunea galbenă).

Potrivit lui Gettier, există anumite circumstanțe în care o persoană nu posedă cunoaștere, chiar și atunci când toate condițiile de mai sus sunt îndeplinite. Gettier a propus două experimente de gândire, care au ajuns să fie cunoscut sub numele de "cazurile Gettier," drept contraexemple în expunerea clasică a cunoașterii. Unul dintre cazuri implică doi bărbați, Smith și Jones, care așteaptă rezultatele cererilor lor pentru același loc de muncă. Fiecare din ei are zece monede în buzunar. Smith are motive excelente să creadă că Jones va primi locul de muncă și, în plus, știe că Jones are zece monede în buzunar (el i-a numărat de curând). Din aceasta Smith deduce că "persoana care va primi slujba are zece monede în buzunar." Cu toate acestea, Smith nu știe că el are, de asemenea, zece monede în propriul său buzunar. Mai mult decât atât, Smith, nu Jones, va obține locul de muncă. Deși Smith are dovezi puternice să creadă că Jones va primi slujba, el greșește. Smith are o credință justificată adevărată că un om cu zece monede în buzunar va primi

locul de muncă; cu toate acestea, în conformitate cu Gettier, Smith nu *știe* că un om cu zece monede în buzunar va primi locul de muncă, pentru că credința lui Smith este "... adevărată în virtutea numărului de monede din buzunarul lui Jones, în timp ce Smith nu știe câte monede sunt în buzunarul lui Smith, și își bazează credința sa ... pe o numărare a monedelor din buzunarul lui Jones, despre care el crede în mod fals că va fi cel care va primi slujba." Aceste cazuri nu reușesc să fie cunoaștere, deoarece credința subiectului este justificată, dar se întâmplă să fie adevărată numai în virtutea norocului. Cu alte cuvinte, el a făcut alegerea corectă (în acest caz, a prezis un rezultat) pe baza unui raționament greșit. Acest exemplu este similar cu cele date de multe ori atunci când se discută credința și adevărul, în care credința unei persoane despre ce se va întâmpla poate fi o coincidență corectă, fără a avea cunoașterea reală pe care să se bazeze.

Răspunsuri la problema lui Gettier

Răspunsurile la problema lui Gettier au fost variate. De obicei, ele au implicat încercări substanțiale de a oferi o definiție a cunoașterii diferită de cea clasică, fie prin reformarea cunoștințelor ca credință adevărată justificată cu o a patra condiție suplimentară, fie propunând un set complet nou de condiții, fără a ține cont în întregime de cele clasice.

Infailibilism, irevocabilitate

Într-un răspuns la problema lui Gettier, filosoful american Richard Kirkham a susținut că singura definiție a cunoașterii care ar putea fi întotdeauna imună la toate contraexemplele este una infailibilistă. Pentru a se califica drept un element de cunoaștere, o credință trebuie să fie nu numai adevărată și justificată, justificarea credinței trebuie să *necesite* adevărul său. Cu alte cuvinte, justificarea credinței trebuie să fie *infailibilă*.

Cu toate acestea, un alt posibil candidat pentru a patra condiție a cunoașterii este *irevocabilitatea*. Teoria revocabilității susține că nu ar trebui să existe niciun adevăr superior sau victorios pentru motivele care justifică credința cuiva. De exemplu, să presupunem că persoana S crede că l-a văzut pe Popescu Ion furând o carte din bibliotecă și utilizează aceasta pentru a justifica afirmația că Popescu Ion a furat o carte din bibliotecă. O posibilă afirmație victorioasă sau superioară pentru o astfel de susținere ar putea fi o afirmație adevărată de genul "fratele ggemăn Gheorghe al lui Popescu Ion este în prezent în același oraș ca și Ion." În cazul în care nu există afirmații care să susțină justificarea unei persoane, un subiect ar fi justificat din punct de vedere epistemologic.

Filosoful indian B K Matilal s-a folosit de tradiția falibilismului Navya-Nyāya pentru a răspunde la probleme de tip Gettier. Teoria Nyaya distinge între *știu p* și *știu că cineva știe p* - acestea sunt evenimente diferite, cu condiții diferite de cauzalitate. Al doilea nivel este un fel de inferență implicită care de obicei urmează imediat după episodul cunoașterii p (cunoaștere *simpliciter* (absolută)). Cazul Gettier este examinat prin referire la o vizualizare a lui Gangesha Upadhyaya (sfârșitul secolului al 12-lea), care consideră orice credință adevărată ca fiind cunoaștere; astfel, o credință adevărată dobândită printr-o cale greșită poate fi considerată ca fiind doar cunoaștere *simpliciter* din acest punct de vedere. Chestiunea justificării apare numai la nivelul al doilea, atunci când se ia în considerare cunoașterea generală a credinței dobândite. Inițial, există o lipsă de incertitudine, așa că devine o credință adevărată. Dar în momentul imediat următor, atunci

când ascultătorul este pe cale să se lanseze în speculația *cunoașterii dacă el știe p*, pot apărea dubii. "În cazul în care, în unele cazuri gen Gettier, am greșit în inferența mea despre cunoașterea generală a convingerii întâmplătoare date (întrucât dovezile pot fi pseudo-dovezi), atunci mă înșel adevărul credinței mele - și acest lucru este în conformitate cu falibilismul Nyaya: nu toate pretențiile de cunoaștere pot fi susținute".

Fiabilism

Fiabilismul a fost o parte semnificativă a răspunsului la probleme de tip Gettier printre filosofi, având ca origine lucrarea lui Alvin Goldman în 1960. Potrivit fiabilismului, o credință este justificată (sau altfel susținută în așa fel încât să conteze pentru cunoaștere) numai în cazul în care este produsă prin procese care în mod tipic dau un raport suficient de mare între credințele adevărate și cele false. Cu alte cuvinte, această teorie afirmă că o credință adevărată contează ca cunoaștere numai în cazul în care aceasta este produsă printr-un proces de formare a credinței fiabile. Exemple de procese fiabile includ: procesele standard de percepție, memorarea, raționamentul corect, și introspecția.

Fiabilismul a fost contestat de cazurile Gettier. Un alt argument care contestă fiabilismul, la fel ca și cazurile Gettier (deși nu a fost prezentat în același articol scurt ca și cazurile Gettier), este cazul lui Henry și fațadele hambarelor. În experimentul de gândire, un om, Henry, se plimbă cu mașina și vede o serie de clădiri care seamănă cu hambarele. Pe baza acestei percepții a sa despre una dintre acestea, el ajunge la concluzia că tocmai a văzut hambare. Deși el a văzut unul, iar percepția pe care el și-a bazat credința este că ceea ce a văzut era un hambar adevărat, toate celelalte clădiri asemănătoare hambarelor pe care le-a văzut erau fațade. Teoretic, Henry nu știe că el a văzut un hambar, în ciuda atât a credinței lui că a văzut unul adevărat cât și a credinței lui care s-a format pe baza unui proces fiabil (de încredere) (de exemplu, viziunea sa), întrucât el a dobândit credința sa adevărată întâmplător.

Alte răspunsuri

Robert Nozick a oferit următoarea definiție a cunoașterii: *S* știe că *P* dacă și numai dacă:

- *P*;
- *S* crede că *P*;
- dacă *P* ar fi fost fals, *S* nu ar fi crezut că *P*;
- dacă *P* este adevărat, *S* va crede că *P*.

Nozick susține că a treia dintre aceste condiții servește pentru a aborda cazurile de tipul descris de Gettier. Nozick susține în continuare că această condiție se adresează unui caz de tipul descris de D. M. Armstrong: Un tată crede că fiica lui este nevinovată în cazul comiterii unei anumite infracțiuni, atât din cauza încrederii lui în fiica sa, cât și (acum) pentru că a văzut o demonstrație concludentă pentru nevinovăția fiicei sale prezentată în sala de judecată. Credința sa derivată din demonstrația din sala de judecată îndeplinește cele patru condiții subjonctive, dar credința lui bazată pe încredere, nu. În cazul în care fiica lui ar fi fost vinovată, el ar fi crezut în continuare în nevinovăția ei, pe baza încrederii în fiica sa; acest lucru ar încălca a treia condiție.

Filosoful britanic Simon Blackburn a criticat această formulare sugerând că noi nu vrem să acceptăm drept cunoaștere credințele, care, în timp ce "urmăresc adevărul" (după cum impune povestea lui Nozick), nu sunt deținute din motive adecvate. El spune că "noi nu vrem să atribuim titlul de cunoaștere a ceva cuiva care îndeplinește condițiile doar printr-un defect, greșeală sau eșec, în comparație cu altcineva care nu îndeplinește condițiile."

Timothy Williamson a avansat o teorie a cunoașterii conform căreia cunoașterea nu este credință adevărată justificată plus unele condiții suplimentare, ci primară. În cartea sa *Cunoașterea și limitele sale*, Williamson afirmă că noțiunea de cunoaștere nu poate fi defalcată într-un set de alte concepte prin analiza - mai degrabă, ea este *sui generis*. Astfel, deși cunoașterea necesită justificare, adevăr și credință, cuvântul "cunoaștere" nu poate fi, conform teoriei lui Williamson, privit cu acuratețe pur și simplu ca prescurtare pentru "credință justificată adevărată."

Alvin Goldman scrie în *Teoria cauzala a cunoașterii* că, pentru ca această cunoaștere să existe cu adevărat, trebuie să existe un lanț causal între afirmație și credința în această afirmație.

Externalism și internalism

O dezbatere centrală despre natura justificării este o dezbatere între externaliștii epistemologi pe de o parte, și internaliștii epistemologi pe de altă parte.

Externiștii consideră că factorii considerați "externi", adică în afara stărilor psihologice ale celor care dobândesc cunoștințe, pot fi condiții de justificare. De exemplu, un răspuns externalist la problema Gettier este acela de a spune că, pentru ca o credință adevărată justificată să fie considerată o cunoaștere, trebuie să existe o legătură sau o dependență între credință și starea lumii exterioare. De obicei, aceasta se înțelege a fi o legătură de cauzalitate. Această cauzalitate, în măsura în care este "în afara" minții, ar conta ca o condiție externă, care creează cunoștințe. Pe de altă parte, internaliștii afirmă că toate condițiile care creează cunoștințe se află în stările psihologice ale celor care dobândesc cunoștințe.

Deși nefamiliar cu dezbateră internalistă/externalistă în sine, mulți indică pe René Descartes ca un exemplu timpuriu al căii internaliste către justificare. El a scris că, deoarece singura metodă prin care percepem lumea exterioară este prin simțurile noastre, și că, pentru că simțurile nu sunt infailibile, nu ar trebui să considerăm că conceptul nostru de cunoaștere este infailibil. Singura modalitate de a găsi orice care ar putea fi descris ca fiind "cu certitudine adevărat", susține el, ar fi să se vadă lucrurile "în mod clar și distinct". El a argumentat că, dacă există o ființă omnipotentă și bună care a făcut lumea, atunci este rezonabil să credem că oamenii sunt făcuți cu capacitatea de a ști. Cu toate acestea, aceasta nu înseamnă că abilitatea omului de a cunoaște este perfectă. Dumnezeu a dat omului capacitatea de a cunoaște, dar nu omnisciența. Descartes a spus că omul trebuie să-și folosească capacitățile de cunoaștere corect și cu atenție prin îndoieli metodologice. Dictonul "Cogito ergo sum" (cred, deci exist) este, de asemenea, asociat în mod obișnuit cu teoria lui Descartes, pentru că, în dubiul său metodologic, îndoindu-se de tot ceea ce cunoștea anterior pentru a porni de la o foaie goală, primul lucru pe care nu ar putea în mod logic să și-l supună îndoielii este propria sa existență: "Eu nu exist" ar fi o contradicție în termeni; actul de a spune că cineva nu există presupune că cineva trebuie să facă mai întâi declarația. Deși Descartes se putea îndoii de simțurile sale, de trupul său și de lumea din jurul lui, nu putea să-și

refuze propria existență, pentru că putea să se îndoiască și trebuia să existe pentru a face acest lucru. Chiar dacă vreun "geniu rău" l-ar fi înșelat, el ar trebui să existe pentru a fi înșelat. Acest punct sigur îi furniza ceea ce el ar numi punctul său arhimedean, pentru a-și dezvolta în continuare fundamentul cunoașterii. Pur și simplu, justificarea epistemologică a lui Descartes depindea de credința sa inexplicabilă în existența lui și în cunoașterea clară și distinctă a lui Dumnezeu.

Problema valorii

În general, presupunem că cunoașterea este mai valoroasă decât simpla credință adevărată. Dacă da, care este explicația? O formulare a problemei valorii în epistemologie apare întâi în Meno al lui Platon. Socrate subliniază la Meno că un bărbat care știa calea către Larissa ar putea duce pe alții acolo corect. Dar chiar și așa, ar putea un om care are credințe adevărate să ajungă acolo, chiar dacă nu ar fi fost acolo sau nu ar fi avut cunoștința despre Larissa. Socrate spune că se pare că atât cunoașterea, cât și opinia adevărată pot ghida acțiunile. Meno se întreabă apoi de ce cunoașterea este mai mult decât credința adevărată și de ce cunoașterea și credința adevărată sunt diferite. Socrate răspunde că cunoașterea este mai valoroasă decât simpla credință adevărată deoarece este legată, sau justificată. Justificarea, sau elaborarea rațiunii pentru o adevărată credință, împiedică credința adevărată.

Problema este de a identifica ce face (dacă există așa ceva) ca cunoașterea să fie mai valoroasă decât simpla credință adevărată, sau care face cunoașterea mai valoroasă decât o conjuncție mai minimală a componentelor sale, cum ar fi justificarea, siguranța, sensibilitatea, probabilitatea statistică și condițiile anti-Gettier, pentru o analiză particulară a cunoașterii care concepe cunoașterea ca fiind împărțită în componente (la care teoriile epistemologice bazate în primul rând pe cunoaștere, care pun bazele cunoașterii, sunt excepții notabile). Problema valorii a reapărut în literatura filosofică despre epistemologie în secolul al XXI-lea, ca urmare a apariției epistemologiei virtuale în anii 1980, în parte datorită legăturii evidente cu conceptul de valoare în etică.

Problema valorii a fost prezentată ca un argument împotriva fiabilismul epistemic de către filosofi, printre care Linda Zagzebski, Wayne Riggs și Richard Swinburne. Zagzebski analogizează valoarea cunoștințelor cu valoarea espresso produsă de un producător de espresso: "Lichidul din această ceașcă nu este îmbunătățit de faptul că provine de la un producător de espresso fiabil. Dacă espresso are un gust bun, nu are importanță dacă vine de la o mașină care nu e fiabil." Pentru Zagzebski, valoarea cunoașterii devine valabilă pentru simpla credință adevărată. Ea presupune că fiabilitatea în sine nu are nicio valoare sau depreciere, dar Goldman și Olsson nu sunt de acord. Ei subliniază că concluzia lui Zagzebski se bazează pe ipoteza veridismului: tot ce contează este dobândirea credinței adevărate. Dimpotrivă, aceștia susțin că un proces fiabil pentru a obține o adevărată credință adaugă valoare simțului credinței adevărate, făcând mai probabil ca credințele viitoare de același fel să fie adevărate. Prin analogie, a avea un producător de espresso fiabil care a produs o ceașcă bună de espresso ar fi mai valoros decât unul nefiabil care a produs din întâmplare o cafea bună, deoarece cel mai fiabil va produce mai degrabă o cafea bună în comparație cu cel nefiabil.

Problema valorii este importantă pentru evaluarea gradului de adecvare a teoriilor cunoașterii care concep cunoașterea ca fiind concretizată în convingeri adevărate și alte componente. Potrivit lui Kvanvig, o relatare adecvată a cunoașterii ar trebui să reziste probelor contrare și să permită explicarea valorii cunoașterii peste credința simplă adevărată. Dacă o teorie a cunoașterii nu ar reuși să facă acest lucru, s-ar dovedi inadecvată.

Unul dintre răspunsurile mai influente la această problemă este că cunoașterea nu este deosebit de valoroasă și nu este ceea ce ar trebui să fie principalul obiectiv al epistemologiei. În schimb, epistemologii ar trebui să se concentreze asupra altor stări mentale, precum înțelegerea. Avocații epistemologiei virtuale au susținut că valoarea cunoașterii provine dintr-o relație internă dintre cunoștință și starea mentală a credinței.

Dobândirea de cunoaștere

Cunoaștere *a priori* și *a posteriori*

Diversi filosofi au contestat natura acestei distincții; cu toate acestea, termenii pot fi definiți aproximativ după cum urmează:

- Cunoașterea *a priori* este cunoașterea care este cunoscută independent de experiență (adică este non-empirică sau a ajuns mai dinainte, de obicei prin rațiune). Aceasta va fi deci dobândită prin orice lucru independent de experiență.
- Cunoașterea *a posteriori* este cunoașterea cunoscută prin experiență (adică este empirică sau a ajuns ulterior).

Cunoașterea *a priori* este o modalitate de a obține cunoștințe fără a fi nevoie de experiență. În articolul lui Bruce Russell „O justificare și cunoaștere a priori”, el spune că este „cunoaștere bazată pe o justificare *a priori*”, care se bazează pe intuiție și natura acestor intuiții. Cunoașterea *a priori* este adesea contrastată cu cunoașterea *a posteriori*, care este cunoașterea obținută prin experiență. O modalitate de a privi diferența dintre cele două este printr-un exemplu. Bruce Russell oferă două propuneri în care cititorul decide care dintre ele crede mai mult. Opțiunea A: Toate ciorile sunt păsări. Opțiunea B: Toate ciorile sunt negre. Dacă credeți opțiunea A, atunci sunteți justificați să o credeți *a priori*, deoarece nu trebuie să vedeți o cioară pentru a ști că este o pasăre. Dacă crezi în opțiunea B, atunci sunteți *a posteriori* îndreptățit să credeți pentru că ați văzut multe ciori, prin urmare, știți că sunt negre. El continuă să spună că nu contează dacă afirmația este adevărată sau nu, doar că, dacă credeți într-una sau în cealaltă, contează.

...

4 Concepte filosofice

Filosofia, ocupând un loc important în vechea Clasificare zecimală Dewey, unde psihologia era o parte a filosofiei, este acum la egalitate cu psihologia și împărtășește aceleași secțiuni în Clasificarea zecimală universală (CZU). Deși filosofia își păstrează destul de clar domeniul său de concepte (de exemplu, conceptul *libidoului*, pe care îl poate folosi, se găsește și în listele de

concepte ale psihologiei, în timp ce *hubris* revine exclusiv domeniului filosofic), există mai multă interdisciplinaritate pe măsură ce cunoașterea progresa. De exemplu, lucrările lui Pierre Bourdieu se află la intersecția exactă a filosofiei și sociologiei, iar în *Eroarea lui Descartes*, Antonio Damasio subliniază caracterul inadecvat al încadrării *afectelor* în conceptele filosofice. Conceptele filosofice se situează practic în domeniul raționalității discursive, și chiar mai mult din momentul Turnurii lingvistice.

Se pare că dezvoltarea științelor omului și cunoașterea vieții (antropologia, psihologia, sociologia, biologia, ecologia, ...) au repercusiuni mult peste teoria simplă a cunoașterii. Cunoașterea ființelor vii are implicații cheie în toate domeniile filosofiei: metafizică, epistemologie, etică, politică ... și în științe: fizică, chimie, și tehnici conexe.

Concepte majore:

- materialism
- idealism
- realism
- empirism
- nominalism
- esențialism
- existențialism
- atomism
- monism
- relativism

4.1 Concepte

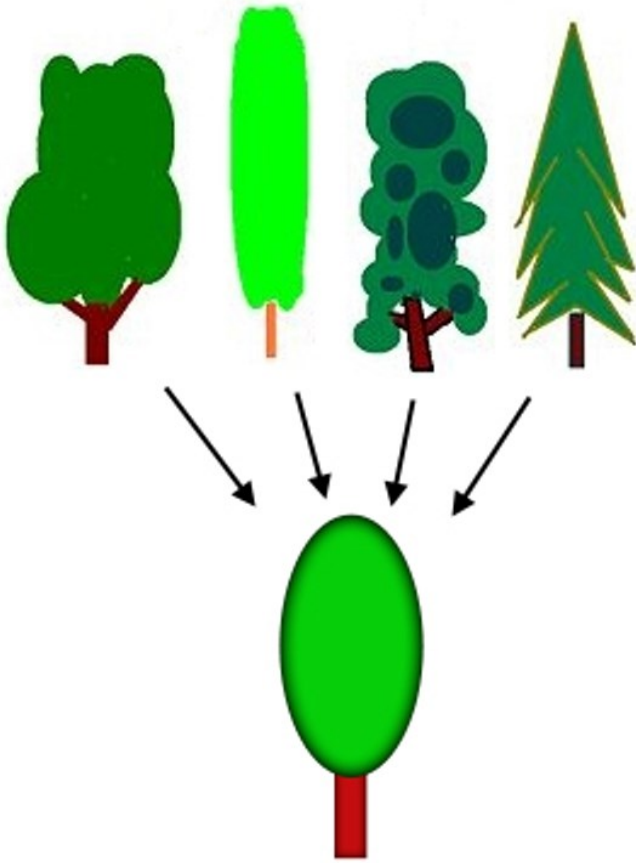
Conceptele sunt blocurile fundamentale ale gândurilor și credințelor noastre. Ele joacă un rol important în toate aspectele cunoașterii.

Conceptele apar ca abstracții sau generalizări din experiență; din rezultatul unei transformări a ideilor existente; sau din proprietăți înnăscute. Un concept este instanțiat (reificat) de toate instanțele sale reale sau potențiale, indiferent dacă acestea sunt lucruri în lumea reală sau alte idei.

Conceptele sunt studiate ca componente ale cunoașterii umane în disciplinele științifice cognitive ale lingvisticii, psihologiei și filosofiei, unde o dezbatere continuă se întreabă dacă toate cunoștințele trebuie să apară prin concepte. Conceptele sunt folosite ca instrumente sau modele formale în matematică, informatică, baze de date și inteligență artificială unde sunt uneori numite clase, scheme sau categorii. În utilizarea informală, cuvântul *concept* adesea înseamnă doar orice idee.

În metafizică, și în special în ontologie, un concept este o categorie fundamentală de existență. În filosofia contemporană, există cel puțin trei moduri predominante de a înțelege ce este un concept:

- Concepte ca reprezentări mentale, în care conceptele sunt entități care există în minte (obiecte mentale)
- Concepte ca abilități, în care conceptele sunt abilități specifice agenților cognitivi (stări mentale)
- Concepte ca simțuri fregeane, în care conceptele sunt obiecte abstracte, spre deosebire de obiectele mentale și stările mentale

(Atunci când mintea face o generalizare, cum ar fi conceptul de copac, ea extrage asemănări cu numeroase exemple, simplificarea permite gândirea la nivel superior.)

Conceptele pot fi organizate într-o ierarhie, nivele mai ridicate denumite "superordonate" și niveluri inferioare denumite "subordonate". În plus, există nivelul "de bază" sau "mediu" la care oamenii vor clasifica cel mai ușor un concept. De exemplu, un concept de bază ar fi "scaunul", cu termenul superior "mobilier" și subordonatul "șezlong".

Concepte în teoria reprezentării minții

În cadrul teoriei reprezentării minții, poziția structurală a conceptelor poate fi înțeleasă după cum urmează: Conceptele servesc ca blocuri de construcție a ceea ce se numește *reprezentări mentale* (înțelese colocvial ca *idei în minte*). Reprezentările mentale, la rândul lor, reprezintă blocurile constructive a ceea ce se numește *atitudini propoziționale* (înțelese colocvial ca propoziții sau

perspective care ne duc spre idei, de "credință", "dubiu", "uimire", "acceptare", etc.) Iar aceste atitudini propoziționale, la rândul lor, constituie blocurile de bază ale înțelegerii noastre despre gândurile care ne populează viața de zi cu zi, precum și despre psihologia populară. În acest fel, avem o analiză care face legătura înțelegerii noastre comune de zi cu zi a gândurilor cu înțelegerea științifică și filosofică a conceptelor.

Natura conceptelor

O întrebare centrală în studiul conceptelor este întrebarea ce *sunt* conceptele. Filosofii interpretează această întrebare ca pe una despre ontologia conceptelor - ce sunt cu adevărat. Ontologia conceptelor determină răspunsul la alte întrebări, cum ar fi modul de integrare a conceptelor într-o teorie mai largă a minții, ce funcții sunt permise sau respinse de ontologia unui concept etc. Există două puncte de vedere principale ale ontologiei conceptelor: 1) Conceptele sunt obiecte abstracte, și (2) conceptele sunt reprezentări mentale.

Abordările platoniste ale minții interpretează conceptele ca obiecte abstracte.

Există dezbateri cu privire la relația dintre concepte și limbajul natural. Cu toate acestea, este necesar cel puțin să începem prin înțelegerea faptului că conceptul de "câine", de ex., este distinct filosofic față de lucrurile din lume grupate de acest concept - sau de clasa sau extensia de referință. Conceptele care pot fi asimilate unui singur cuvânt sunt numite "concepte lexicale".

Studiul conceptelor și structurii conceptuale intră în disciplinele lingvistice, filosofice, psihologice și științe cognitive.

În termeni simpli, un concept este un nume sau o etichetă care privește sau tratează o abstractizare ca și cum ar avea o existență concretă sau materială, cum ar fi o persoană, un loc sau un lucru. Ea poate reprezenta un obiect natural care există în lumea reală ca un copac, un animal, o piatră etc. Poate numi un obiect artificial (artizanal) precum un scaun, un calculator, o casă etc. Domeniile ideilor și cunoștințelor abstracte precum libertate, egalitate, știință, fericire, etc., sunt, de asemenea, simbolizate prin concepte. Este important să ne dăm seama că un concept este doar un simbol, o reprezentare a abstractizării. Cuvântul nu trebuie să fie confundat cu obiectul. De exemplu, cuvântul "luna" (concept) nu este obiectul mare, luminos, care își schimbă forma sus pe cer, ci reprezintă doar obiectul ceresc. Conceptele sunt create (numite) pentru a descrie, explica și capta realitatea așa cum este cunoscută și înțeleasă.

Concepte a priori

Kant a declarat că mințile umane posedă concepte pure sau *a priori*. În loc să fie abstractizate din percepțiile individuale, cum ar fi conceptele empirice, ele provin din mintea însăși. El a numit aceste concepte categorii, în sensul cuvântului care înseamnă predicat, atribut, caracteristică sau calitate. Dar aceste categorii pure sunt predicatul lucrurilor în general, nu a unui lucru particular. Potrivit lui Kant, există 12 categorii care constituie înțelegerea obiectelor fenomenale. Fiecare categorie este acel predicat care este comun conceptelor empirice multiple. Pentru a explica modul în care un concept *a priori* se poate referi la fenomene individuale, într-o manieră analogă cu un concept *a posteriori*, Kant a folosit conceptul tehnic al schemei. El a afirmat că

explicarea conceptului ca o abstractizare a experienței este doar parțial corectă. El a numit acele concepte care rezultă din abstracție "concepte a posteriori" (adică concepte care apar din experiență). Un concept empiric sau *a posteriori* este o reprezentare generală (*Vorstellung*) sau o gândire nespecifică a ceea ce este comun cu mai multe obiecte percepute (*Logica*, I, 1, § 1, Nota 1)

Un concept este o trăsătură sau o caracteristică comună. Kant a investigat modul în care sunt create conceptele empirice *a posteriori*.

Actele logice ale înțelegerii prin care conceptele sunt generate în ceea ce privește forma lor sunt:

1. *comparația*, adică asemănarea imaginilor mintale între ele în raport cu unitatea conștiinței;
2. *reflecția*, adică revenirea la diferite imagini mentale, cum pot fi înțelese într-o singură conștiință; și, în sfârșit
3. *abstractizarea* sau *segregarea* a oricărui altcuiva prin care imaginile mentale diferă ...

Pentru ca imaginile noastre mentale să devină concepte, trebuie astfel să putem compara, reflecta și abstractiza, întrucât aceste trei operații logice ale înțelegerii sunt esențiale și condiții generale de generare a oricărui concept. De exemplu, văd un brad, o salcie și un tei. În primul rând, comparând aceste obiecte, observ că acestea sunt diferite unul de celălalt în ceea ce privește trunchiul, ramurile, frunzele și altele asemenea; Totuși, mai mult, eu mă gândesc doar la ceea ce au în comun, trunchiul, ramurile, frunzele și abstractizez pornind de la mărime, formă și așa mai departe; astfel obțin un concept despre un copac.

- *Logica*, §6

Conținutul încorporat

În lingvistica cognitivă, conceptele abstracte sunt transformări ale conceptelor concrete derivate din experiența încorporată. Mecanismul transformării este reprezentat de maparea structurală, în care proprietățile a două sau mai multe domenii sursă sunt mapate selectiv într-un spațiu mixate (Fauconnier & Turner, 1995). O clasă comună de mixări sunt metafore. Această teorie contrastează cu viziunea raționalistă conform căreia conceptele sunt percepții (sau *amintiri*, în termenul lui Platon) ale unei lumi de idei independente, în care se neagă existența unui astfel de domeniu. De asemenea, el contrastează cu ideea empirică că conceptele sunt generalizări abstracte ale experiențelor individuale, deoarece experiența contingentă și corporală este păstrată într-un concept și nu este abstractizată. În timp ce perspectiva este compatibilă cu pragmatismul lui James, noțiunea de transformare a conceptelor încorporate prin cartografiere structurală aduce o contribuție distinctă la problema formării conceptuale.

Ontologie

Platon a fost cel mai fervent susținător al tezei realiste a conceptelor universale. În opinia sa, conceptele (și ideile în general) sunt idei înăscute care au fost instanțieri ale unei lumi transcendente de forme pure care se aflau în spatele vălului lumii fizice. În acest fel, universalele au fost explicate ca obiecte transcendente. Această formă de realism a fost legată

profund de proiectele ontologice ale lui Platon. Această remarcă asupra lui Platon nu este doar de interes istoric. De exemplu, părerea că numerele sunt obiecte platonice a fost reînviată de Kurt Gödel ca urmare a anumitor puzzle-uri pe care le-a luat de la explicațiile fenomenologice.

Gottlob Frege, fondator al tradiției analitice în filosofie, a apreciat în mod faimos analiza limbajului în termeni de sens și de referință. Pentru el, sensul unei expresii în limbaj descrie o anumită stare de lucruri în lume, și anume modul în care este prezentat un obiect. Deoarece mulți comentatori văd noțiunea de sens ca fiind identică cu noțiunea de concept, și Frege consideră simțurile ca reprezentări lingvistice ale stărilor de lucruri în lume, se pare că rezultă că putem înțelege conceptele ca fiind modul în care înțelegem lumea. În consecință, conceptele (ca simțuri) au un statut ontologic (Morgolis: 7).

Potrivit lui Carl Benjamin Boyer, în introducerea sa în *Istoria calculului și dezvoltarea sa conceptuală*, conceptele în calcul nu se referă la percepții. Atâta timp cât conceptele sunt utile și reciproc compatibile, ele sunt acceptate în sine. De exemplu, noțiunile de derivată și integrală nu sunt considerate ca referindu-se la percepțiile spațiale sau temporale ale lumii exterioare a experienței. Nici nu sunt legate în niciun fel de limite misterioase în care cantitățile se află pe punctul de naștere sau evanescență, adică intrarea sau ieșirea din existență. Conceptele abstracte sunt acum considerate a fi complet autonome, chiar dacă ele au provenit din procesul de abstractizare sau de înlăturare a calităților din percepții, până când au rămas numai atributele comune, esențiale.

Reprezentări mentale

Într-o teorie fizică a minții, un concept este o reprezentare mentală, pe care creierul o folosește pentru a denumi o clasă de lucruri în lume. Aceasta înseamnă că este literalmente un simbol sau un grup de simboluri alcătuite împreună din materialul fizic al creierului. Conceptele sunt reprezentări mentale care ne permit să tragem concluzii potrivite cu privire la tipul entităților pe care le întâlnim în viața noastră de zi cu zi. Conceptele nu cuprind toate reprezentările mentale, ci sunt doar un subset al acestora. Utilizarea conceptelor este necesară pentru procesele cognitive, cum ar fi categorizarea, memoria, luarea deciziilor, învățarea și inferența.

Conceptele sunt considerate a fi stocate în memoria corticală pe termen lung, spre deosebire de memoria episodică a obiectelor particulare și a evenimentelor pe care le abstractează, care sunt stocate în hipocampus. Dovezile pentru această separare provin de la pacienții afectați de hipocamp, cum ar fi pacienții HM. Abstractizarea din evenimentele și obiectele hipocampale ale zilei în concepte corticale este adesea considerată a fi calculul care stă la baza (unele etape ale) somnului și a viselor. Mulți oameni (începând cu Aristotel) raportează amintiri despre vise care par să amestece evenimentele zilei cu concepte și amintiri istorice analoge sau conexe și sugerează că acestea au fost sortate sau organizate în concepte mai abstracte. ("Sort" este în sine un alt cuvânt pentru concept, iar "sortarea" înseamnă a se organiza în concepte.)

Teorii notabile privind structura conceptelor

Teoria clasică

Teoria clasică a conceptelor, denumită și teoria empirică a conceptelor, este cea mai veche teorie cu privire la structura conceptelor (merge înapoi până la Aristotel) și a fost proeminentă până în anii 1970. Teoria clasică a conceptelor spune că conceptele au o structură definitorie. Definiția adecvată a tipului cerut de această teorie are de obicei forma unei liste de trăsături. Aceste caracteristici trebuie să aibă două calități importante pentru a oferi o definiție cuprinzătoare. Caracteristicile implicate de definiția unui concept trebuie să fie atât *necesare*, cât și *suficiente* pentru a deveni membru în clasa lucrurilor acoperite de un anumit concept. O caracteristică este considerată necesară dacă fiecare membru al clasei denotate are acea caracteristică. O caracteristică este considerată suficientă dacă ceva are toate părțile impuse de definiție. De exemplu, exemplul clasic de *burlac* se spune că este definit de *necăsătorit și bărbat*. O entitate este un burlac (prin această definiție) dacă și numai dacă este atât necăsătorit cât și bărbat. Pentru a verifica dacă cineva este membru al clasei, comparați calitățile sale cu caracteristicile din definiție. O altă parte esențială a acestei teorii este că respectă *legea mijlocului exclus*, ceea ce înseamnă că nu există membri parțiali ai unei clase, ei sunt în interiorul sau în afară.

Teoria clasică a persistat atât de mult timp nedisputată pentru că părea intuitiv corectă și are o putere explicativă mare. Aceasta poate explica modul în care vor fi dobândite conceptele, modul în care le folosim pentru a clasifica și modul în care folosim structura unui concept pentru a determina clasa lui de referință. De fapt, de mulți ani a fost una dintre activitățile majore în filosofie - analiza conceptului. Analiza conceptului este actul încercării de a articula condițiile necesare și suficiente pentru aderarea la clasa referentă a unui concept. De exemplu, clasică lucrare "*Time Without Change*" al lui Shoemaker a explorat dacă conceptul fluxului de timp poate include fluxuri în care nu au loc schimbări, deși schimbarea este de obicei luată ca o definiție a timpului.

Argumente împotriva teoriei clasice

Având în vedere că cele mai multe teorii ale conceptelor de mai târziu s-au născut din respingerea unei părți sau a întregii teorii clasice, pare adecvat să se explice ce ar putea fi în neregulă cu această teorie. În secolul al XX-lea, filosofii precum Wittgenstein și Rosch au argumentat împotriva teoriei clasice. Există șase argumente primare rezumate după cum urmează:

- Se pare că pur și simplu nu există definiții - în special cele bazate pe concepte primitive senzoriale.
- Se pare că pot exista cazuri în care ignoranța sau eroarea noastră despre o clasă înseamnă că fie nu știm definiția unui concept, fie că avem noțiuni incorecte despre ceea ce ar putea însemna o definiție a unui anumit concept.
- Argumentul lui Quine împotriva analizei în *Două dogme ale empirismului* evidențiază, de asemenea, un argument împotriva definițiilor.

- Unele concepte au un membru fuzzy. Există elemente pentru care este vag dacă acestea se încadrează sau nu într-o anumită clasă de referent. Acest lucru nu este posibil în teoria clasică, deoarece totul este egal și cu calitate de membru deplin.
- Rosch a găsit efecte tipice care nu pot fi explicate de teoria clasică a conceptelor, care au provocat apariția teoriei prototipului.
- Experimentele psihologice nu arată nici o dovadă a utilizării conceptelor noastre ca definiții stricte.

Teoria prototipului

Teoria prototipului a apărut din problemele cu viziunea clasică a structurii conceptelor. Teoria prototipului spune că conceptele specifică proprietățile pe care membrii unei clase tind să le posede, mai degrabă decât să le posede. Wittgenstein, Rosch, Mervis, Berlin, Anglin și Posner sunt câțiva dintre susținătorii și creatorii cheie ai acestei teorii. Wittgenstein descrie relația dintre membrii unei clase ca asemănări de familie. Nu există neapărat condiții necesare pentru aderare, un câine poate fi totuși un câine cu doar trei picioare. Această viziune este susținută în special de dovezile experimentale psihologice pentru efectele de prototip. Participanții clasifică în mod voluntar și consecvent obiecte din categoriile "legume" sau "mobilier" ca fiind mai mult sau mai puțin tipice pentru acea clasă. Se pare că categoriile noastre sunt psihologic fuzzy, astfel încât această structură are o putere explicativă. Putem judeca calitatea de membru al elementului la clasa de referință a unui concept prin compararea acestuia cu cel tipic - cel mai important membru al conceptului. Dacă este suficient de similar în modurile relevante, va fi admis cognitiv ca membru al clasei relevante de entități. Rosch sugerează că fiecare categorie este reprezentată de un exemplar central care întruchipează întregul sau numărul maxim de posibile caracteristici ale unei anumite categorii. Lech, Gunturkun și Suchan explică faptul că această clasificare implică multe zone ale creierului, unele dintre acestea fiind zonele de asociere vizuală, cortexul prefrontal, ganglionii bazali și lobul temporal.

Teoria-teorie

Teoria-teorie este o reacție la cele două teorii precedente și le dezvoltă în continuare. Această teorie presupune că clasificarea prin concepte este ceva de genul teoretizării științifice. Conceptele nu sunt învățate în mod izolat, ci mai degrabă sunt învățate ca parte a experiențelor noastre cu lumea din jurul nostru. În acest sens, structura conceptelor se bazează pe relațiile lor cu alte concepte, așa cum sunt impuse de o teorie mentală specială despre starea lumii. Cum ar trebui să funcționeze acest lucru este ceva mai puțin clar decât în cele două teorii anterioare, dar este încă o teorie proeminentă și notabilă. Aceasta ar trebui să explice câteva dintre problemele ignoranței și erorilor care apar în teoriile prototipului și clasică, întrucât conceptele care sunt structurate unul în jurul altuia par să explice erori precum balena ca pește (această concepție greșită a venit dintr-o teorie incorectă despre ceea ce pare a fi o balenă, combinând cu teoria noastră despre ceea ce este un pește). Când aflăm că o balenă nu este un pește, recunoaștem că balenele nu se potrivesc de fapt teoriei pe care am avut-o despre ceea ce face ca ceva să fie un pește. În acest sens, teoria-teorie a conceptelor răspunde unor aspecte ale teoriei prototipului și ale teoriei clasice.

Ideastezia

Conform teoriei ideasteziei (sau a "conceptelor de percepție"), activarea unui concept poate fi mecanismul principal responsabil pentru crearea de experiențe fenomenale. Prin urmare, înțelegerea modului în care creierul procesează concepte poate fi esențială pentru rezolvarea misterului cum apar experiențele conștiente (sau qualia) în cadrul unui sistem fizic, de exemplu, aciditatea gustului acru al lămâii. Această întrebare este, de asemenea, cunoscută ca fiind problema dificilă a conștiinței. Cercetările privind ideastezia au apărut din cercetarea sinesteziei în care s-a constatat că o experiență sinestetică necesită mai întâi o activare a unui concept al inductorului. Cercetările ulterioare au extins aceste rezultate în percepția zilnică.

Există o mulțime de dispute cu privire la teoria cea mai eficientă în concepte. O altă teorie este indicatorul semantic, care utilizează reprezentări perceptuale și motorii și aceste reprezentări sunt ca niște simboluri.

Etimologie

Termenul "concept" a apărut prin anii 1554-60 (latină *conceptum* - "ceva înțeles"), dar ceea ce astăzi este denumită "teoria clasică a conceptelor" este teoria lui Aristotel despre definirea termenilor.

4.2 Conceptualism

Conceptualismul este o teorie filosofică utilizată pentru a descrie universalitatea particularelor ca și cadre conceptualizate situate în mintea rațională. Intermediar între nominalism și realism, viziunea conceptualistă se apropie de conceptul metafizic al universalelor dintr-o perspectivă care le neagă prezența în particulare în afara percepției minții asupra lor.

Conceptualismul în scholasticism

Evoluția terminologiei scolastice târzii a dus la apariția conceptualismului, care a provenit din doctrinele considerate anterior nominaliste. Distincția terminologică a fost făcută pentru a sublinia diferența dintre afirmația conform căreia actele mentale universale corespund obiectelor universale intenționate și perspectiva care a respins existența unor universale în afara minții. Prima perspectivă a respingerii universalității obiective a fost distinct definită drept conceptualism.

Peter Abélard a fost un gânditor medieval a cărui activitate este în prezent clasificată ca având cel mai mare potențial în reprezentarea bazelor conceptualismului. Viziunea lui Abélard a negat existența universalelor determinate în cadrul lucrurilor. William de Ockham a fost un alt celebru gânditor târziu medieval, care a avut o soluție strict conceptuală la problema metafizică a universalelor. El a susținut că conceptele abstracte nu au niciun *fundamentum* în afara minții.

În secolul al XVII-lea, conceptualismul as-a dezvoltat timp de câteva decenii, în special printre iezuiți: principalele figuri sunt Hurtado de Mendoza, Rodrigo de Arriaga și Francisco Oviedo.

Deși ordinul a revenit în curând la filosofia mai realistă a lui Francisco Suárez, ideile acestor ieziuți au avut un mare impact asupra gânditorilor contemporani moderni contemporani.

Conceptualismul modern

Conceptualismul a fost, în mod explicit sau implicit, îmbrățișat de majoritatea gânditorilor contemporani moderni precum René Descartes, John Locke sau Gottfried Leibniz - adesea într-o formă destul de simplificată în comparație cu teoriile scolastice elaborate. Uneori termenul se aplică chiar și filosofiei radicale a lui Kant, care consideră că universalele nu au nicio legătură cu lucrurile externe, deoarece ele sunt produse exclusiv prin structurile și funcțiile noastre *a priori* mentale. Cu toate acestea, această aplicare a termenului "conceptualism" nu este foarte obișnuită, deoarece problema universalelor poate fi, în mod strict vorbind, ridicată în mod semnificativ numai în cadrul epistemologiei tradiționale, pre-kantiene.

Conceptualismul și experiența perceptuală

Deși separat de dezbateră istorică privind statutul universalelor, a avut loc o dezbateră semnificativă cu privire la caracterul conceptual al experienței de la lansarea cărții *Mind and World* de John McDowell în 1994. Piatra de încercare a lui McDowell este replica celebră pe care Wilfrid Sellars a oferit-o pentru ceea ce el a numit "Mitul datului" - noțiunea că toate cunoștințele empirice se bazează pe anumite elemente sau "date" asumate, cum ar fi datele senzoriale. Astfel, prin respingerea Mitului datului, McDowell susține că conținutul perceptual este conceptual "de la bază", adică toată experiența perceptuală este o formă de experiență conceptuală. Altfel, nu există date sensibile "despuiate" sau "goale" care să servească drept fundație pentru toate cunoștințele empirice - McDowell nu este un fundaționalist în legătură cu cunoașterea perceptuală.

O motivație clară a conceptualismului, în acest sens, este că felul de percepție de care creaturile raționale precum oamenii se bucură este unic în faptul că are un caracter conceptual. McDowell își explică poziția:

”Am îndemnat ca relația noastră perceptuală cu lumea să fie conceptuală în toate direcțiile către impactul lumii asupra capacităților noastre receptive. Ideea conceptualului pe care intenționez să o invoc trebuie înțeleasă în strânsă legătură cu ideea de raționalitate, în sensul în care este în joc în separarea tradițională a ființelor umane mature, ca animale raționale, de regnului animalului. Capacitățile conceptuale sunt capacități care aparțin raționalității subiectului. Deci un alt mod de a face această afirmație este acela de a spune că experiența noastră perceptuală este pătrunsă de raționalitate. De asemenea, am sugerat, în trecere, că ar trebui să se spună ceva paralel despre agentul nostru”.

Ideea concepției lui McDowell, deși destul de distinctă (din punct de vedere filosofic și istoric) de geneza conceptualismului, împărtășește opinia că universalele nu sunt "date" în percepția din afara sferei rațiunii. Obiectele particulare sunt percepute, ca atare, deja infuzate cu conceptualitatea care provoacă spontaneitatea subiectului rațional însuși.

4.3 Materialism

Materialismul este o formă de monism filosofic care susține că materia este substanța fundamentală în natură și că toate lucrurile, inclusiv aspectele mentale și conștiința, sunt rezultate ale interacțiunilor materiale.

În idealism, mintea și conștiința sunt realități de ordinul întâi la care materia este supusă și secundară. În materialismul filosofic inversul este adevărat. Aici, mintea și conștiința sunt subproduse sau epifenomene ale proceselor materiale (de exemplu, biochimia creierului uman și a sistemului nervos), fără de care acestea nu pot exista. Conform acestei doctrine, materialul creează și determină conștiința, nu invers. Materialiștii consideră că materia și legile fizice care o conduc sunt cel mai fiabil ghid al naturii minții și conștiinței.

...

5 Școli și tradiții filosofice

5.1 Tradiții majore în filosofie

5.1.1 Filosofia analitică

Filosofia analitică este un stil de filosofie care a devenit dominant în țările vorbitoare de limba engleză la începutul secolului al XX-lea. În Marea Britanie, Statele Unite, Canada, Australia, Noua Zeelandă și în Scandinavia, majoritatea departamentelor de filosofie universitare se identifică astăzi ca departamente "analitice".

Termenul "filosofie analitică" se poate referi la unul din mai multe lucruri:

- Ca practică filosofică, ea se caracterizează printr-o accentuare a clarității și preciziei argumentative, folosindu-se adesea logica formală, analiza conceptuală și, într-o mai mică măsură, matematica și științele naturii.
- Ca dezvoltare istorică, filosofia analitică se referă la anumite evoluții ale filosofiei din secolul al XX-lea, antecedente istorice ale practicii actuale. Personalități centrale în această dezvoltare istorică sunt Bertrand Russell, Ludwig Wittgenstein, G. E. Moore, Gottlob Frege și pozitivistii logici. În acest sens mai specific, filosofia analitică este identificată cu trăsături filosofice specifice (multe dintre ele fiind respinse de mulți filosofi contemporani analiști), cum ar fi:
 - Principiul logic-pozitivist că nu există fapte concrete filosofice și că obiectul filosofiei este clarificarea logică a gândurilor. Acest lucru poate fi în contrast cu fondamentalismul tradițional, care consideră filosofia o știință specială (adică disciplina cunoașterii) care investighează motivele și principiile fundamentale ale tuturor lucrurilor. În consecință, mulți filosofi analitici au considerat investigațiile lor ca fiind continue sau subordonate celor din științele naturii. Aceasta este o atitudine care începe cu John Locke, care a descris munca sa ca fiind "un subaltern" pentru realizările oamenilor de știință naturali

- precum Newton. În secolul al XX-lea, cel mai influent avocat al continuității filosofiei cu știința a fost Willard Van Orman Quine.
- Principiul că clarificarea logică a gândurilor poate fi realizată numai prin analiza formei logice a propozițiilor filosofice. Forma logică a unei propoziții este o modalitate de a o reprezenta (adesea folosind gramatica formală și simbolismul unui sistem logic), pentru a o reduce la componente mai simple, dacă este necesar, și a arăta similitudinea cu toate celelalte propoziții de același tip. Cu toate acestea, filosofii analitici nu sunt de acord cu privire la forma logică corectă a limbajului obișnuit.
 - Neglijarea sistemelor filosofice generalizate în favoarea investigațiilor mai restrânse riguroase, sau a limbajului obișnuit.

Conform unui paragraf caracteristic al lui Russell:

Analiza empirică modernă [...] diferă de cea a lui Locke, Berkeley și Hume prin încorporarea matematicii și dezvoltarea unei puternice tehnici logice. Prin urmare, este capabilă, în ceea ce privește anumite probleme, să obțină răspunsuri definitive, care au calitatea științei, mai degrabă decât a filosofiei. Are avantajul, în comparație cu filosofii constructorilor de sistem, de a putea să abordeze problemele una câte una, în loc să trebuiască să inventăm la un moment dat o teorie bloc a întregului univers. Metodele sale, în acest sens, se aseamănă cu cele ale științei.

Filosofia analitică este înțeleasă adesea în contrast cu alte tradiții filosofice, mai ales filosofii continentale, cum ar fi existențialismul și fenomenologia, precum și thomismul și marxismul.

Istorie

Idealismul britanic, așa cum este considerată de filosofi precum F. H. Bradley (1846-1924) și Thomas Hill Green (1836-1882), a dominat filosofia engleză la sfârșitul secolului al XIX-lea. Cu referire la această bază intelectuală, inițiatorii filosofiei analitice, G. E. Moore și Bertrand Russell, au articulat filosofia analitică timpurie.

De la început, un scop fundamental al filosofiei analitice a fost claritatea conceptuală, în numele căruia Moore și Russell au respins hegelianismul, pe care l-au acuzat de obscuritate - a se vedea de exemplu Moore "*O apărare a sensului comun*" și critica lui Russell asupra doctrinei relațiilor interne. Inspirat de evoluțiile din logica modernă, Russell la început a susținut că problemele filosofiei pot fi rezolvate prin arătarea simplilor constituenți ai unor noțiuni complexe. Un aspect important al idealismului britanic a fost holismul logic - opinia că există aspecte ale lumii care nu pot fi cunoscute în întregime fără cunoașterea întregii lumi. Acest lucru este strâns legat de opinia că relațiile dintre elemente sunt de fapt *relații interne*, adică proprietăți interne ale naturii acelor elemente. Russell, împreună cu Wittgenstein, au promulgat ca răspuns atomismul logic și doctrina *relațiilor externe* - credința că lumea conține fapte independente.

Russell, în timpul carierei sale timpurii, alături de colaboratorul său, Alfred North Whitehead, a fost mult influențat de Gottlob Frege (1848-1925), care a dezvoltat logica predicatului, care a permis o analiză mult mai mare a propozițiilor în formă logică decât era posibil cu vechea logică aristoteliană. Frege a fost de asemenea influent ca filosof al matematicii în Germania la începutul secolului XX. Spre deosebire de cartea lui Edmund Husserl din 1891, *Filosofia aritmeticii*, care a încercat să demonstreze că conceptul numărului cardinal a derivat din acte psihice de grupare a

obiectelor și de numărare a acestora, Frege a căutat să demonstreze că matematica și logica au valabilitatea lor, independente de judecăți sau stări mentale ale matematicienilor și logicienilor individuali (care au stat la baza aritmeticii conform "psihologismului" din *Filosofiei* a lui Husserl). Frege își dezvoltă în continuare filosofia logicii și matematicii în *Bazele aritmeticii* (1884) și *Legile fundamentale ale aritmeticii* (Germană: *Grundgesetze der Arithmetik*, 1893-1903), unde a oferit o alternativă la explicațiile psihologice ale conceptului de număr.

Ca și Frege, Russell a încercat să demonstreze că matematica este redusă la fundamentele logice în *Principiile matematicii* (1903). Ulterior, cartea sa scrisă cu Whitehead, *Principia Mathematica* (1910-1913), a încurajat mulți filosofi să-și reînnoiască interesul pentru dezvoltarea logicii simbolice. În plus, Russell a adoptat logica predicată a lui Frege drept principala sa metodă filosofică, o metodă gândită cu care Russell putea expune structura subiacentă a problemelor filosofice. De exemplu, cuvântul englez "is" ("este") are trei semnificații distincte pe care logica predicatului le poate exprima după cum urmează:

- Pentru propoziția "pisica este adormită", *este* ca predicat înseamnă că "x este P" (denotat ca $P(x)$).
- Pentru propoziția "este o pisică", existența înseamnă că "există un x" ($\exists x$).
- Pentru propoziția "trei este jumătatea lui șase", identitatea înseamnă că "x este același cu y" ($x = y$).

Russell a încercat să rezolve diferite probleme filosofice prin aplicarea unor astfel de distincții logice, cele mai faimoase în analiza descrierilor definitive din "*Despre denotare*" (1905).

Analiza lingvistică ideală

Începând cu anii 1910-1930, filosofii analiști precum Russell și Ludwig Wittgenstein au subliniat crearea unei limbi ideale pentru analiza filosofică, care ar fi liberă de ambiguitățile limbajului obișnuit care, în opinia lor, adesea făcea filosofia invalidă. Această tendință filosofică poate fi numită "analiză lingvistică ideală" sau "formalism". În timpul acestei faze, Russell și Wittgenstein au căutat să înțeleagă limbajul (și, prin urmare, problemele filosofice) prin utilizarea logicii formale pentru a formaliza modul în care sunt făcute declarațiile filosofice. Wittgenstein a dezvoltat un sistem cuprinzător de atomism logic în *Tractatus Logico-Philosophicus* (Germană: *Logisch-Philosophische Abhandlung*, 1921). El a argumentat astfel că universul este totalitatea stărilor actuale ale lucrurilor și că aceste stări de lucruri pot fi exprimate prin limbajul logicii predicate de ordinul întâi. Astfel, o imagine a universului poate fi interpretată prin exprimarea faptelor atomice sub formă de propoziții atomice și prin legarea lor prin operatori logici.

Pozitivismul logic

La sfârșitul anilor 1920, 30 și 40, un grup de filosofi ai Cercului de la Viena și ai cercului din Berlin au dezvoltat formalismul lui Russell și Wittgenstein într-o doctrină cunoscută sub numele de "pozitivism logic" (sau empiricism logic). Pozitivismul logic a folosit metode logice formale pentru a dezvolta o conștiință empirică a cunoașterii. Filosofi precum Rudolf Carnap și Hans Reichenbach, împreună cu alți membri ai Cercului de la Viena, au susținut că adevărurile logicii

și matematicii erau tautologii, iar cele ale științei erau revendicări empirice verificabile. Aceste două constituiau întregul univers al judecăților semnificative; altceva era un nonsens. Pretențiile de etică, estetică și teologie erau, în consecință, pseudo-declarații, nici adevărate, nici false, pur și simplu lipsite de sens. Insistența lui Karl Popper asupra rolului falsificării în filosofia științei a fost o reacție la ceea ce el considera excesele pozitivismelor logice - deși metoda sa generală făcea parte în mod esențial din tradiția analitică. Odată cu venirea la putere a lui Adolf Hitler și a nazismului în 1933, mulți membri ai Cercurilor de la Viena și Berlin au fugit în Marea Britanie și în America, ceea ce a contribuit la consolidarea dominanței pozitivismului logic și a filosofiei analitice în țările anglofone.

Pozitiviștii logici consideră filosofia ca având o funcție foarte limitată. Pentru ei, filosofia se referea la clarificarea gândurilor, mai degrabă decât să aibă un subiect distinct propriu. Pozitiviștii au adoptat principiul verificării, conform căruia fiecare declarație semnificativă este fie analitică, fie este capabilă să fie verificată prin experiență. Aceasta a determinat pozitiviștii logici să respingă multe probleme tradiționale ale filosofiei, în special cele ale metafizicii sau ontologiei, ca lipsite de sens.

Analiza limbajului obișnuit

După cel de-al doilea război mondial, la sfârșitul anilor 1940 și 1950, filosofia analitică a fost implicată în analiza limbajului obișnuit. Acest lucru a dus la două tendințe principale. A continuat filosofia ulterioară a lui Wittgenstein, care se deosebea dramatic de lucrarea sa timpurie a *Tractatusului*. Celălalt, cunoscut sub numele de "filosofia Oxford", a implicat pe J. L. Austin. Spre deosebire de filosofii analiști anteriori (inclusiv Wittgenstein timpuriu) care credeau că filosofii ar trebui să evite capcanele înșelătoare ale limbajului natural prin construirea de limbi ideale, filosofii limbajului obișnuit au susținut că limbajul obișnuit a reprezentat deja un număr mare de distincții subtile nerecunoscute de formularea unor teorii sau probleme filosofice tradiționale. În timp ce școli precum pozitivismul logic subliniază termenii logici, presupuși a fi universal și separați de factorii contingenți (cum ar fi cultura, limba, condițiile istorice), filosofia limbajului obișnuit subliniază folosirea limbii de către oamenii obișnuiți. Cei mai proeminenți filosofi în limbajul obișnuit în anii 1950 au fost Austin și Gilbert Ryle.

Filosofia limbii obișnuite a căutat deseori să dizolve problemele filosofice, arătându-le ca fiind rezultatul neînțelegerii limbajului obișnuit. Vezi, de exemplu, Ryle (care a încercat să se folosească de "mitul lui Descartes") și Wittgenstein, printre alții.

Conceptul analitic contemporan

Deși filosofii contemporani, care se autoidentifică drept "analitici" au interese, presupuneri și metode foarte divergente - și au respins deseori premisele fundamentale care au definit filosofia analitică înainte de anii 1960 - filosofia analitică în starea sa contemporană este de obicei considerată a fi definită printr-un stil particular, caracterizat prin precizie și temeinicia unui anumit subiect, și rezistență la "discuții imprecise sau echivoce ale subiectelor ample".

În anii 1950, pozitivismul logic a fost influențat de Wittgenstein în *Investigații filosofice*, Quine în *Două dogme ale empirismului* și Sellars în *Empirism și filosofia minții*. După 1960, filosofia

anglofonă a început să integreze o gamă mai largă de interese, opinii și metode. Totuși, mulți filosofi din Marea Britanie și America se consideră încă "filosofi analitici". Ei au făcut acest lucru în mare măsură prin extinderea noțiunii de "filosofie analitică" din programele specifice care au dominat filosofia anglofonă înainte de 1960 la o noțiune mult mai generală de stil "analitic". Această interpretare a istoriei este departe de a fi acceptată universal, iar adversarii ei ar spune că înlătură mult rolul lui Wittgenstein din anii 1960 și 1970.

Mulți filosofi și istorici au încercat să definească sau să descrie filosofia analitică. Aceste definiții includ adesea un accent pe analiza conceptuală: A.P. Martinich trasează o analogie între interesul filosofiei analitice în analiza conceptuală și chimia analitică, care "vizează determinarea compozițiilor chimice". Steven D. Hales a descris filosofia analitică ca fiind una dintre cele trei tipuri de metodă filosofică practică în Occident: "în ordine inversă în funcție de numărul de suporteri, sunt fenomenologia, filosofia ideologică și filosofia analitică".

Scott Soames este de acord că claritatea este importantă: filosofia analitică, spune el, are "un angajament implicit - deși falimentar și imperfect - față de idealurile clarității, rigorii și argumentării" și că "vizează adevărul și cunoașterea, spre deosebire îmbogățirea morală sau spirituală [...] obiectivul filosofiei analitice este de a descoperi ce este adevărat, nu de a oferi o rețetă utilă pentru a trăi viața". Soames afirmă, de asemenea, că filosofia analitică este caracterizată de o "abordare mai fragmentată". Există, cred, o prezumție larg răspândită în cadrul tradiției că este adesea posibil să se facă progrese filosofice prin investigarea intensă a unei game largi de probleme filosofice, întrebări sistematice în așteptare".

Filosofia minții și știința cognitivă

Motivat de interesul pozitiviștilor logici în verificare, behaviorismul (comportamentalismul) logic a fost cea mai prominentă teorie a minții a filosofiei analitice pentru prima jumătate a secolului XX. Comportamentaliștii tindeau să opineze fie că afirmațiile despre minte erau echivalente cu afirmațiile despre comportament și dispozițiile de a se comporta în moduri particulare, fie că stările mentale erau direct echivalente cu comportamentul și dispozițiile de a se comporta. Ulterior, comportamentalismul a devenit mult mai puțin popular, în favoarea fizicalismului de tip sau a funcționalismului, teorii care au identificat stările mentale cu stările creierului. În această perioadă, subiectele filosofiei minții erau adesea legate puternic de subiecte ale științei cognitive, cum ar fi modularitatea sau înnăscutul. În cele din urmă, filosofia analitică a avut un anumit număr de filosofi care erau dualiști, iar recent formele de dualism de proprietate au cunoscut o reînviere; cel mai de seamă reprezentant este David Chalmers.

John Searle sugerează că obsesia pentru filosofia limbajului din secolul XX a fost înlocuită de un accent pus pe filosofia minții, în care funcționalismul este în prezent teoria dominantă. În ultimii ani, un accent central al cercetării în filosofia minții a fost conștiința. Deși există un consens general pentru modelul global al spațiului de lucru neuronal al conștiinței, există multe opinii în ceea ce privește specificul. Cele mai cunoscute teorii sunt heterofenomenologia lui Daniel Dennett, reprezentativismul lui Fred Rightske și Michael Tye și teoriile de ordin superior fie ale lui David M. Rosenthal - care pledează pentru un model de gândire de ordin superior (HOT) - fie ale lui David Armstrong și William Lycan - care susțin un model de percepție de ordin superior

(HOP). Robert van Gulick oferă o teorie alternativă de ordin superior, modelul HOGS (higher-order global states).

Etica în filosofia analitică

Datorită angajamentelor față de empirism și logica simbolică din perioada analitică timpurie, filosofii analitici timpurii au considerat adesea că ancheta în domeniul etic nu poate fi făcută suficient de riguros pentru a merita vreo atenție. Doar cu apariția filosofilor de limbaj obișnuit, etica a început să devină un domeniu acceptabil de anchetă pentru filosofii analitici. Filosofii care lucrează cu tradiția analitică au ajuns treptat să distingă trei tipuri majore de filosofie morală.

- Metaetica, care investighează termeni și concepte morale;
- Etica normativă, care examinează și produce judecăți etice normative;
- Etică aplicată, care investighează modul în care principiile normative existente ar trebui să fie aplicate cazurilor dificile sau de graniță, adesea cazuri create de noi tehnologii sau noi cunoștințe științifice.

Meta-etica

Metaetica secolului XX are două origini. Prima este ancheta lui G. E. Moore cu privire la natura termenilor etici (de exemplu, bine) în *Principia Ethica* (1903), care a identificat falimentul naturalist. Alături de faimoasa distincție a lui Hume este/ar trebui, falimentul naturalist a fost un subiect principal de investigare pentru filosofii analitici.

Al doilea este în pozitivismul logic și atitudinea sa că afirmațiile care nu pot fi verificate nu au niciun sens. Deși această atitudine a fost adoptată inițial pentru a promova investigația științifică prin respingerea sistemelor metafizice mărețe, ea a avut efectul secundar de a face judecăți de valoare (etice și estetice) (precum și declarații și credințe religioase) fără sens. Dar, deoarece judecățile de valoare au o importanță majoră în viața umană, a devenit un pozitivism logic să dezvolte o explicație a naturii și a sensului judecăților de valoare. Drept urmare, filosofii analitici au evitat etica normativă și au început în schimb investigații metaetice cu privire la natura termenilor, declarațiilor și judecăților morale.

Positiviștii logici au spus că afirmațiile despre valoare - inclusiv toate judecățile etice și estetice - nu sunt cognitive; adică nu pot fi verificate sau falsificate obiectiv. În schimb, pozitivistii logici au adoptat o teorie emotivistă, care era că judecățile de valoare exprimau atitudinea vorbitorului. De exemplu, în acest punct de vedere, a spune „Uciderea este greșită”, echivalează cu a spune „Nuu omorului” sau a spune cuvântul „omor” cu un ton particular de dezaprobare.

În timp ce non-cognitivismul a fost în general acceptat de filosofii analitici, emotivismul a avut multe deficiențe și a evoluat spre teorii non-cognitivistice mai sofisticate, cum ar fi expresivismul lui Charles Stevenson, și prescriptivismul universal al R.M. Hare, care s-a bazat pe filosofia lui J. L. Austin despre actele de vorbire.

Aceste teorii nu erau lipsite de critici. Philippa Foot a contribuit cu mai multe eseuri care atacă toate aceste teorii. Articolul „On Grading” al lui J. O. Urmson a pu în discuție distincția este/ar trebui.

Ca non-cognitivism, este/ar trebui și falimentul naturalist a început să fie pus în discuție, filosofii analitici au arătat un interes reînnoit pentru întrebările tradiționale ale filosofiei morale. Poate cea mai influentă fiind Elizabeth Anscombe, a cărei monografie *Intenția* a fost numită de Donald Davidson „cel mai important tratament al acțiunii de la Aristotel”. Student preferat și prieten al lui Ludwig Wittgenstein, articolul ei din 1958, „Modern Moral Philosophy”, a introdus termenul „consecințialism” în lexicul filosofic, a declarat impasul este/ar trebui ca fiind neproductiv și a rezultat într-o renaștere a eticii virtuții.

Etica normativă

Prima jumătate a secolului XX a fost marcată de scepticism față de etica normativă și neglijarea acesteia. Subiecte înrudite, cum ar fi filosofia socială și politică, estetica și filosofia istoriei, au devenit doar subiecte marginale ale filosofiei în această perioadă.

În această perioadă, utilitarismul a fost singurul tip de etică nesceptică rămas popular. Cu toate acestea, pe măsură ce influența pozitivismului logic a început să scadă la jumătatea secolului, filosofii analitici au reînnoit interesul pentru etică. „Ansamblul modern al filosofiei morale” a lui G.E.M. Anscombe în 1958 a stârnit o renaștere a demersului etic al virtuții lui Aristotel, și *Teoria justiției* a lui John Rawls din 1971 a refăcut interesul pentru filosofia etică kantiană. Astăzi, etica normativă contemporană este dominată de trei școli: consecințialism, etica virtuții și deontologie.

Etica aplicată

O caracteristică semnificativă a filosofiei analitice începând cu anii 1970 a fost apariția eticii aplicate - un interes pentru aplicarea principiilor morale la probleme practice specifice. Filosofii care urmează această orientare consideră că etica implică valori umaniste, care are implicații și aplicații practice în modul în care oamenii interacționează și își duc viața social.

Subiectele de interes special pentru etica aplicată includ probleme de mediu, drepturile animalelor și numeroasele provocări create prin avansarea științei medicale. În educație, etica aplicată a abordat teme precum pedeapsa în școli, egalitatea șanselor educaționale și educația pentru democrație.

Filosofia analitică a religiei

În *Filosofia analitică a religiei*, Harris a menționat că

”filosofia analitică a fost o „mișcare” foarte eterogenă ... unele forme de filosofie analitică s-au dovedit foarte simpatetice cu filosofia religiei și au furnizat de fapt un mecanism filosofic pentru a răspunde la alte forme mai radicale și ostile ale filosofiei analitice.”

La fel ca în studiul eticii, filosofia analitică timpurie a avut tendința de a evita studiul filosofiei religiei, respingând în mare măsură (conform pozitiviștilor logici) subiectul ca parte a metafizicii și, prin urmare, fără sens. Încetarea pozitivismului logic a reinnoit interesul pentru filosofia religiei, determinând filosofi precum William Alston, John Mackie, Alvin Plantinga, Robert Merrihew Adams, Richard Swinburne și Antony Flew nu numai să introducă noi probleme, ci să re-studieze subiecte clasice precum natura miracolelor, argumentele teistice, problema răului, raționalitatea credinței în Dumnezeu, concepte despre natura lui Dumnezeu și multe altele.

Plantinga, Mackie și Flew au dezbătut validitatea logică a apărării *liberului arbitru* ca o modalitate de a rezolva problema răului. Alston, înțelegând consecințele filosofiei analitice a limbajului, a lucrat asupra naturii limbajului religios. Adams a lucrat la relația de credință și moralitate. Epistemologia și metafizica analitică au stat la baza mai multor argumente teistice sofisticate din punct de vedere filosofic, precum cele ale epistemologilor reformați precum Plantinga.

Filosofia analitică a religiei a fost de asemenea preocupată de Wittgenstein, precum și interpretarea sa a filosofiei religiei lui Søren Kierkegaard. Folosind observații de primă mână (care au fost publicate ulterior în *Philosophical Investigations*, *Culture and Value* și alte lucrări), filosofi precum Peter Winch și Norman Malcolm au dezvoltat ceea ce a devenit cunoscut sub numele de filosofie contemplativă, o școală wittgensteiniană de gândire înrădăcinată în „Tradiția Swansea” și care include wittgensteinienii precum Rush Rhees, Peter Winch și DZ Phillips, printre alții. Numele „filosofie contemplativă” a fost inventat pentru prima dată de D. Z. Phillips în *Philosophy's Cool Place*, care se bazează pe o interpretare a unui pasaj din „*Cultura și valoarea*” lui Wittgenstein. Această interpretare a fost etichetată pentru prima dată, „fideism wittgensteinian”, de Kai Nielsen, dar cei care se consideră wittgensteinieni în tradiția Swansea au respins fără încetare și în mod repetat această construcție ca o caricatură a poziției considerate de Wittgenstein; acest lucru este valabil mai ales în cazul D. Z. Phillips. Răspunzând acestei interpretări, Kai Nielsen și D. Z. Phillips au devenit doi dintre cei mai de seamă filosofi ai filosofiei religiei lui Wittgenstein.

Filosofia politică

Liberalism

Filosofia politică analitică actuală datorează mult lui John Rawls, care într-o serie de lucrări începând cu anii 1950 (mai ales „Două concepte de reguli” și „Justiția ca corectitudine”) și cartea sa din 1971 *A Theory of Justice*, au produs o apărare sofisticată a unui raport egalitar general liberal al justiției distributive. Aceasta a fost urmată în scurt timp de cartea colegului lui Rawls, Robert Nozick, *Anarchy, State and Utopia*, o apărare a libertarianismului de pe piața liberă. Isaiia Berlin a avut, de asemenea, o influență de durată atât asupra filosofiei politice analitice, cât și a liberalismului, cu conferința sa „Două concepte ale libertății”.

În ultimele decenii au existat, de asemenea, mai multe critici ale liberalismului, inclusiv criticile feministe ale lui Catharine MacKinnon și Andrea Dworkin, criticile comunitare ale lui Michael Sandel și Alasdair MacIntyre (deși niciuna dintre ele nu susține termenul), precum și criticile multiculturaliste ale lui Amy Gutmann și Charles Taylor. Deși nu este un filosof analitic, Jürgen Habermas este un alt autor important, chiar dacă e controversat, al filosofiei politice analitice

contemporane, a cărei teorie socială este o combinație de științe sociale, marxism, neo-kantianism și pragmatism american.

Libertarianismul consecințialist derivă și din tradiția analitică.

Marxism analitic

O altă dezvoltare a filosofiei politice a fost apariția școlii marxismului analitic. Membrii acestei școli încearcă să aplice tehnici de filosofie analitică și științe sociale moderne, cum ar fi teoria alegerii raționale pentru a clarifica teoriile lui Karl Marx și ale urmașilor săi. Cel mai cunoscut membru al acestei școli este G. A. Cohen, a cărui operă din 1978, *Teoria istoriei: o apărare a lui Karl Marx*, este considerată, în general, a reprezenta geneza acestei școli. În acea carte, Cohen a folosit analiza logică și lingvistică pentru a clarifica și apăra concepția materialistă a lui Marx despre istorie. Alți marxiști analitici de seamă includ economistul John Roemer, savantul social Jon Elster și sociologul Erik Olin Wright. Lucrările acestor filosofi de mai târziu au promovat activitatea lui Cohen aducând în considerare metode moderne de știință socială, cum ar fi teoria alegerii raționale, pentru a completa utilizarea lui Cohen de tehnici filosofice analitice în interpretarea teoriei marxiste.

Cohen însuși s-ar angaja mai târziu direct cu filosofia politică rawlsiană pentru a promova o teorie socialistă a justiției care contrastează atât cu marxismul tradițional, cât și cu teoriile avansate de Rawls și Nozick. În special, el indică principiul lui Marx, de la fiecare în funcție de capacitatea sa, fiecăruia în funcție de nevoia sa.

Comunitarismul

Comunitariști ca Alasdair MacIntyre, Charles Taylor, Michael Walzer și Michael Sandel avansează o critică a liberalismului care folosește tehnici analitice pentru a izola principalele presupuneri ale individualiștilor liberali, cum ar fi Rawls, și apoi contestă aceste presupuneri. În special, comunitariștii contestă presupunerea liberală că individul poate fi considerat ca fiind pe deplin autonom de comunitatea în care trăiește și este crescut. În schimb, aceștia susțin o concepție a individului care subliniază rolul pe care comunitatea îl joacă în formarea valorilor, proceselor gândirii și opiniilor sale.

Metafizica analitică

O diferență izbitoare în ceea ce privește filosofia analitică timpurie a fost renașterea teoretizării metafizice în a doua jumătate a secolului XX. Filosofi precum David Kellogg Lewis și David Armstrong au dezvoltat teorii elaborate pe o serie de subiecte precum universale, cauzalitate, posibilitate și necesitate și obiecte abstracte.

Printre evoluțiile care au dus la renașterea teoretizării metafizice s-a numărat atacul lui Quine la distincția analitic-sintetic, care în general a fost considerată a slăbi distincția lui Carnap între întrebările de existență interne ale unui cadru și cele externe acestuia. De asemenea, importantă pentru renașterea metafizicii a fost dezvoltarea ulterioară a logicii modale, inclusiv opera lui Saul

Kripke, care a argumentat în *Naming and Necessity* și în alte părți pentru existența esențelor și posibilitatea unor adevăruri *a posteriori* necesare.

Metafizica rămâne un subiect fertil al cercetării, după ce s-a recuperat din atacurile lui A. J. Ayer și pozitiviștii logici. Deși multe discuții sunt continuări ale celor vechi din decenii și secole anterioare, dezbateră rămâne activă. Filosofia ficțiunii, problema numelor goale și dezbateră asupra statutului existenței ca proprietate au devenit toate preocupări majore, în timp ce problemele perene precum liberul arbitru, lumile posibile și filosofia timpului au fost reînviată.

Știința a avut, de asemenea, un rol din ce în ce mai semnificativ în metafizică. Teoria relativității speciale a avut un efect profund asupra filosofiei timpului, iar fizica cuantică este discutată în mod obișnuit în dezbateră liberului arbitru. Greutatea acordată dovezilor științifice se datorează în mare măsură angajamentelor răspândite între filosofi față de realismul științific și naturalismul.

Filosofia limbajului

Filosofia limbajului este un subiect care a scăzut în activitate în ultimele patru decenii, fapt dovedit de faptul că puțini filosofi majori astăzi o tratează ca pe un subiect principal de cercetare. Într-adevăr, în timp ce dezbateră rămâne acerbă, ea este încă puternic influențată de acei autori din prima jumătate a secolului: Gottlob Frege, Bertrand Russell, Ludwig Wittgenstein, J. L. Austin, Alfred Tarski și W.V.O. Quine.

În cartea lui Saul Kripke *Naming and Necessity*, acesta a argumentat influențial că defectele în teoriile comune ale numelor proprii indică neînțelegeri mai mari ale metafizicii necesității și posibilității. Prin unirea tehnicilor logicii modale cu o teorie cauzală a referinței, Kripke a fost considerată pe larg ca revigorând teoriile despre esență și identitate ca subiecte respectabile ale discuției filosofice.

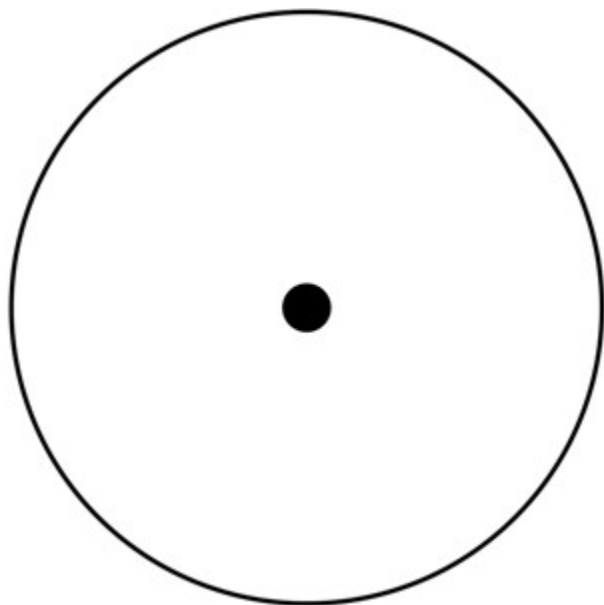
Un alt filosof influent, Pavel Tichý, a inițiat Logica intențională transparentă, o teorie originală a analizei logice a limbajelor naturale - teoria este dedicată problemei de a spune exact ce înseamnă că învățăm, știm și putem comunica atunci când vom înțelege ce înseamnă o propoziție.

Filosofia științei

Reacționând atât împotriva verificării pozitiviștilor logici, cât și a criticilor filosofului științei Karl Popper, care a sugerat criteriul falsificabilității pe baza căruia s-ar putea judeca demarcația dintre știință și non știință, discuțiile despre filosofia științei în ultimii 40 anii au fost dominate de teoriile relativiste constructiviste și cognitive relativiste ale științei. Thomas Samuel Kuhn cu formularea schimbărilor de paradigmă și Paul Feyerabend cu anarhismul său epistemologic sunt semnificative pentru aceste discuții. Filosofia biologiei a cunoscut, de asemenea, o creștere considerabilă, în special datorită dezbaterilor considerabile din ultimii ani cu privire la natura evoluției, în special la selecția naturală. Daniel Dennett și cartea sa din 1995, *Ideea periculoasă a lui Darwin*, care apără neo-darwinismul, stau în prim-planul acestei dezbateri.

...

6 Dumnezeu (Religia)

(Monada, un simbol antic pentru Absolutul metafizic. Știința timpurie, în special geometria, astrologia și astronomia, a fost conectată la divin pentru majoritatea cercetătorilor medievali, și mulți au crezut că există ceva "divin" sau "perfect" intrinsec în cercuri.)

În gândirea monoteistă, Dumnezeu este conceput ca ființă supremă și obiect principal al credinței. Conceptul de Dumnezeu, așa cum este descris de teologi, include în mod obișnuit atributele omniscienței (cunoașterea), omnipotența (puterea nelimitată), omniprezența (prezentă peste tot), și ca având o existență eternă și necesară. În funcție de tipul de teism al fiecăruia, aceste atribute sunt folosite fie în mod analog, fie într-un sens literal ca proprietăți distincte ale lui Dumnezeu.

Dumnezeu este de cele mai multe ori considerat a fi incorporeal (imaterial) și fără sex, deși multe religii îl descriu pe Dumnezeu folosind o terminologie masculină, folosind termeni precum "El" sau "Tată", iar unele religii (cum ar fi iudaismul) îi atribuie un suens pur gramatical de "gen" lui Dumnezeu. Incorporalitatea și corporalitatea lui Dumnezeu sunt legate de concepțiile despre transcendență (în afara naturii) și imanență (în natură, în lume) a lui Dumnezeu, cu poziții de sinteză, cum ar fi "transcendența imanentă".

Dumnezeu a fost conceput fie personal, fie impersonal. În *teism*, Dumnezeu este creatorul și susținătorul universului, în timp ce în *deism*, Dumnezeu este creatorul, dar nu susținătorul universului. În *panteism*, Dumnezeu este universul însuși. În *ateism*, nu se crede că Dumnezeu există, în timp ce în contextul *agnosticismului* Dumnezeu este considerat necunoscut sau că nu poate fi cunoscut. Dumnezeu a fost, de asemenea, conceput ca sursa întregii obligații morale și "cea mai mare existență imaginabilă". Mulți filosofi remarcabili au dezvoltat argumente pentru și împotriva existenței lui Dumnezeu.

Multe concepții diferite despre Dumnezeu și afirmații concurente cu privire la caracteristicile, scopurile și acțiunile lui Dumnezeu au condus la dezvoltarea de idei de omniteism, pandeism sau o filosofie perenă, care postulează că există un adevăr teologic subiacent, din care toate religiile exprimă o înțelegere parțială și pentru care "persoanele devotate în diferitele religii mondiale se închină de fapt unui singur Dumnezeu, dar prin concepte diferite, suprapuse sau imagini mintale ale Lui".

Monoteiștii se referă la zeii lor folosind nume prescrise din religiile lor, unele dintre aceste nume referindu-se la anumite idei culturale despre identitatea și atributele lor. În epoca veche egipteană a atenismului, probabil cea mai veche religie monoteistică înregistrată, această divinitate era numită Aten, premisă a fi singura "adevărată" ființă supremă și creator al universului. În biblia și iudaismul evreiesc, "Acela care este", "Eu sunt cel ce sunt" și sunt folosite tetragraficul YHWH (Ebraică: יהוה, interpretat în mod tradițional ca "Eu sunt cel ce sunt", "Cel care există") ca nume ale lui Dumnezeu, în timp ce Yahweh și Iehova sunt uneori folosiți în creștinism ca vocalizări ale lui YHWH. În doctrina creștină a Trinității, Dumnezeu, consubstanțial în trei persoane, este numit Tatăl, Fiul și Duhul Sfânt. În iudaism, este obișnuit să se facă referire la Dumnezeu prin numele titular Elohim sau Adonai. În Islam, este folosit numele Allah, în timp ce musulmanii au, de asemenea, o multitudine de nume titulare pentru Dumnezeu. În hinduism, Brahman este adesea considerat un concept monistic al lui Dumnezeu. În religia chineză, Dumnezeu (Shangdi) este conceput ca progenitorul (primul strămoș) al universului, intrinsec pentru el și în mod constant hirotonisindu-l. Alte religii au nume pentru Dumnezeu, de exemplu, Baha în credința Bahá'í, Waheguru în sikhism și Ahura Mazda în zoroastrianism.

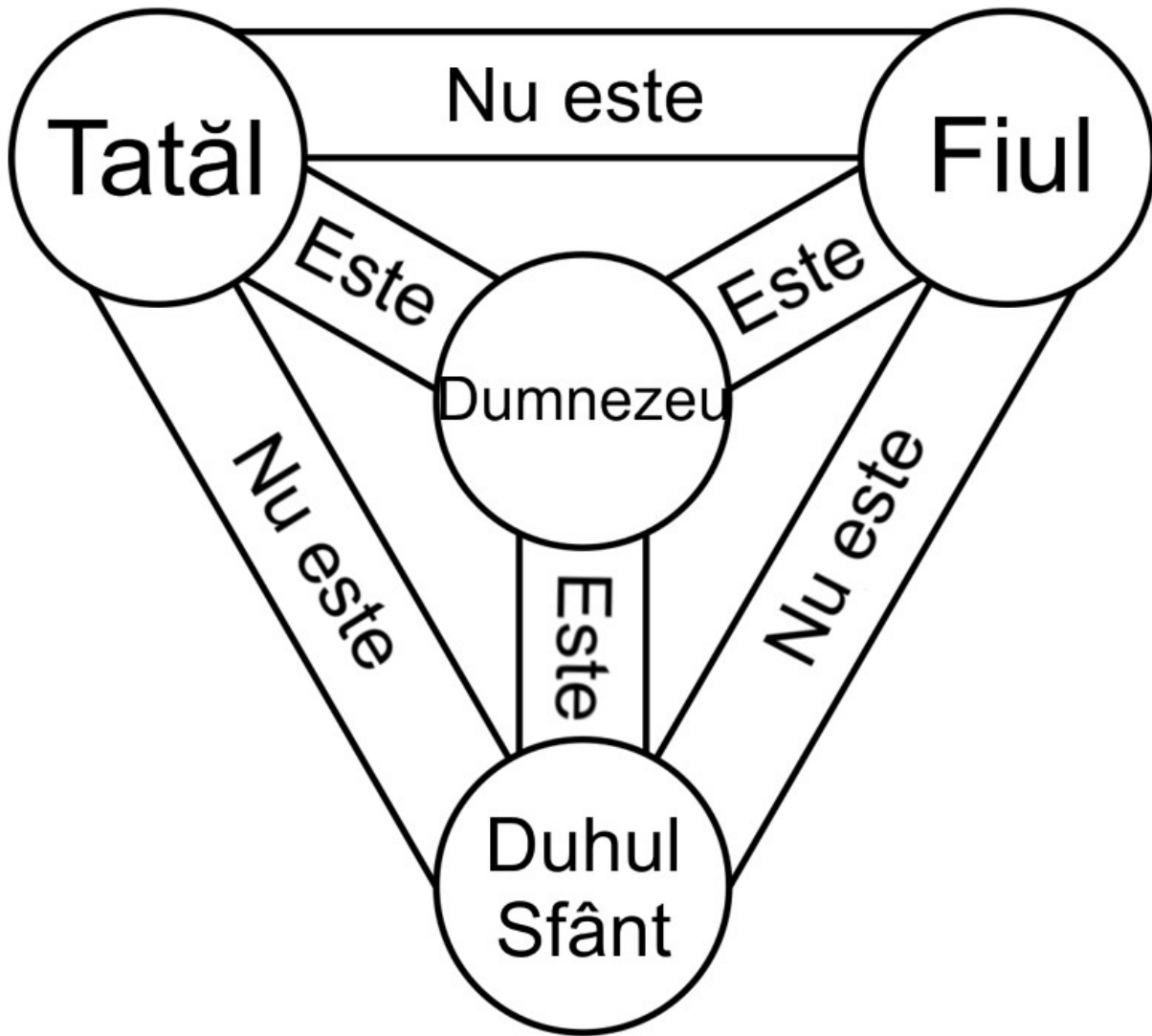
Concepții generale

Nu există un consens clar asupra naturii sau chiar a existenței lui Dumnezeu. Concepțiile lui Avraam despre Dumnezeu includ definiția monoteistă a lui Dumnezeu în iudaism, viziunea trinitariană a creștinilor și conceptul islamic al lui Dumnezeu. Religiile dharmice diferă în viziunea lor asupra divinului: punctele de vedere despre Dumnezeu în hinduism variază în funcție de regiune, sectă și castă, de la monoteism la politeism. Multe religii politeiste împărtășesc ideea unei zeități creatoare, deși au un alt nume decât "Dumnezeu" și fără toate celelalte roluri atribuite unui Dumnezeu unic de către religiile monoteiste. Jainismul este politeist și non-creaționist. În funcție de interpretarea și tradiția fiecăruia, budismul poate fi conceput fie ca fiind ateist, non-teistic, panteist, panenteist sau politeist.

Unicitatea

Monoteiștii susțin că există un singur Dumnezeu și pot susține că singurul Dumnezeu adevărat este venerat în diferite religii sub diferite nume. Perspectiva că toți teiștii se închină de fapt aceluiași Dumnezeu, fie că îl cunosc sau nu, este subliniată mai ales în hinduism și sikhism. În creștinism, doctrina Trinității descrie pe Dumnezeu ca un singur Dumnezeu în trei persoane. Trinitatea cuprinde pe Dumnezeu Tatăl, Dumnezeu Fiul (întrupat metafizic de către Isus) și Duhul Sfânt. Conceptul fundamental al Islamului este tawhid (adică "unicitate"). Dumnezeu este descris în Coran ca fiind: "Spune: El este Allah, unicul și singurul, Allah, Cel Veșnic, Absolut, El nu naște nimic, și nici nu este născut, și nimeni nu este asemănător Lui". Musulmanii repudiază doctrina creștină a Trinității și divinitatea lui Isus, comparând-o cu politeismul. În

Islam, Dumnezeu este dincolo de orice înțelegere sau egalitate și nu seamănă niciodată cu nicio creație a lui. Astfel, musulmanii nu sunt iconoduli și nu se așteaptă să-L vizualizeze pe Dumnezeu.

(Trinitatea este credința că Dumnezeu este compus din Tatăl, Fiul (întrupat metafizic în real de către Isus) și Duhul Sfânt.)

Henoteismul este credința și închinarea la un singur Dumnezeu în timp ce se acceptă existența sau posibila existență a altor zeități.

Teismul, deismul și panteismul

Teismul consideră în general că Dumnezeu există real, obiectiv și independent de gândirea umană; că Dumnezeu a creat și susține totul; că Dumnezeu este omnipotent și veșnic; și că Dumnezeu este personal și interacționează cu universul, prin experiența religioasă și rugăciunile oamenilor. Teismul susține că Dumnezeu este atât transcendent cât și imanent; astfel, Dumnezeu

este simultan infinit și, într-un fel, prezent în treburile lumii. Nu toți teiștii sunt de acord cu toate aceste afirmații, dar fiecare subscrie de obicei la unele dintre ele. Teologia catolică susține că Dumnezeu este infinit de simplu și nu este subiectul involuntar al timpului. Majoritatea teiștilor susțin că Dumnezeu este omnipotent, omniscient și binevoitor, deși această credință ridică întrebări despre responsabilitatea lui Dumnezeu față de răul și suferința din lume. Unii teiștii atribuie lui Dumnezeu o limitare de sine conștientă sau obiectivă a omnipotenței, a omniscienței sau a bunăvoinței. Teismul deschis, prin contrast, susține că, datorită naturii timpului, omnisciența lui Dumnezeu nu înseamnă că divinitatea poate prezice viitorul. Teismul este folosit uneori pentru a se referi, în general, la orice credință într-un zeu sau zei, adică monoteism sau politeism.

(Dumnezeu binecuvântând ziua a șaptea, o pictură în acuarelă reprezentând pe Dumnezeu, de William Blake (1757-1827))

Deism susține că Dumnezeu este total transcendent: Dumnezeu există, dar nu intervine în lume dincolo de ceea ce a fost necesar pentru a-l crea. În acest punct de vedere, Dumnezeu nu este antropomorf, și nici nu răspunde rugăciunilor, nici nu produce minuni. Obișnuită în deism este o credință că Dumnezeu nu are niciun interes în umanitate și poate nici măcar nu este conștient de omenire. Pandeismul combină deismul cu credințele panteiste. Pandeismul este propus pentru a explica pentru deism de ce Dumnezeu ar crea un univers și apoi să îl abandoneze, iar în ceea ce privește panteismul, originea și scopul universului.

Panteismul susține că Dumnezeu este universul și că universul este Dumnezeu, în timp ce panenteismul susține că Dumnezeu îl conține, dar nu este identic cu Universul. Este și punctul de vedere al Bisericii Catolice Liberale; teosofia; unele păreri despre hinduism, cu excepția Vaișnavismului, care crede în panenteism; sikhism; unele diviziuni ale neopăgânismului și taoismului, împreună cu numeroase denominațiuni diferite și indivizi din cadrul denominațiilor. Cabala, misticismul evreiesc, vizează o viziune panteistă/panenteistă asupra lui Dumnezeu - care are o largă acceptare în iudaismul hasidic, în special datorită fondatorului lor, The Baal Shem Tov - dar numai ca o completare la viziunea evreiască a unui zeu personal, nu în sensul originalul al panteismului care neagă sau limitează persona lui Dumnezeu.

Alte concepte

Disteismul, care este legat de teodică, este o formă a teismului care susține că Dumnezeu nu este pe deplin bun sau pe deplin răuvoitor ca o consecință a problemei răului. Un astfel de exemplu vine de la frații Karamazov ai lui Dostoievski, în care Ivan Karamazov îl respinge pe Dumnezeu pe motiv că permite copiilor să sufere.

În vremurile moderne, s-au dezvoltat concepte mai abstracte, cum ar fi teologia procesului și teismul deschis. Filosoful francez contemporan Michel Henry a propus totuși o abordare fenomenologică și definirea lui Dumnezeu ca esență fenomenologică a vieții.

Dumnezeu a fost, de asemenea, conceput ca fiind incorporeal (imaterial), o ființă personală, sursa tuturor obligațiilor morale și "cea mai mare existență posibilă". Aceste atribute au fost susținute în diferite grade de către filosofi teologi evrei, creștini și musulmani timpurii, inclusiv Maimonides, Augustin de Hippo și, respectiv, Al-Ghazali.

Perspective non-teiste

Perspectivile non-teiste despre Dumnezeu diferă între ele. Unii non-teiști evită conceptul de Dumnezeu, acceptând în același timp că este important pentru mulți; alți non-teiști înțeleg pe Dumnezeu ca pe un simbol al valorilor și aspirațiilor umane. Ateistul englez din secolul al XIX-lea, Charles Bradlaugh, a declarat că refuză să spună: "Nu există niciun Dumnezeu", deoarece "cuvântul 'Dumnezeu'" este pentru mine un sunet care nu transmite o afirmație clară sau distinctă"; el a spus mai exact că nu crede în zeul creștin. Stephen Jay Gould a propus o abordare care împarte lumea filosofiei în ceea ce el numea "magisteria non-suprapusă" (NOMA). În acest punct de vedere, întrebările despre supranatural, cum ar fi cele referitoare la existența și natura lui Dumnezeu, sunt non-empirice și sunt domeniul corect al teologiei. Metodele științei ar trebui apoi folosite pentru a răspunde la orice întrebare empirică despre lumea naturală, iar teologia ar

trebui utilizată pentru a răspunde la întrebări despre semnificația finală și valoarea morală. În această perspectivă, lipsa percepută a oricărei amprente empirice din magisteriul supranaturalului asupra evenimentelor naturale face ca știința să fie singurul jucător din lumea naturală.

O altă perspectivă, avansată de Richard Dawkins, este că existența lui Dumnezeu este o întrebare empirică, pe motiv că "un univers cu un zeu ar fi un fel de univers complet diferit de cel fără, și ar fi o diferență științifică". Carl Sagan a argumentat că doctrina unui Creator al Universului a fost dificil de demonstrat sau de respins și că singura descoperire științifică admisibilă care ar putea nega existența unui Creator (nu neapărat Dumnezeu) ar fi descoperirea că universul este infinit de vechi.

Stephen Hawking și co-autorul Leonard Mlodinow afirmă în cartea lor, *Marele Design*, că este rezonabil să întrebați cine sau ce a creat universul, dar dacă răspunsul este Dumnezeu, atunci întrebarea a fost doar deviată de la cea despre cine l-a creat pe Dumnezeu. Ambii autori susțin însă că este posibil să răspundem acestor întrebări doar în domeniul științei și fără a invoca ființe divine.

Agnosticismul și ateismul

Agnosticismul este punctul de vedere potrivit căruia valorile adevărilor anumitor revendicări - în special afirmațiile metafizice și religioase, cum ar fi dacă există Dumnezeu, divin sau supranatural - sunt necunoscute și, eventual, nu pot fi cunoscute.

Ateismul este, într-un sens larg, respingerea credinței în existența zeităților. Într-un sens mai restrâns, ateismul este în mod specific poziția că nu există zeități.

Antropomorfism

Pascal Boyer susține că, deși există o gamă largă de concepte supranaturale în întreaga lume, în general, ființele supranaturale tind să se comporte la fel ca oamenii. Construcția de zei și spirite ca persoane este una dintre cele mai cunoscute trăsături ale religiei. El citează exemple din mitologia greacă, care este, în opinia sa, mai mult ca o telenovelă modernă decât un sistem religios. Bertrand du Castel și Timothy Jurgensen demonstrează prin intermediul formalizării că modelul explicativ al lui Boyer corespunde epistemologiei fizicii în poziționarea entităților care nu sunt direct observate ca intermediari. Antropologul Stewart Guthrie susține că oamenii proiectează trăsăturile umane asupra aspectelor non-umane ale lumii, deoarece face ca aceste aspecte să fie mai familiare. Sigmund Freud a sugerat, de asemenea, că conceptele lui Dumnezeu sunt proiecții ale tatălui.

De asemenea, Émile Durkheim a fost unul dintre primii sociologi care sugerează că zeii reprezintă o prelungire a vieții sociale umane pentru a include ființe supranaturale. În conformitate cu acest raționament, psihologul Matt Rossano susține că, atunci când oamenii au început să trăiască în grupuri mai mari, ei au creat zei ca mijloc de punere în aplicare a moralității. În grupuri mici, moralitatea poate fi impusă de forțe sociale precum bârfa sau reputația. Cu toate acestea, este mult mai greu să se aplice moralitatea prin folosirea forțelor sociale în grupuri mult mai mari. Rossano indică faptul că, prin includerea zeilor și spiritelor care

veghează veșnic, oamenii au descoperit o strategie eficientă pentru limitarea egoismului și construirea de grupuri mai cooperante.

6.1 Filosofia religiei

Filosofia religiei este „examinarea filosofică a temelor și conceptelor centrale implicate în tradițiile religioase”. Discuțiile filosofice pe astfel de subiecte datează din cele mai vechi timpuri și apar în cele mai cunoscute texte despre filosofie. Domeniul este legat de multe alte ramuri ale filosofiei, inclusiv metafizica, epistemologia și etica.

Filosofia religiei diferă de *filosofia religioasă* prin faptul că încearcă să discute întrebări referitoare la natura religiei în ansamblu, mai degrabă decât să examineze problemele impuse de un sistem de credințe particular.

Prezentare generală

(Pythagoreicii sărbătoresc răsăritul Soarelui (1869), de Fyodor Bronnikov. Pitagoreismul este un exemplu de filosofie greacă care a inclus și elemente religioase.)

Filosoful William L. Rowe a caracterizat filosofia religiei drept: „examinarea critică a credințelor și conceptelor religioase de bază”. Filosofia religiei acoperă credințele alternative despre Dumnezeu (sau zei), varietățile de experiență religioasă, interacțiunea dintre știință și religie, natura și sfera binelui și a răului și tratamente religioase despre naștere, istorie și moarte. Domeniul include, de asemenea, implicațiile etice ale angajamentelor religioase, relația dintre

credință, rațiune, experiență și tradiție, concepte despre miracole, revelație sacră, misticism, putere și mântuire.

Termenul „Filosofia religiei” nu a intrat în uz general în Occident până în secolul al XIX-lea, iar majoritatea lucrărilor filosofice pre-moderne și moderne, au inclus un amestec de teme religioase și întrebări filosofice „non-religioase”. În Asia, exemple includ texte precum *Upanishadele* hinduse, operele daoismului și confucianismului și texte budiste. Filosofii grecești precum pitagoreanismul și stoicismul includeau elemente religioase și teorii despre zeități, iar filosofia medievală a fost puternic influențată de marile trei religii abrahamice monoteiste. În lumea occidentală, filosofi moderni timpurii, cum ar fi Thomas Hobbes, John Locke și George Berkeley, au discutat și subiecte religioase, alături de probleme filosofice seculare.

Filosofia religiei a fost distinsă de teologie, subliniind că, pentru teologie, „reflecțiile sale critice se bazează pe convingeri religioase”. De asemenea, „teologia este responsabilă față de o autoritate care inițiază gândirea acesteia, vorbirea și mărturia ei ... [în timp ce] filosofia își bazează argumentele pe temeiul unor dovezi atemporale”.

Unele aspecte ale filosofiei religiei au fost considerate clasic ca o parte a metafizicii. În *Metafizica* lui Aristotel, cauza neapărat anterioară a mișcării veșnice a fost un motor imobil care, ca obiectul dorinței sau al gândirii, inspiră mișcare fără a se mișca. Aceasta, potrivit lui Aristotel, este Dumnezeu, subiectul de studiu în teologie. Astăzi, însă, filosofii au adoptat termenul „filosofie a religiei” pentru subiect și, de obicei, este privită ca un domeniu separat de specializare, deși este încă tratată de unii filosofi catolici, în special, ca parte a metafizicii.

Teme și probleme de bază

Realitatea Fundamentală

Diferite religii au idei diferite despre Realitatea Fundamentală, sursa sau terenul acesteia (sau lipsa acesteia) și, de asemenea, despre ceea ce este „Măreția Maximă”. Conceptul lui Paul Tillich despre „Preocuparea Fundamentală” și „Ideea Sfântului” de Rudolf Otto sunt concepte care indică preocupări cu privire la adevărul suprem sau cel mai înalt de care se ocupă într-un fel cele mai multe filosofii religioase. Una dintre diferențele principale dintre religii este dacă Realitatea Fundamentală este un Dumnezeu personal sau o realitate impersonală.

În religiile occidentale, diverse forme de teism sunt cele mai comune concepții ale binelui suprem, în timp ce în religiile estice, există concepții teistice și, de asemenea, diverse, non-teiste ale Fundamentalului. Teistic vs non-teistic este un mod comun de sortare a diferitelor tipuri de religii.

Există, de asemenea, mai multe poziții filosofice în ceea ce privește existența lui Dumnezeu, care ar putea lua inclusiv diverse forme de teism (cum ar fi monoteismul și politeismul), agnosticismul și diferite forme de ateism.

Monoteism

(Aquina a luat în considerare cinci argumente pentru existența lui Dumnezeu, cunoscute pe scară largă sub denumirea de *quinque viae* (Cinci Căi).)

Monoteismul este credința într-o singură zeitate sau Dumnezeu, care este ontologic independent. Există multe forme de monoteism. Keith Yandell prezintă aproximativ trei feluri de monoteisme istorice: greacă, semită și hindusă. Monoteismul grecesc consideră că lumea a existat întotdeauna și nu crede în creaționism sau în providența divină, în timp ce monoteismul semitic crede că lumea este creată de un Dumnezeu la un moment dat în timp și că acest Dumnezeu acționează în lume. Iar monoteismul indian învață că lumea este fără început, dar că există un act de creație al lui Dumnezeu care susține lumea.

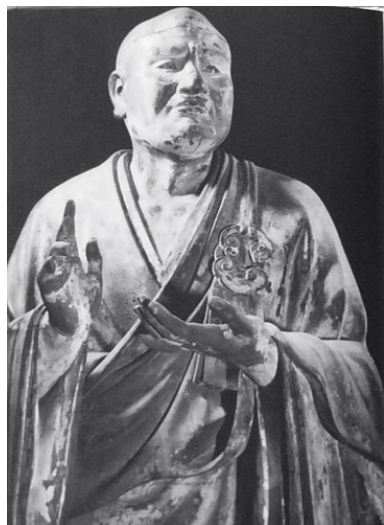
Încercarea de a furniza dovezi sau argumente pentru existența lui Dumnezeu este un aspect al ceea ce este cunoscut sub numele de teologie naturală sau proiectul teistic natural. Această direcție de teologie naturală încearcă să justifice credința în Dumnezeu din motive independente. Poate că cea mai mare parte a filosofiei religiei este bazată pe presupunerea teologiei naturale că existența lui Dumnezeu poate fi justificată sau demonstrată pe motive raționale. Au existat dezbateri filosofice și teologice considerabile despre tipurile de dovezi, justificări și argumente adecvate acestui discurs. Tipurile comune de argumente pentru existența zeului includ:

- Argumentul cosmologic
- Argument ontologic
- Argument teleologic
- Argument din experiența religioasă
- Argument din moralitate
- Argumente ale pariului, precum Pariul lui Pascal, încearcă să argumenteze rațional că cineva ar trebui să creadă în Dumnezeu.

Scepticii și ateii au prezentat diverse argumente împotriva existenței lui Dumnezeu, inclusiv:

- Argumentul din revelații inconsistente
- Problema răului, întrebarea modului de a împăca existența răului cu cea a unei zeități care este, fie în termeni absoluți, fie în termeni relativi, atotputernică, omniscientă și omnibenevolentă.
- Argumentul unui design slab
- Argumentul din necredință sau argumentul din ascunderea divină

Concepții non-teistice

(Budistul Vasubandhu a argumentat împotriva opiniilor despre Dumnezeu creator hindus și pentru o concepție impersonală a realității absolute care a fost descrisă ca o formă a idealismului.)

Religiile orientale au inclus atât poziții teistice, cât și alte poziții alternative despre natura fundamentală a realității. O astfel de viziune este jainismul, care are o părere dualistă că tot ceea ce există este materie și o multiplicitate de suflete (*jiva*), fără a depinde de o divinitate supremă pentru existența lor. Există, de asemenea, opinii budiste diferite, cum ar fi opinia lui Theravada Abhidharma, care susține că singurele lucruri existente fundamentale sunt evenimentele fenomenologice tranzitorii (*dharme*) și relațiile lor interdependente. Buddhistii Madhyamaka, cum ar fi Nagarjuna, consideră că realitatea fundamentală este nulitatea (*shunyata*) în timp ce Yogacara susține că este *vijñapti* (fenomene mentale). În discursurile filosofice indiene, monoteismul a fost apărut de filosofii hinduși (în special școala Nyaya), în timp ce gânditorii budisti au argumentat împotriva concepției acestora despre un Dumnezeu Creator (sanskrită: Ishvara).

Opinia hindusă a lui Advaita Vedanta, așa cum a fost apărută de Adi Shankara, este un non-dualism total. Deși advaitinii cred în zeii hinduși obișnuiți, părerea lor asupra realității finale este o unitate radical monistică (Brahman fără calități) și tot ceea ce apare (ca persoane și zei) este iluzoriu (*maya*). Diversele poziții filosofice ale taoismului chinezesc pot fi, de asemenea, privite ca non-teiste cu privire la realitatea finală (Tao).

Pentru majoritatea acestor tradiții non-teistice, calea către realitatea fundamentală include diferite practici spirituale, cum ar fi yoga și meditația.

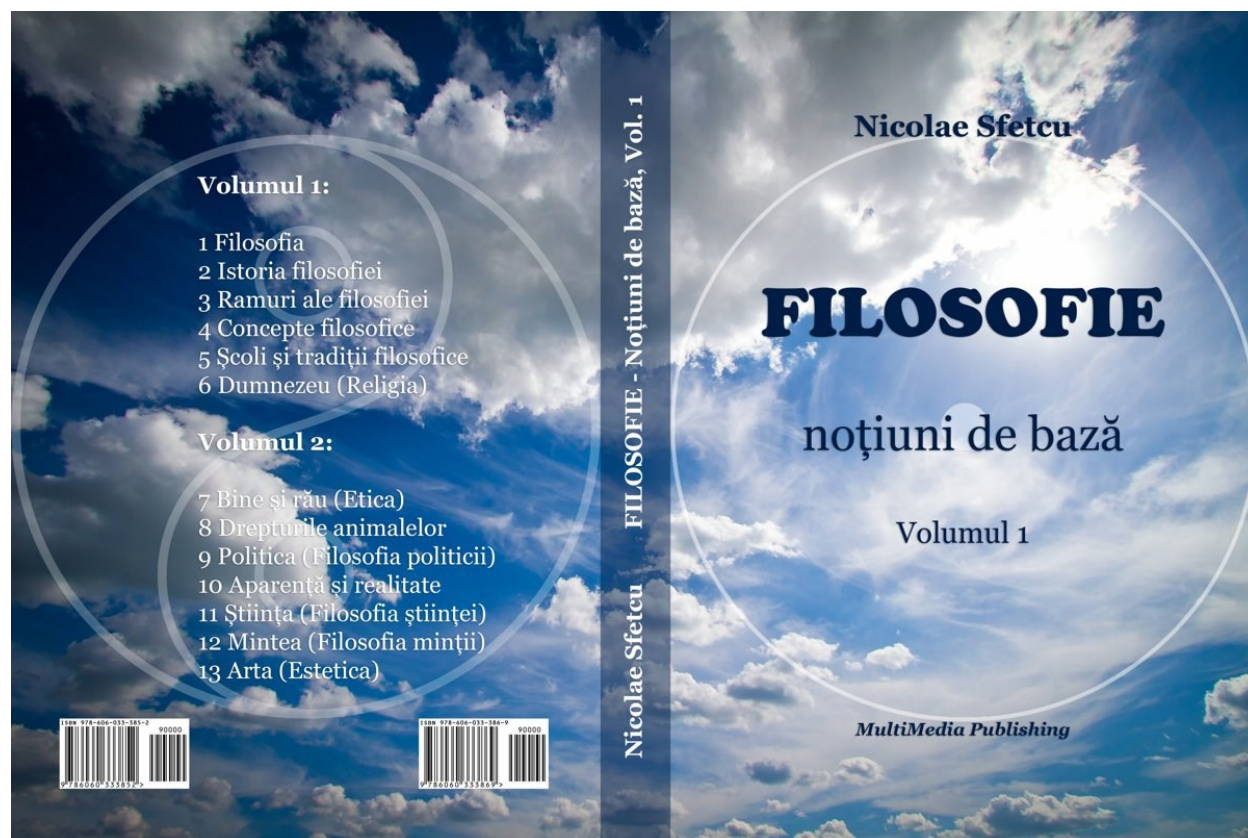
Este important de menționat că opiniile filosofice de mai sus nu implică neapărat ateism. În mod tradițional, jainiștii și budiștii nu excludeau existența unor zeități limitate sau ființe divine, ei au respins doar ideea unui singur creator, puternic sau Dumnezeu, a primei cauze, propuse de monoteiști.

Toate tradițiile religioase fac afirmații despre cunoaștere despre care susțin că sunt centrale pentru practica religioasă și soluția finală a problemei principale a vieții umane. Acestea includ pretenții epistemice, metafizice și etice.

Evidențialismul este poziția care poate fi caracterizată drept „o credință este justificată rațional numai dacă există suficiente dovezi pentru aceasta”. Mulți teiști și non-teiști sunt evidențialiști, de exemplu, Aquinas și Bertrand Russell sunt de acord că credința în Dumnezeu este rațională numai dacă există dovezi suficiente, dar nu sunt de acord dacă există astfel de dovezi. Aceste argumente stipulează adesea că experiențele religioase subiective nu sunt dovezi rezonabile și, prin urmare, adevărurile religioase trebuie argumentate pe baza unor dovezi non-religioase. Una dintre cele mai puternice poziții ale evidențialismului este cea a lui William Kingdon Clifford care a scris: „Este greșit întotdeauna, oriunde și pentru oricine, să crezi orice în urma unor dovezi insuficiente”. Părerea sa despre evidențialitate este citită de obicei în tandem cu articolul *The Will to Believe* (1896) de William James, care argumentează principiul lui Clifford. Mai mulți susținători ai evidențialismului includ pe Antony Flew („Prezumția ateismului”, 1972) și Michael Scriven („Filosofia primară”, 1966). Amândoi se bazează pe opinia lui Ockhamist că în absența dovezilor pentru X, credința în X nu este justificată. Mulți tomiști moderni sunt, de asemenea, evidențialiști prin faptul că susțin că pot demonstra că există dovezi pentru credința în Dumnezeu. O altă mișcare este să argumentăm într-un mod bayesian probabilitatea unui adevăr religios precum Dumnezeu, nu dovezi totale concludente.

Totuși, unii filosofi susțin că credința religioasă este justificată fără dovezi și, prin urmare, sunt uneori numiți *non-evidențialiști*. Acestea includ pe fideiști și epistemologii reformați. Alvin Plantinga și alți epistemologi reformați sunt exemple de filosofi care susțin că credințele religioase sunt „credințe de bază corespunzătoare” și că nu este irațional să le dețină, chiar dacă nu sunt susținute de nicio dovadă. Motivul aici este că unele credințe pe care le dețin trebuie să fie fundamentale și să nu se bazeze pe alte credințe raționale, altfel riscăm un regres infinit. Acest lucru este calificat prin condiția că acestea pot fi apărate împotriva obiecțiilor (acest lucru diferențiază acest aspect de fideism). O credință de bază corectă este o credință pe care o putem susține în mod rezonabil fără dovezi, cum ar fi o amintire, o senzație de bază sau o percepție. Argumentul lui Plantinga este că credința în Dumnezeu este de acest tip, deoarece în fiecare minte umană există o conștientizare naturală a divinității.

Cartea

O introducere prin noțiuni de bază în lumea filosofiei, cu răspunsuri la cele mai profunde întrebări pe care ni le punem cu toții, prin prisma celor mai mari filozofi din lume, de la Platon și Confucius până la gânditorii moderni. Un ghid pentru natura fundamentală a existenței, a societății și a modului în care gândim.

După o prezentare generală a filosofiei, cu istoria filosofiei, ramuri ale filosofiei, concepte filosofice și școli și tradiții filosofice, sunt abordate subiecte specifice în filosofie, precum Dumnezeu (religia), binele și răul (etica), drepturile animalelor, filosofia politicii, aparentă și realitate, filosofia științei, filosofia minții, și arta (estetica).

Filosofia este studiul problemelor generale și fundamentale cu privire la chestiuni precum existența, cunoașterea, valorile, rațiunea, mintea și limba. Metodele filosofice includ întrebări, discuții critice, argumente raționale și prezentări sistematice. Întrebările filosofice clasice includ atât întrebări abstracte (Este posibil să cunoști ceva și să o demonstrezi? Ce este cel mai real?) cât și întrebări mai practice și concrete (Există o modalitate optimă de a trăi? Este mai bine să fii drept sau nedrept? Au oamenii liberul arbitru?)

Filosofia se distinge de alte modalități de abordare a acestor probleme prin abordarea critică, în general, sistematică, și dependența de argumentele raționale.

Alte investigații sunt strâns legate de artă, știință, politică sau alte activități. De exemplu, este frumusețea obiectivă sau subiectivă? Există multe metode științifice sau doar una? Este utopia politică un vis plin de speranță sau fantezie fără speranță? Principalele sub-domenii ale filosofiei academice includ metafizica ("preocupată de natura fundamentală a realității și a ființei"), epistemologia (despre "natura și bazele cunoașterii [și]... limitele și valabilitatea ei"), etica, estetica, filosofia politică, logica, filosofia științei și istoria filosofiei occidentale.

Multe dezbateri filosofice care au început în antichitate sunt încă dezbătute și astăzi.

MultiMedia Publishing <https://www.telework.ro/ro/e-books/filosofie-notiuni-de-baza-volumul-1/>

Despre autor

Nicolae Sfetcu

Asociat și manager MultiMedia SRL și Editura MultiMedia Publishing.

Partener cu MultiMedia în mai multe proiecte de cercetare-dezvoltare la nivel național și european

Coordonator de proiect European Teleworking Development Romania (ETD)

Membru al Clubului Rotary București Atheneum

Cofondator și fost președinte al Filialei Mehedinți al Asociației Române pentru Industrie Electronica și Software Oltenia

Inițiator, cofondator și președinte al Asociației Române pentru Teleducă și Teleactivități

Membru al Internet Society

Cofondator și fost președinte al Filialei Mehedinți a Asociației Generale a Inginerilor din România

Inginer fizician - Licențiat în științe, Fizică, specialitatea Fizică nucleară. Master în Filosofie.

Contact

Email: nicolae@sfetcu.com

Facebook/Messenger: <https://www.facebook.com/nicolae.sfetcu>

Twitter: <http://twitter.com/nicolae>

LinkedIn: <http://www.linkedin.com/in/nicolaesfetcu>

YouTube: <https://www.youtube.com/c/NicolaeSfetcu>

Editura

MultiMedia Publishing

*web design, comerț electronic, alte aplicații web * internet marketing, seo, publicitate online, branding * localizare software, traduceri engleză și franceză * articole, tehnoredactare computerizată, secretariat * prezentare powerpoint, word, pdf, editare imagini, audio, video * conversie, editare și publicare cărți tipărite și electronice, isbn*

Tel./ WhatsApp: 0040 745 526 896

Email: office@multimedia.com.ro

MultiMedia: <http://www.multimedia.com.ro/>

Online Media: <https://www.telework.ro/>

Facebook: <https://www.facebook.com/multimedia.srl/>

Twitter: <http://twitter.com/multimedia>

LinkedIn: <https://www.linkedin.com/company/multimedia-srl/>